Hladká, Zdeňka

III. kapitola

In: Hladká, Zdeňka. *Přenesená pojmenování rostlin v českých dialektech : k sémantickému tvoření lexikálních jednotek v nářečích.* Vyd. 1. V Brně: Masarykova univerzita, 2000, pp. [95]-234

ISBN 8021022906

Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/123108
Access Date: 01. 12. 2024
Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

III. KAPITOLA

Přehled shromážděných nářečních pojmenování rostlin

Následující čtyři soubory zachycují v reprezentativním výběru **nářeční přenesená pojmenování rostlin z oblasti Čech, Moravy a české části Slezska**. Nejrozsáhlejší a pro zaměření této práce nejpodstatnější je **SOUBOR A**, který obsahuje pojmenování náležející v primárním významu k libovolným věcněvýznamovým okruhům kromě oblasti rostlinné. (Z dostupných pramenů jsme je excerpovali v relativní úplnosti.) **SOUBOR B** shrnuje přenesená pojmenování, která se v primárním významu vztahovala k rostlinnému světu, tj. označovala jinou rostlinu, část rostliny nebo rostlinu obecně. (Excerpovali jsme je pouze ve výběru.) Doplňkový charakter má **SOUBOR C**, v němž jsou uvedeny příklady nářečních názvů rostlin vzniklých specifikační derivací (formální deminutiva jsou však přičleněna do dvou prvních souborů po bok jménům přeneseným). **SOUBOR D** přehledně usouvztažňuje všechna shromážděná pojmenování s odbornou nomenklaturou.

Celkově jsme excerpcí dialektologických a etymologických prací shromáždili 979 přenesených pojmenování rostlin (z toho794 je zařazeno do souboru A, 185 do souboru B) a 51 jmen vzniklých specifikační derivací (soubor C)[72]. Faktická onomaziologická pestrost zjištěných názvů je však menší, protože tatáž forma se často spojuje s více významy (v případech, kdy mají odlišné rostliny v různých nářečích stejné pojmenování). Počet názvů narostl také samostatným zaznamenáváním uzuálních deminutivních a plurálových forem.

První tři **soubory** (**A, B, C**) mají v podstatě shodnou strukturu. Názvy rostlin jsou řazeny abecedně. Jestliže jedno jméno označuje v českých nářečích více různých rostlin, je zpracováno jako polysémní jednotka, jednotlivá významová užití jsou označena číslicí. Heslovým slovem (zapsaným tučnými verzálami) se stává každé jednoslovné pojmenování, případně substantivní řídící část pojmenování víceslovného. Víceslovné názvy jsou pod tímto heslovým slovem uváděny tučnými písmeny malé abecedy. Samostatně jsou zpracovávány i slovotvorné varianty (včetně formálních deminutiv) a uzuální plurálové formy. Varianty lišící se pouze nepravidelnými nářečními hláskovými obměnami jsou zaznamenány za lomítkem.

Všechny nářeční názvy lemmatizujeme zhruba podle pravidel, která užívá *Český jazykový atlas* 1, 2, 3 (1993, 1997, 1999) v komentářových oddílech 2 – 5, tj. přibližujeme je spisovné transkripci eliminací pravidelných teritoriálních hláskových obměn. (Vedly nás k tomu dva důvody. Jednak je takový způsob přehlednější a pro lexikologicky zaměřenou práci postačující, jednak byla skutečná hlásková podoba v excerpčních pramenech zaznamenávána nepravidelně, zčásti i nevěrohodně a vzhledem k nedokonalosti údajů o teritoriální provenienci nářečních pojmenování by ji v řadě případů nebylo možno přesně rekonstruovat.)

---

[72] V podkladové disertaci je shromážděno celkem 1150 názvů. (V rámci této knihy byly zejména soubory B a C z prostorových důvodů redukovány.)

Ke každému pojmenování jsme se snažili připojit několik základních údajů. Jsou rozčleněny do tří položek:

V **první** položce je uváděn **český odborný a latinský vědecký ekvivalent lidového názvu** (vždy nejprve v podobě odpovídající zdroji dokladu a následně podle DOSTÁLA[73], pokud tato práce uvádí pojmenování detailněji, odlišně, případně pokud rostlinu řadí do jiného rodu, druhu apod.; varianta odborného a vědeckého názvu podle Dostála je uváděna značkou D). Následuje **údaj o zdroji**, z něhož jsme nářeční doklad převzali. Excerpční zdroj je označen zkratkou a doplněn číslem strany. (Použité **zkratky**: ČJA II = BALHAR, JANČÁK a kol. 1997; Mch = MACHEK 1954; Bš = BARTOŠ 1906; Ko = KOSÍK 1941; KLA = korespondenční lexikální anketa.[74]) Výjimečně užité další zdroje jsou uváděny explicitním bibliografickým údajem.

Druhá položka přináší stručný výklad **motivací** přenesených názvů. Při jejich objasňování jsme zpravidla vycházeli z informací uvedených v excerpovaných pracích (často jsme kombinovali údaje z několika pramenů[75]). Konkrétní zdroj výkladu motivace zmiňujeme explicitně pouze tam, kde na něj chceme z nějakého důvodu upozornit. Pokud se prameny k motivacím nevyslovovaly vůbec (BARTOŠ 1906, KOSÍK 1941) nebo jen nesoustavně (MACHEK 1954 – u přenesených jmen), pokusili jsme se v řadě případů o výklady vlastní. Při hledání motivačních zdrojů jsme se většinou opírali o zjištění charakteristických rysů pojmenovávaných rostlin (např. *bolák* – vlaštovičník: podle léčivých účinků; *čáp* – kopretina: podle barvy květů).[76]

---

[73] DOSTÁL 1989 je dosud poslední vydané dílo zpracovávající v celistvosti systematiku české květeny. Novější souborná práce tohoto typu *Květena české republiky* (vycházející od roku 1988) není zatím bohužel kompletní, proto jsme se o ni nemohli opírat.

[74] Blíže viz část Prameny a literatura. Pokud byl nářeční název zaznamenán ve více pramenech, upřednostňujeme pouze jeden, a to v pořadí ČJA II, Mch, Bš, Ko. Doklady z KLA zpravidla přejímáme z ČJA.

[75] Např. pojmenování prvosenky *kuří dřist* vykládá MACHEK 1954 jako přenesení podobných jmen pro drchničku, kalkovaných z latiny, zatímco *Český jazykový atlas 2* hovoří u názvu téže rostliny *kuří dřístek* o metafoře motivované barvou květu. Název pomněnky *ovčí vymeno* považuje MACHEK 1954 za nesmyslný a bez analogií, *Český jazykový atlas 2* u podobného jména téže rostliny *kozí vemínko* upozorňuje na možnou metonymickou motivaci danou léčivostí apod.

[76] V některých případech jsme se pokusili výklad uváděný v excerpované práci alespoň doplnit, eventuálně nabídnout další variantu, která se nám zdála stejně pravděpodobná nebo pravděpodobnější. Např. Machkův strohý výklad moravského nářečního názvu pro biku (zaznamenaného v poněkud zavádějící grafické podobě *dudky*) „prý dle plodů" jsme se snažili upřesnit upozorněním na podobu plodů s důtkami, tj. karabáčem; u názvu borůvky *žbánečka*, vyloženého v *Českém jazykovém atlasu 2* jako přenesení na základě podobnosti, jsme upozornili i na možnost motivace metonymické, tj. podle nádoby, do níž se borůvky sbíraly; u názvu upolínu *bublina*, který Machek osvětluje jako zkomolení slova *upolín* a přiklonění ke zvukově podobnému slovu, jsme explicitně zmínili též spolupůsobení podoby květu; název kokošky (případně též kamejky) *suchá běta*, vycházející podle Machka z nedoloženého předpokládaného pojmenování **suchá bída*, jsme se pokusili vysvětlit jako přenesení domácího vlastního jména motivované méněcenností rostliny apod.

Ve všech případech, kdy se jedno pojmenování vztahuje v českých nářečích k více rostlinám, doplnili jsme z botanické literatury údaj, zda jde o rostliny téhož rodu nebo čeledi, tj. navzájem blízké. Chtěli jsme tím upozornit na možnost vzájemného metaforického přenášení názvu, případně změtení názvů nebo nerozlišování pojmenovávaných denotátů.

Pokud jsme získali informaci, že se rostlinný název vyskytl už ve staročeských pramenech nebo že jde o kalk z latiny, případně z jiných jazyků, upozorňujeme na tento fakt v závorce za výkladem motivací.

Třetí heslová položka (z důvodů prostorových zařazená pouze v souboru A)[77] podává orientační informaci o **teritoriální příslušnosti** nářečního jména. Je uvedena značkou zařazující doklad buď do českých nářečí v užším smyslu (Č), nebo do středomoravských a východomoravských nářečí (M), nebo do nářečí slezských (S). Za touto značkou je v závorce připojen přesnější údaj o lokalizaci, pokud se nám jej podařilo z excerpčního zdroje zjistit (případně odvodit). Je třeba zdůraznit, že kromě lokalizací přejímaných z ČJA jsou všechny ostatní údaje pouze orientační, tj. ne zcela přesné[78] a především neúplné. Podávají pouze informaci, z kterého místa je nářeční název doložen konkrétním excerpovaným pramenem, ne v jakém skutečném územním rozsahu se vyskytuje nebo vyskytoval.

SOUBOR D přiřazuje zjištěná nářeční pojmenování k jednotlivým rostlinám abecedně řazeným podle českého odborného názvu (uváděného už pouze podle DOSTÁLA 1989). Značky A, B, C odkazují k předchozím souborům, v nichž jsou nářeční názvy detailněji vyloženy. Soubor D má tedy ve vztahu k nim funkci jakéhosi rejstříku. Jeho dalším účelem je názorně ukázat diference v množství přenesených nářečních názvů různých rostlin a upozornit též na motivační souvislosti v rámci pojmenování jedné rostliny.

---

[77] Ve výchozí disertaci též v souborech B, C.

[78] Např. doklady přejímané z práce Václava MACHKA (1954) je možno lokalizovat pouze přibližně podle provenience nářečního pramene, z něhož autor své údaje čerpal (místy jsou však Machkovy charakteristiky zavádějící; např. značka Vyhl. je vykládána jako hanácký materiál Jana Vyhlídala, ve skutečnosti však pod ní Machkova práce uvádí i část Vyhlídalova materiálu z nářečí slezských apod.). V některých případech nelze údaj o lokalizaci uvést vůbec (např. když MACHEK 1954, případně KOSÍK 1941 označují název jako lidový, ale neuvádějí explicitně původ dokladu, případně uvádějí nelokalizovatelný pramen).

SOUBOR A

Přenesená pojmenování náležející v primárním významu k libovolným věcněvýznamovým okruhům kromě oblasti rostlinné

ANDĚLÍČEK
1) kociánek dvoudomý (Antennaria dioica), Ko 7
– –
– Č (Polná – okr. Jihlava)
2) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– –
– Č (Strojetice – okr. Benešov, Nemilkov – okr. Klatovy, Pluhův Žďár – okr. Jindřichův Hradec)
3) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264
– –
– Č (Soběnov – okr. Český Krumlov)

BABIČKA
1) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264
– – (Havlová v připomínkách k této práci: *babička* by mohla souviset s *barborkou* tv., srov. *Bábrlinka, Bábrle* jako hypokor. k *Barbora*)
– Č (Chodská Lhota – okr. Domažlice)

BABKA:
1) blatouch (Caltha), Mch 41
– patrně na základě asociace s dvojslovnými názvy tv. obsahujícími adjektivum *babí*, např. *babí plesk* (Mch říká, že zkrácením těchto názvů; slovotvorné univerbizaci ale neodpovídá změna rodu)
– M (–)
2) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– patrně na základě asociace s dvojslovnými názvy tv. obsahujícími adjektivum *babí*, např. *babí ucho*; případně přímou asociací s pojmenováním lidových léčitelek – bab
– S (Frenštátsko)

babka vodní
1) žabník (Alisma), Mch 262
– – (přívlastek popisný podle místa výskytu)
– –

BABKY
1) lopuch (Arctium), Mch 255
– přenesený název *babky*, jehož motivace je nejasná, se primárně vztahuje na plody; odtud se rozšířil na celou rostlinu
– M (jz. Morava; údaj se vztahuje k názvu plodů, je přejat z ČJA II)

BAČKORKY
1) oměj šalamounek (Aconitum napellus) [D: o. š. - A. callibotryon], Ko 9
– patrně podle podoby květů
– Č (Pelhřimovsko)

BAČKORY
1) mochna jarní (Potentilla verna) [D: m. j. - P. neumanniana], Ko 9
– možnou motivací jsou chlupaté lodyhy
– Č (Humpolecko)

BALŠÁM / BALŠÁN / BELŠÁN:
1) máta – (Mentha crispa) [D: m. klasnatá - M. spicata], Mch 203
– rostlina byla na základě vůně přirovnávána k balzámu (nář. *balšán* apod.) (už stč. *balšám, balšán*)
– Č (Chodsko, Protivínsko)

koňský balšám
1) máta – (Mentha arvensis) [D: m. rolní - M. a.], Mch 204
– lidové pojmenování pro mátu (*balšám*) specifikováno přívlastkem vyjadřujícím méněcennost konkrétního druhu
– Č (Protivínsko)

BARBORKA
1) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264
– přenesením osobního ženského jména; případně přenesením stejně znějícího názvu jiné rostliny (barborka – Barbarea, jiná čeleď), jejíž listy zůstávají zelené i v zimě, tj. na den sv. Barbory
– Č (Čakov – okr. České Budějovice)

BERAN / BARAN
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– podle bílé barvy a relativní velikosti květů (zejména ve srovnání s podobnou sedmikráskou); nář. *baran* = beran
– Č, M, S (Českobudějovicko; místy vých. Morava a Slezsko)
2) vlčí bob – (Lupinus polyphyllus) [D: v. b. mnoholistý - L. p.], Mch 117
– podle mohutného vzrůstu, případně zjednodušením z *beraní ocas* tv., viz tam
– Č (Protivínsko)

BERÁNKY
1) protěž (Gnaphalium) [D: protnice - G.], Mch 240
– podle plstnatého povrchu rostliny (na tvar plurálu má vliv změna faktické životnosti provázející přenášení názvu)
– M (–)
2) štírovník obecný (Lotus corniculatus) [D: š. růžkatý - L. c.], Ko 11
– žluté hlavičky snad mohou připomínat beránky
– Č, M (Českomor. vys.)

BĚTA:
chudá běta
1) kokoška obecná (Capsella bursa pastoris) [D: k. pastuší tobolka - C. b. p.], Ko 37
– přenesení domáckého vlastního jména je patrně motivováno méněcenností rostliny (obdobně i přívlastek)
– M (–)

suchá běta
1) kamejka – (Lithospermum officinale) [D: k. lékařská - L. o.], Mch 188
– přenesení domáckého vlastního jména je patrně motivováno méněcenností rostliny (obdobně i přívlastek)
– –

2) kokoška (Capsella), Mch 64
– viz *chudá běta* tv. (Mch: asi ze *suchá *bída*)
– M (Kyjovsko, Ždánicko)

BĚTUŠKA
1) kokoška obecná (Capsella bursa pastoris) [D: k. pastuší tobolka - C. b. p.], Ko 11
– viz *chudá běta* tv.
– Č (Poděbradsko)

BIČÍK
1) svlačec (Convolvulus), ČJA II 256
– podle podoby lodyh
– M, S (téměř celé Slezsko s přesahem na Moravu)

BÍDA:
1) kokoška (Capsella), Mch 64
– patrně proto, že jde o plevelnou rostlinu, která roste v hojném množství i na neúrodných půdách; její větší výskyt byl spojován s předzvěstí hladového roku
– –
2) osívka – (Erophila verna) [D: o. jarní - E. v.], Mch 66
– přenesením názvu podobné rostliny (kokoška – Capsella, stejná čeleď), viz *bída* 1, spíše však stejnou motivací
– Č, M (na Moravě rozšířenější; v Čechách místy)

jarní bída
1) – (Bellis perennis) [D: sedmikráska obecná - B. p.], Bš 130
– větší výskyt rostliny byl spojován s předzvěstí chudého roku (přívlastek popisný – podle období výskytu)
– M (–)

BLECHY
1) dvouzubec (Bidens), Mch 243
– plody mají osiny posázené bodlinkami, kterými se zachycují k srsti zvířat nebo k šatům („drží se jich jako blechy"); metaforický název plodu se rozšířil na celou rostlinu
– M (–)

BLEKOT
1) tetlucha (Aethusa), Mch 160
– po požití rostliny se blekotá, blábolí
– M (Valašsko)

BLYSK:
1) blatouch (Caltha), Mch 41
– patrně přenesením názvu podobné rostliny (pryskyřník – Ranunculus, stejná čeleď), viz *blysk* 2, případně obdobnou motivací
– M (–)
2) pryskyřník (Ranunculus), Mch 49
– *prysk-* patrně přetvořeno neporozuměním v *blysk-* v souvislosti s lesklým, blýskavým povrchem květů
– M (–)

babí blysk
1) orsej jarní (Ficaria verna), Ko 8
– vzájemným přenášením názvu s podobnými rostlinami (pryskyřník – Ranunculus a blatouch – Caltha, stejná čeleď), viz *blysk* 1, 2, případně stejnou motivací (přívlastek *babí* je častý v názvech rostlin)
– M (Slovácko)

BOGDALEC
1) ocún (Colchicum), Mch 264
– – (nář. *bohdál, bogdál, bogdalec* = čáp)
– S (–)

BOCHNÍČKY
1) sléz okrouhlolistý (Malva neglecta) [D: s. přehlížený - M. n.], Ko 13
– podle podoby plodů (název označuje především tyto plody)
– –

BOLÁK
1) vlaštovičník větší (Chelidonium majus), Ko 14
– patrně podle léčivých účinků
– Č (Písecko)

BOTEČKY:
1) stračka polní (Delphinium consolida) [D: ostrožka polní - Consolida regalis], Ko 14
– patrně podle tvaru květů
– M (–)

botečky Panny Marie
1) čičorečka pestrá (Coronilla varia) [D: čičorka p. - C. v.], Ko 14
– patrně podle tvaru květů (imaginární přivlastňování svatým je v nářečních názvech rostlin časté)
– M (Hodonínsko)

BOTIČKY:
pánbíčkovy botičky
1) štírovník obecný (Lotus corniculatus) [D: š. růžkatý - L. c.], Ko 84
– patrně podle tvaru květů (imaginární přivlastňování svatým je v nářečních názvech rostlin časté)
– Č (Humpolecko)

BOTY:
kantorovy boty
1) štírovník obecný (Lotus corniculatus) [D: š. růžkatý - L. c.], Ko 46
– viz *pánbíčkovy botičky* tv. (přívlastek pravděpodobně obrazně vyjadřuje běžnost, obyčejnost rostliny)
– Č (Pelhřimovsko)

BOUŘKA
1) rozrazil (Veronica), Ko 14
– o rozrazilu rezekvítku (Veronica chamaedrys) se říkalo, že jeho utržení přináší déšť (za tuto informaci vděčím dr. Dvořákové)
– Č (Havlíčkobrodsko)

BRADA:

Arónova brada

1) – (Arum) [D: árón - A.], Bš 7
– spodní část listu se podobá rozdělenému plnovousu (latinský název Arum se přichýlil ke jménu biblického velekněze Árona, odtud pak v stč. i v jiných jazycích názvy *Arónova brada* apod.)
– M (–)

kozí brada

1) kozí brada (Tragopogon), Mch 235
– není jednoty v tom, co se přirovnává ke kozí bradě, snad soubor neuspořádaných listů (už stč., pravděpodobně kalk z řeč. a lat.; podle Mch nelze vyloučit ani domácí paralelní původ)
– M (–)
2) prvosenka jarní (Primula veris), Ko 57
– –
– S (Opavsko)
3) sasanka (Anemone) [D: s. - Anemonoides], Mch 48
– eufemická náhrada za název *kozí dřist* tv., viz tam
– Č (Prachaticko)
4) smilka tuhá (Nardus stricta), Ko 57
– patrně podle chumáčů tuhých štětinovitých listů
– Č (Polná – okr. Jihlava)

židova brada

1) árón (Arum), Mch 301
– viz *Arónova brada* tv.
– M (–)

BRÁDKA:

kozí brádka

1) stračka ostrožka (Delphinium consolida) [D: ostrožka polní - Consolida regalis], Mch 45
– květ s ostruhou může připomínat kozí hlavu s vousem
– –

BŘICH:

babí břich

1) bukvice (Betonica), Mch 199
– patrně přenesením názvu podobné rostliny (šalvěj – Salvia, stejná čeleď), viz *babí břich* 2
– M (–)
2) šalvěj (Salvia), Mch 199
– substantivum může mít spojitost s léčivými účinky rostliny, přívlastek je patrně motivován asociací s lidovými léčitelkami - bábami
– M (–)

BUBÁČKY
1) bika ladní (Luzula campestris), Ko 16
– patrně podle (tmavo)hnědého květenství
– Č (Klatovsko)

BUBÍNEK
1) angrešt (–) [D: srstka obecná („angrešt") - Grossularia uva-crispa], ČJA II 48
– metaforický název plodu (motivovaný tvarovou podobností) se rozšířil na celý keř
– M (Mašovice – okr. Znojmo)

BUBLINA
1) silenka – (Silene inflata) [D: s. nadmutá - S. vulgaris], Mch 79
– patrně podle nafouklých kalichů, které po smáčknutí praskají
– M (–)
2) upolín (Trollius), Mch 42
– patrně podle kulovité podoby květu (Mch: zkomolením slova *upolín* a přikloněním ke slovu zvukově blízkému)
– –

BUBLINKA
1) upolín (Trollius), Mch 42
viz *bublina* 2 tv.

BUCHETKA:
mastná buchetka
1) pryskyřník (Ranunculus), Mch 49
viz *mastná buchta* tv.

BUCHTA:
mastná buchta
1) pryskyřník (Ranunculus), Mch 49
– podle lesklého povrchu a snad i tvaru květů
– M (–)

zajičí buchta
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
– rostlina byla pro svou neužitečnost „přenechávána" za potravu zvířatům
– M (Habrovany – okr. Vyškov)

BUKAČ
1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– patrně přenesením pojmenování vodního ptáka na rostlinu vyskytující se rovněž u vody
– Č (stř. Čechy)

CAPA:
čapí capa
1) šípatka (Sagittaria), Mch 262
– podle podoby listů (nář. *capa* = noha, tlapa)
– M (Haná)

CAPKA:
kočičí capka
1) kociánek (Antennaria), Mch 240
– podle podoby květenství (nář. *capa* = noha, tlapa); možnou motivací je i plstnatý povrch rostliny
– M (–)

CÁPKY:
kočičí cápky
1) protěž (Gnaphalium) [D: protnice - G.], Mch 240
– vzájemným přenášením názvu s podobnou rostlinou (kociánek – Antennaria, stejná čeleď), viz *kočičí capka*, případně stejnou motivací
– M (Haná)

CIGÁRKY
1) orobinec (Typha), Mch 303
– viz *cigáry* tv.
– M (–)

CIGÁRY
1) orobinec (Typha), Mch 303
– palice se podobají doutníkům (děti je někdy zkoušejí kouřit)
– M (Haná)

CIKÁNKA / CIGÁNKA
1) bika (Luzula), Mch 274
– patrně podle srovnání (tmavo)hnědé barvy květenství s tmavou pletí Cikánů
– –
2) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
– podle podobnosti květu s červenou cikánskou sukní
– M (Milotice n. Bečvou – okr. Přerov, Bernartice n. Odrou – okr. Nový Jičín, Petřkovice – okr. Nový Jičín)

CINK
1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– možné je vzájemné přenášení názvu s podobnou rostlinou (pryskyřník prudký – Ranunculus acer, stejná čeleď), viz *cink* 2
– Č (Těně – okr. Rokycany)
2) pryskyřník prudký (Ranunculus acer), Ko 19
– Havlová v připomínkách k této práci: pravděpodobně přenesením názvu oční nemoci (přejatého z něm.), odvarem ze sušené rostliny se omývaly bolavé oči (srov. v něm. dial. *Au(g)enblume*, Marzell 3, 1231)
– Č (–)

CÍSAŘÍK
1) pelyněk kozalec (Artemisia dracunculus) [D: (pelyněk) kozalec kořenný - A. d.], Ko 85
– –
– –

CVRČEK
1) orlíček obecný (Aquilegia vulgaris), Ko 19
– –
– –

ČÁP
1) kopretina bílá (Chrysanthemum leucanthemum) [D: k. b. - Leucanthemum vulgare], Ko 20
– patrně přenesením pojmenování ptáka stejné barvy
– Č (Humpolecko)
2) šťovík kyselý (Acetosa pratensis) [D: kyseláč luční - A. p.], ČJA II 278 (KLA)
– snad přikloněním nář. *šťáp* (= šťovík) k podobně znějícímu slovu; motivací může být i společný výskyt rostliny a ptáka
– –

ČAPKA:
husí čapka / čápka
1) kontryhel (Alchemilla), Mch 108
– podle podobnosti listu k obrácené husí noze (nář. *čapa* = tlapa, noha)
– M (–)
2) samorostlík klasnatý (Actaea spicata), Ko 34
– –
– M (Haná)

ČEČETKA / ŠEŠETKA:
Pozn.: názvy pro sedmikrásku a kopretinu se v nářečích často vzájemně přenášejí a prolínají; obvykle se pak odlišují pomocí přívlastků.
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– přenesením názvu podobné květiny (sedmikráska – Bellis, stejná čeleď), viz *čečetka* 2
– M (Valašsko)
2) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264
– podle malých rozměrů (čečetka je drobný zpěvavý pták)
– M (Zlínsko)

hrubá čečetka / šešetka
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– viz *čečetka* 1 tv. (popisný přívlastek odlišuje od sedmikrásky; nář. *hrubá* = velká)
– M (Uherskobrodsko)

malá šešetka
1) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264
– viz *čečetka* / *šešetka* 2 (popisný přívlastek odlišuje od kopretiny)
– M (Újezd – okr. Zlín, Halenkov – okr. Vsetín)

velká šešetka
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
viz *hrubá čečetka* tv.

ČEPIČKY:
kněžské čepičky
1) brslen (Euonymus), Mch 142
– podle tvaru plodu připomínajícího kněžskou pokrývku hlavy
– –

panáčkovy čepičky
1) brslen (–) [D: b. - Euonymus], Bš 279
viz *kněžské čepičky* tv. (nář. *panáček* = kněz, kaplan)

paterkovy čepičky
1) brslen (–)[D: b. - Euonymus], Bš 284
viz *kněžské čepičky* tv. (nář. *paterek* = kaplan)

ČERT
1) koukol (Agrostemma), Mch 78
– Mch: nejasné (snad na základě negativního hodnocení plevelné rostliny)
– Č (Humpolecko)

ČERTÍČEK
1) bika (Luzula), Mch 274
– patrně podle tmavohnědé barvy květenství
– –

ČERVÍK
1) černýš (Melampyrum), Mch 214
– výklady různé: snad název vznikl přikloněním starobylého *černýš* tv. k hláskově blízkému slovu, snad byla motivací podoba semene, vyloučené není ani přenesení názvu jiné podobné rostliny (divizna – Verbascum, stejná čeleď), viz *červík* 2
– M (Znojemsko)
2) divizna – (Verbascum blattaria) [D: d. švábová - V. b.], Mch 209
– když se rostlina položí na zem, přitahuje k sobě malé červíky
(už stč.)
– M (–)

DAR:
nebeský dar
1) vlaštovičník (Chelidonium), Mch 54
– název motivován patrně léčivostí rostliny
(už stč., překlad lat. názvu)
– M (–)

DĚDEK
1) smil písečný (Helichrysum arenarium), Ko 24
– název je patrně motivován šedou barvou povrchu plstnaté rostliny
– –

DÉŠŤ:
zlatý déšť
1) štědřenec (Laburnum), Mch 118
– podle žlutých květů na převislých větévkách
– Č, M (–)

DOROTKA:
Pozn.: názvy pro sedmikrásku a kopretinu se v nářečích často vzájemně přenášejí a prolínají; obvykle se pak odlišují pomocí přívlastků.
1) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264
– přenesením názvu jiné podobné květiny (kopretina – Chrysanthemum, stejná čeleď), viz *velká dorotka*
– Č (Všekary – okr. Domažlice, Lštění – okr. Domažlice)

malá dorotka
1) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264
– přenesením názvu jiné podobné květiny (kopretina – Chrysanthemum, stejná čeleď), viz *velká dorotka* (odlišení popisným přívlastkem)
– Č (Chodov – okr. Domažlice)

velká dorotka
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– ČJA: motivace viz *kurva* tv. (*dorota* = vulg. prostitutka); popisný přívlastek odlišuje od názvu sedmikrásky, srov. *malá dorotka*
– Č (Chodov – okr. Domažlice)

DOUŠEK:
mateří doušek
1) mateřídouška (Thymus), ČJA II 250
– viz *mateří douška* tv.
– M (záp. od Brna)

DOUŠKA:
mateří douška / máteří douška
1) mateřídouška (Thymus), ČJA II 250
– všechna pojmenování pro mateřídoušku lze odvodit od stč. označení *mateřie dúška* (*dúška* – dem. od *duše*), které vzniklo podobně jako v jiných slovanských jazycích překladem latinského *matris animula*. Z původního sousloví *mateří douška*, uchovaného jen v malé míře, vznikla spřežka *mateřídouška*, která se později stala etymologicky nejasnou. Zejména její druhá část *douška* byla místy nahrazena podobně znějícím nář. slovem *droužka* (= družička) nebo slovem *doušek* (= hlt). Změny nastaly i v první části spřežky, kde se místo *mateří* objevuje např. významově blízké *babí* (*babidouška*), případně v sousloví *Maří* podle Maří Magdalény nebo podle Panny Marie (*Maří droužka*).
– Č, M (rozptýleně)

DOUTNÍKY
1) Orobinec (Typha), Ko 25
– podle podoby palic; děti je někdy zkoušejí kouřit
– (všeobecně rozšířeno)

DRAČÍK
1) dračík (Pentstemon) [D: rostlinu tohoto názvu neuvádí], Mch 211
– –
– –

DRÁPKY:
drápky kocouří
1) bika ladní (Luzula campestris), Ko 25
– patrně podle chloupků na povrchu listů nebo podle podoby květu
Č (Klatovsko)

husí drápky
1) kontryhel (Alchemilla), Mch 108
– podle podobnosti listu k (zpátky obrácené) husí noze
– Č (–)

kočičí drápky
1) čičorka (Coronilla), Mch 125
– patrně podle podoby kvítků
– Č (Prácheňsko)
2) kociánek dvoudomý (Antennaria dioica), Ko 49
– podle hebkých kvítků s chloupky
– M (jv. Morava)
3) protěž (Gnaphalium) [D: protnice - G.], Mch 240
– podle chloupků na povrchu rostliny, případně podle podoby kvítků
– S (Frenštátsko)

DROUŽKA:
Mařídrouška
1) mateřídouška (Thymus), Mch 202
– viz *mateří douška* tv.
– M (Slavkovsko, Bučovicko)

mateří droužka
1) mateřídouška (Thymus), ČJA II 250
– viz *mateří douška* tv.
– Č, M (Radějov – okr. Hodonín, v podobě spřežky častější; též v záp. Čechách)

DRŮŽIČKA:
panská drůžička
1) žabník (Alisma), Mch 262
– Mch: Bartošův omyl z názvu *panská lžíce* (*lyžička*) tv.
– M (–)

DŘIST:
babský dřist
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– listy ležící u země připomínají lejno (nář. *dřist* = lejno); přívlastek snad v souvislosti s léčivostí byliny podle lidových léčitelek (bab) – srov. jiné názvy pro tutéž bylinu, např. *babské ucho* 1 tv.
– S (Stará Bělá – okr. Frýdek-Místek)

kozí dřist
1) sasanka (Anemone) [D: s. - Anemonoides], Mch 47
– motivace nejasná, snad vyjádření méněcennosti rostliny
– M (–)

kuří dřist
1) prvosenka (Primula), Mch 172
– podle podobnosti barvy květu s lejnem (přívlastek *kuří* častý v lid. názvech ptačincových rostlin); Mch vykládá jako přenesení od podobných, z latiny kalkovaných jmen pro drchničku, stejná čeleď
– S (Frenštátsko)

DŘÍSTEK:
kuří dřístek
1) prvosenka (Primula), ČJA II 276
– viz *kuří dřist* tv.
– S (Frenštátsko, Frýdecko-Místecko)

DŘÍSTKA:
kuří dřístka
1) sasanka (Anemone) [D: s. - Anemonoides], Mch 48
– viz *kozí dřist* tv.
– Č (Prachaticko)

DUMLÍK
1) (brukev) tuřín (Brassica napus var. napobrassica), Mch 58
– Mch dává do souvislosti s něm. sudet. *Dummlich* tv. (to nejspíš z *Rummele*); česká podoba snad na základě asociace s dumlíkem – dětským šidítkem (tuřín je sladký a děti ho rády jedly)
– Č (vých. Čechy)

ĎUPA:
koňská ďupa
1) slunečnice – (Helianthus tuberosus) [D: (slunečnice) topinambur hlíznatý - H. t.], Mch 244
– – (nář. *ďupa* = řiť)
– M (Kyjovsko, Ždánicko)

DUTKY
1) bika (Luzula), Mch 274
– patrně podle podobnosti plodů s důtkami = karabáčem (Mch uvádí mor. název v grafické podobě *dudky*, slovenskou paralelu v podobě *dutky*)
– M (–)

FÁBORKY / FÁBŮRKY
1) kohoutek – (Lychnis flos-cuculi) [D: k. luční - L. f.-c.], Mch 78
– podle podoby květů
– Č (již. Čechy)

FLEK:
mastný flek
1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– podle lesklého povrchu květu
– Č (okolí Prahy)

FOUSEK
1) koniklec (Pulsatilla), Mch 49
– podle dlouhých chlupatých přívěsků na plodech
– –

FOUSY viz VOUSY

GATĚ:
cigánovy gatě
1) šalvěj – (Salvia pratensis) [D: š. luční - S. p.], Mch 199
– –
– M (Slavkovsko, Bučovicko)

židové gatě
1) stračka ostrožka (Delphinium consolida) [D: ostrožka polní - Consolida regalis], Mch 45
– –
– M (–)

GRAMOFONEK
1) svlačec (Convolvulus), ČJA II 256
– podle podobnosti květu s gramofonovou troubou
– S (Dolní Lutyně – okr. Karviná)

HALELUJA
1) kosatec – (Iris germanica) [D: k. německý - I. g.], Mch 273
– z nář. *leluja* tv., přikloněním ke zvukově podobnému slovu
– M (–)

HANIČKA
1) čekanka (Cichorium), Mch 231
– přenesením vlastního jména
– M (–)

HASTRMÁNEK
1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– podle jména pohádkové bytosti, jejíž výskyt je – stejně jako u blatouchu – spojován s vodou
– Č (Pnětluky – okr. Louny)
2) leknín (Nymphaea), Ko 29
– motivace obdobná jako u *hastrmánek* 1 (jiná čeleď)
– Č (Vysoké Mýto – okr. Ústí nad Orlicí)

HERVÁBÍ
1) kokotice (Cuscuta), Mch 185
– podle nitkových oplétavých lodyh (nář. *hervábí* = hedvábí)
– Č (Polná – okr. Jihlava)

HLAVIČKY
1) rudohlávek (Anacamptis), Mch 300
– podle tvaru květů
– Č (Police nad Metují – okr. Náchod)

HNĚV:
babí hněv
1) jehlice (Ononis), Mch 120
– motivací budou pravděpodobně čarodějné praktiky (obdobné názvy i v jiných jazycích)
– M (–)

děvčí hněv
1) jehlice (Ononis), Mch 120
– viz *babí hněv* tv.
– M (Kyjovsko, Ždánicko)

HNÍZDO:
čapí hnízdo
1) dejvorec (Caucalis), Mch 168
– ostnité nažky snad mohou asociovat představu neuhlazeného čapího hnízda
– –

kohoutí hnízdo
1) pivoňka (Paeonia), Ko 49
– možnou motivací je asociativní spojení bohatého květu červené barvy s hnízdem ptáka, pro jehož hřebínek je typická stejná barva
– Č (Podkrkonoší)

ptačí hnízdo
1) koniklec luční (Pulsatilla pratensis), Ko 96
– podle podobnosti trsu mladých rostlin, které svými ochmýřenými hlavičkami připomínají ptáčata v hnízdě (za odhalení této motivace děkuji M. Dvořákové)
– Č (okolí Prahy)

HODINKY
1) kakost (–) [D: k. - Geranium], Bš 98
– –
– M (–)

HODINY
1) koukol (Agrostemma), Mch 78
– –
– Č (Netolice – okr. Prachatice)

HOLOUBKY
1) (hrachor) lecha jarní (Lathyrus vernus), Mch 128
– podle podoby květů (na tvar plurálu má vliv změna faktické životnosti provázející přenášení názvu)
– –

HOMULKY
1) sléz – (Malva neglecta, Malva silvestris) [D: s. přehlížený, s. lesní - M. n., M. s.], Mch 147
– podle podoby plodů
– M (–)

HONZA:
lepivý honza
1) svízel – (Galium aparine) [D: s. přítula - G. a.], Mch 219
– přenesením vlastního jména (motivace přívlastku: lodyhy, lístky i plody se snadno přichycují na člověka i na srst zvířat)
– Č (Rokycansko)

pochcaný honza
1) ptačinec obecný (Stellaria media) [D: žabinec o. - Alsinula m.], Ko 90
– přenesením vlastního jména (motivace přívlastku nejasná)
– Č (Poděbradsko)

HORA:
myší hora
1) vřes – (Calluna vulgaris) [D: v. obecný - C. v.], ČJA II 236
– žertovný název využívající velikostního porovnání (nář. *hora* = les)
– M (Vsetínsko)

HOTAŘI
1) blíže neurčená rostlina, Mch 252
– – (nář. *hotař* = polní hlídač, pastýř)
– M (–)

HOUSÁTKA
1) sasanka pryskyřníková (Anemone ranunculoides) [D: s. p. - Anemonoides r.], Ko 33
– podle žluté barvy květu
– –

HRÁZE
1) šeřík (Syringa), Mch 180
– přenesením názvu ohrady kolem pole (nář. *hráza*), jejíž součástí bývaly i různé křoviny (často šeřík)
– M (–)

HŘEBEN:
kohoutí hřeben
1) nevadlec (Celosia), Mch 81
– podle podoby a barvy květenství
– –

HŘEBÍČEK
1) hvozdík (Dianthus), Mch 80
– podle tvaru květu, případně podle podobné vůně s kořením téhož jména
– M, S (Haná; Frenštátsko)
2) řepík lékařský (Agrimonia eupatoria), Ko 34
– patrně přikloněním ke zvukově blízkému slovu (*řepíček* > *hřebíček*)
– –

HŘMĚNÍ
1) kopretina bílá (Chrysanthemum leucanthemum) [D: k. b. - Leucanthemum vulgare], Mch 246
– patrně přenesením názvu podobné květiny (rmen – Anthemis, stejná čeleď), viz *hřmění* 2
– M (–)
2) rmen – (Anthemis cotula) [D: r. smradlavý - A. c.], Mch 244
– přikloněním neprůhledných nářečních názvů tv. (*rmání, řmění, ormán* aj.) k podobně znějícímu slovu
– M (–)

HUBIČKA
1) květel obecný (Linaria vulgaris) [D: lnice obecná (květel) - L. v.], Ko 34
– podle podoby květu
– Č (Kolínsko)

HUBIČKY:
ovčí hubičky
1) květel – (Linaria vulgaris) [D: lnice obecná (květel) - L. v.], Mch 211
– podle podoby květu
– Č (Nymbursko)

HŮL:
Petrová hůl
1) divizna (Verbascum), Mch 209
– podle celkové podoby, zvláště vysokého vzrůstu rostliny (míní se hůl sv. Petra)
– M (–)

HUSA

1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266

– podle barvy květu a výskytu (roste na lukách, kde se pasou husy)

– Č (Kly – okr. Mělník)

HUSÁK

1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266

– viz *husa* tv. (nář. *husák* = houser)

– Č (–)

HUSAR / HOUSAR

1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266

– viz *husa* tv. (nář. *husar, housar* = houser)

– Č (záp. Čechy)

HUSÁREK / HOUSÁREK

Pozn.: názvy pro sedmikrásku a kopretinu se v nářečích často vzájemně přenášejí a prolínají; obvykle se pak odlišují pomocí přívlastků, popřípadě deminucí.

1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266

– viz *husar* tv.; případně vzájemným přenášením názvu s podobnou květinou (sedmikráska – Bellis, stejná čeleď), viz *husárek* 2

– Č (záp. Čechy)

2) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264

– přenesením názvu podobné květiny (kopretina – Chrysanthemum, stejná čeleď), viz *husar* (odlišení deminucí), popřípadě stejnou motivací

– Č (Manětínsko)

HUSIČKA:

1) kopretina – (Chrysanthemum leucanthemum) [D: k. bílá - Leucanthemum vulgare], Mch 246

– viz *husa* tv.; případně vzájemným přenášením názvu s podobnou květinou (sedmikráska – Bellis, stejná čeleď), viz *husička* 2

– Č (Prácheňsko)

2) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264

– přenesením názvu podobné květiny (kopretina – Chrysanthemum, stejná čeleď), viz *husa* (odlišení deminucí), popřípadě stejnou motivací

– Č (Oslov – okr. Písek)

divoká husička

1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266

– viz *husa* tv.

– Č (Velká Lečice – okr. Příbram)

malá husička

1) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264

– popisný přívlastek odlišuje od nář. názvu (*velká husička*) podobné květiny (kopretina – Chrysanthemum, stejná čeleď)

– Č (Lom – okr. Tábor)

velká husička

1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266

– popisný přívlastek odlišuje od nář. názvu (*malá husička*) podobné květiny (sedmikráska – Bellis, stejná čeleď)

– Č (Lom – okr. Tábor)

HUSIČKY

1) dymnivka (Corydalis), Ko 35

– patrně podle bělavých květů

– Č (Velvary – okr. Kladno)

2) leknín (Nymphaea), Ko 35

– patrně podle podobnosti barvy a společného místa výskytu

– Č (–)

3) mochna husí (Potentilla anserina), Ko 35

– patrně proto, že se listy podobají obrácené husí noze

– M (Hodonínsko)

HVĚZDA:

zlatá hvězda

1) rozchodník – (Sedum acre) [D: r. prudký - S. a.], Mch 95

– podle podoby a barvy květu

– M (Haná)

HVOZDÍK

1) hvozdík (Dianthus), Mch 80

– podle tvaru květu (nář. *hvozdík* = hřebík)

– M (Horňácko)

CHCANKY / CHCÁNKY:

kobylí chcanky / chcánky

1) blatouch (Caltha), ČJA II 270

– podle podobnosti barvy květu s močí

– Č (Čižice – okr. Plzeň-jih)

2) kohoutek luční (Lychnis flos-cuculi), Ko 48

– –

– Č (Blatná – okr. Strakonice)

3) smolnička obecná (Viscaria vulgaris) [D: s. o. - Steris viscaria], Ko 48

– – (možné je vzájemné přenášení názvu s podobnou květinou stejné čeledi, viz *kobylí chcanky* 2)

– Č (stř. Čechy)

koňské chcanky

1) kohoutek luční (Lychnis flos-cuculi), Ko 52

– – (viz *kobylí chcanky* 2 tv.)

– Č (Blatná – okr. Strakonice)

2) smolnička obecná (Viscaria vulgaris) [D: s. o. - Steris viscaria], Ko 52
– – (viz *kobylí chcanky* 3 tv.)
– Č (stř. Čechy)

CHLÉB:
ptačí chléb
1) – (Viburnum) [D: kalina - V.], Bš 345
– plody slouží jako potrava ptákům
– M (–)

vraní chléb
1) sporýš – (Verbena officinalis) [D: s. lékařský - V. o.], Mch 193
– –
– M (–)

zaječí / zajičí **chléb**
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
– rostlina je považována za pastvu pro zajíce, případně byla pro svou neužitečnost „přenechávána" za potravu zajícům
– M, S (severně od Brna; Hlučínsko)

CHLEBA:
zajčí chleba
1) janovec (Sarothamnus), Mch 119
– křovina je pastvou pro zajíce
– Č (Holice – okr. Pardubice)

CHLEBÍČEK:
1) koukol (Agrostemma), Mch 77
– podle podoby semen (v dětských hrách semena představují chlebíčky)
– M (–)
2) sléz – (Malva silvestris, Malva neglecta) [D: s. lesní, s. přehlížený - M. s., M. n.], Mch 147
– podle podoby plodů (název označuje především tyto plody)
– Č (Prácheňsko)

pánbíčkův chlebíček
1) sléz okrouhlolistý (Malva neglecta) [D: s. přehlížený - M. n.], Ko 84
– podle podoby plodů (viz *chlebíček* 2 tv.)
– M (Hodonínsko)

zajičí chlebíček
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
– viz *zaječí chléb* tv.
– M (Ořešín – část Brna)

CHUŤ
1) máčka (Eryngium), Mch 155
– po jejím požití získá nemocný chuť k jídlu (též se užívala pro „chuť" ve smyslu sexuálním)
– M (Valašsko)

CHVOST:
kočí chvost
1) přeslička (Equisetum), ČJA II 275
– podle podoby letních lodyh (nář. *kočí chvost* = kočičí ocas)
– S (Jablunkovsko)

vlčí chvost
1) šalvěj – (Salvia pratensis) [D: š. luční - S. p.], Mch 199
– podle tvaru květenství
– M (–)

CHVOSTEK:
myší chvostek
1) řebříček – (Achillea millefolium) [D: ř. obecný - A. m.], Mch 245
– podle podoby a měkkosti listů
– M (–)

JAKOUBEK
1) angrešt (–) [D: srstka obecná („angrešt") - Grossularia uva-crispa], Bš 7
– přenesené vlastní jméno označuje především plody, teprve sekundárně celou rostlinu
– Č (Třešť – okr. Jindřichův Hradec)

JANEK:
klustý janek
1) rozchodník – (Sedum maximum) [D: rozchodníkovec žlutokvětý - Hylotelephium m.], Mch 96
– přenesením vlastního jména (přívlastek podle dužnatých listů; nář. *klustý* = tlustý)
– M (–)

vředový janek
1) všedobr (Imperatoria), Mch 164
– přenesením vlastního jména (přívlastek popisný podle léčivého účinku byliny)
– M (Luhačovicko)

JANÍČEK
1) vítod – (Polygala major) [D: v. větší - P. m.], Mch 138
– přenesením vlastního jména (snad motivováno poměrně vysokým vzrůstem a nápadnou vzpřímeností rostliny)
– M (–)

JAZÝČEK:
1) jitrocel kopinatý (Plantago lanceolata), ČJA II 241
– viz *jazyk* 1 tv.
– Č, M (Humpolec – okr. Pelhřimov; záp. od Brna)

2) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *jazyk* 2 tv.
– M (Znojemsko, Mikulovsko)

hadí jazýček
1) jitrocel kopinatý (Plantago lanceolata), ČJA II 241
– viz *jazyk* 1 tv.
– Č (Novopacko)

hluchý jazýček
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *jazyk* 2 tv. (přívlastek nejasný)
– M (Hvozd – okr. Prostějov)

husí jazýček
1) jitrocel kopinatý (Plantago lanceolata), ČJA II 241
– viz *jazyk* 1 tv.
– Č (sz. Čechy)

olověný jazýček
1) jitrocel – (Plantago lanceolata) [D: j. kopinatý - P. l.], Mch 218
– viz *jazyk* 1 tv. (přívlastek podle Mch vznikl zkažením z předpokládaného, avšak nezachyceného **volový jazyk* tv.)
– Č (Český Brod – okr. Praha-východ)

psí jazýček
1) jitrocel – (Plantago lanceolata) [D: j. kopinatý - P. l.], Mch 218
– viz *jazyk* 1 tv.
– M (Haná, Kyjovsko, Ždánicko)
2) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *jazyk* 2 tv.
– M (Brněnsko)
3) pampeliška – (Leontodon autumnalis) [D: podzimka obecná - Scorzoneroides a.], Mch 235
– snad podle tvaru listů
– M (–)

široký jazýček
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *jazyk* 2 tv. (přívlastek popisný)
– S (Opavsko – ojediněle)

JAZÝČKY
1) jitrocel kopinatý (Plantago lanceolata), ČJA II 241
– viz *jazyk* 1 tv.
(už stč.)
– S (Opavsko, Ostravsko, Těšínsko)

2) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *jazyk* 2 tv.
– S (Jablunkovsko)
3) ostřice – (Carex gracilis) [D: o. řízná - C. g.], Mch 278
– podle tvaru listů
– M (–)

JAZYK:
1) jitrocel kopinatý (Plantago lanceolata), ČJA II 241
– podle tvaru listů
– Č (vých. od Prahy)
2) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– podle tvaru listů
– Č (Semice – okr. Nymburk)

jelení jazyk
1) jitrocel kopinatý (Plantago lanceolata), ČJA II 241
– viz *jazyk* 1 tv.
– Č (Věšín – okr. Příbram)

psí jazyk
1) jitrocel kopinatý (Plantago lanceolata), ČJA II 241
– viz *jazyk* 1 tv.
– M (Prostějovsko, Kroměřížsko, Kopanice)
2) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *jazyk* 2 tv.
– M (ojediněle, rozptýleně)

volský jazyk
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *jazyk* 2 tv.
– Č (okolí Prahy)

JERICHO
1) kozí noha obecná (Aegopodium podagraria) [D: bršlice k. n. - A. p.], Ko 42
– –
– Č (Polná – okr. Jihlava)
2) kustovnice obecná (Lycium halimifolium), [D: tento druh neuvádí], Ko 42
– –
– Č (stř. Čechy)
3) zimolez (Lonicera), Mch 223
– Mch: ze starého (pravděpod. kalkovaného) názvu *růže z Jericha*
– –

JEŽEK

1) lopuch (Arctium), Mch 255
– přenesený název plodu (motivovaný pichlavostí) se rozšířil na celou rostlinu
– M (–)

2) pcháč zelinný (Cirsium oleraceum), Ko 43
– obdobná motivace jako u *ježek* 1 (stejná čeleď), případně vzájemným přenášením názvu
– Č (Kolínsko)

JISKÉRKA / JISKERKA:
Pozn.: názvy pro sedmikrásku a kopretinu se v nářečích často vzájemně přenášejí a prolínají; obvykle se pak odlišují pomocí přívlastků.
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– přenesením názvu podobné květiny (sedmikráska – Bellis, stejná čeleď), viz *jiskérka* 2, případně stejnou motivací
– M (Nahošovice – okr. Přerov)
2) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264
– podle svítivě bílé barvy květů, případně podle podoby okrajových plátků květu
– M, S (Valašsko s přesahem na stř. Moravu a do Slezska)

jiskerka velká
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– přenesením nář. názvu (*jiskerka*) podobné květiny (sedmikráska – Bellis, stejná čeleď), případně stejnou motivací (přívlastek charakterizuje velikost ve vztahu k sedmikrásce)
– M, S (rozptýleně mezi Hranicemi a Ostravou)

JISKÉRKY
1) protěž (Gnaphalium) [D: protnice - G.], Mch 240
– podle podoby květů
– M (–)

KABÉLKA:
žebrácká kabélka
1) kokoška (Capsella), Mch 64
– podle tvaru plodů
– M (Luhačovicko)

KÁČA:
holá káča / kača
1) lakušník (Batrachium), Mch 50
– přenesením domácké podoby vlastního jména s depreciačním odstínem (přívlastek asi podle druhu lakušníku, který nemá listy – Batrachium fluitans)
– –
2) pryskyřník lítý (Ranunculus sceleratus), Ko 31
– přenesením domácké podoby vlastního jména s depreciačním odstínem; možné též vzájemné přenášení názvu s rostlinou mající podobné květy i shodné místo výskytu (lakušník – Batrachium, stejná čeleď), viz *holá káča* 1
– Č (Poříčany – okr. Nymburk)

KAČENA

1) blatouch (Caltha), ČJA II 270

– přenesením jména vodního ptáka na vodomilnou rostlinu; barva květů odpovídá barvě malých kačátek

– Č (Mladoboleslavsko, Kolínsko)

2) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266

– podle bílé barvy květu

– Č (Úlibice – okr. Jičín)

KAČENKA

1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
viz *kačena* 1 tv.

2) drchnička (Anagallis), Mch 175

– z *kačení mýdlo* 1 tv., viz tam

– M (–)

3) smetanka obecná / lékařská (Taraxacum officinale) [D: pampeliška l. - T. o.], ČJA II 260

– podle žluté barvy květů podobné barvě kačátek

– Č (Zápy – okr. Praha-východ)

KAČENKY

1) hlaváček letní (Adonis aestivalis) [D: hlaváčkovec l. - A. a.], Ko 45

– podle žluté barvy květů

– Č (Poříčany – okr. Nymburk)

2) mochna jarní (Potentilla verna) [D: m. j. - P. neumanniana], Ko 45

– podle žluté barvy květů

– Č (Humpolecko)

3) oměj šalamounek (Aconitum napellus) [D: o. š. - A. callibotryon], Ko 45

– podle nažloutlé barvy květů (stejná čeleď jako *kačenky* 2, avšak vizuálně nepodobná rostlina)

– M (Haná)

4) štírovník obecný (Lotus corniculatus) [D: š. růžkatý - L. c.], Ko 45

– podle žluté barvy květů

– M (jv. Morava)

KAČÍRKY

1) leknín (Nymphaea), Ko 45

– podle stejné barvy a shodného místa výskytu na vodní hladině (na tvar plurálu má vliv změna faktické životnosti provázející přenášení názvu)

– Č (–)

KAČKA

1) stračka polní (Delphinium consolida) [D: ostrožka polní - Consolida regalis], Ko 45

– –

– Č (Písecko)

KADRLE
1) prvosenka (Primula), ČJA II 276
– Mch: nejasné; ČJA: patrně přenesením podle podoby květů (nář. *kadrle* = sámky, krajky – z něm.); může však souviset též s něm. nář. výrazem vycházejícím z vlastního jména *Katharine* (Kloferová – ústně)
– M (Pozlovice – okr. Zlín)

KADRLKA
1) prvosenka (Primula), ČJA II 276
– viz *kadrle* tv.
– M (Fryšták – okr. Zlín)

KACHNIČKA
1) mochna – (Potentilla anserina) [D: m. husí - P. a.], Mch 103
– podle žluté barvy květů
– –

KAMILKA
1) heřmánek pravý (Matricaria chamomilla) [D: h. p. - Chamomilla recutita], Ko 46
– obměnou lat. názvu *chamomilla*, snad přikloněním k ženskému jménu
– M (Hodonínsko)

KAMÝČEK
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– patrně podle podobnosti květů s kamínkem v náušnici nebo v prstýnku (nář. *kamýček* = kamínek)
– Č (Čakov – okr. České Budějovice)

KAROLINKA
1) vemeník (Platanthera), Mch 298
– Mch: z lid. názvu *konvalinka* tv. (vzniklého záměnou s rodem Convallaria na základě podobné vůně květin) přikloněním ke zvukově blízké zdrobnělině vlastního jména
– Č (Proseč pod Ještědem – okr. Liberec)

KARTÁČEK
1) pupava – (Carlina vulgaris) [D: p. obecná - C. v.], Mch 259
– přízemní růžice (po uschnutí) tvoří jakési kartáčky
– Č (Prácheňsko)

KARTÁČKY
1) rdesno hadí kořen (Polygonum bistorta) [D: hadí kořen větší - Bistorta major], Ko 46
– patrně podle tvaru květenství
– –

KAŠIČKA:
1) pomněnka – (Myosotis palustris) [D: p. bahenní - M. p.], Mch 189
– – (Mch: přeneseno od rodu Symphytum, stejná čeleď)
– –

2) řeřišnice – (Cardamine pratensis) [D: ř. luční - C. p.], Mch 67
– podle pěnovité hmoty vylučované larvou vyskytující se na stoncích
– M (Haná)

modrá kašička
1) pomněnka (Myosotis) ČJA II 268
– – (viz též *kašička* 1 tv.) přívlastek podle barvy květů
– M (Rybí – okr. Nový Jičín)

KATUŠKA
1) karbinec (Lycopus), Mch 203
– Mch: někdo si asi jiný název této rostliny *konrádka* mylně vysvětloval jako cizí vlastní jméno a nahradil je jménem domácím
– –

KLEPETO:
žabí klepeto
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– podle stejného místa výskytu pomněnek, žab a raků
– M (Veřovice – okr. Nový Jičín)

KLÍČ
1) prvosenka (Primula), Mch 172
– zkrácením z *petrklíč* tv. (to z lat. *clavis sancti Petri*)
– M (Haná)

KLÍČE:
Petrové klíče
1) prvosenka (Primula), ČJA II 276
– podle lat. *clavis sancti Petri*; dodatečně vznikla pověra, že bylina otevírá cestu k pokladům
– S (Hlučínsko)

KLÍČEK:
mariánský klíček
1) konvalinka (Convallaria), Mch 271
– –
– Č (–)

KLÍČIČEK
1) prvosenka (Primula), Mch 172
– viz *klíč* tv.
– S (–)

KLÍČIK
1) prvosenka (Primula), ČJA II 276
– viz *klíč* tv.
– S (Těšínsko, Jablunkovsko)

KLOBÁSKY
1) šťovík kyselý (Acetosa pratensis) [D: kyseláč luční - A. p.], ČJA II 278
viz *klobásy* tv.

KLOBÁSY
1) šťovík kyselý (Acetosa pratensis) [D: kyseláč luční - A. p.], ČJA II 278
– podle podoby pravidelně od sebe vzdálených shluků květů, popř. podle semen načervenalé barvy na květních lodyhách (připomínají klobásy spojené provázkem)
– S (Opavsko)

KLOBOUČEK
1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– patrně podle tvaru květu
– Č (Klatovsko)
2) svlačec (Convolvulus), Mch 185
– podle tvaru květu
– S (Frenštátsko)
3) zvonek (Campanula), Bš 145
– podle tvaru květu
– M (–)

KLOBOUČKY
1) sléz okrouhlolistý (Malva neglecta) [D: s. přehlížený - M. n.], Ko 48
– patrně podle tvaru květu; možné též přenesení názvu rostliny s podobnými květy (svlačec – Convolvulus, jiná čeleď), viz *kloboučky* 2
– Č (Humpolecko)
2) svlačec (Convolvulus), ČJA II 256
– viz *klobouček* 2 tv.
– Č, M (Českomor. vys.; Bohuslavice – okr. Šumperk)

KNEDLÍČEK
1) kontryhel obecný (Alchemilla vulgaris), Ko 48
– –
– Č (Polná – okr. Jihlava)
2) upolín evropský (Trollius europaeus) [D: u. e. - T. altissimus], Ko 48
– patrně vzájemným přenášením názvu s podobnými rostlinami (blatouch – Caltha, pryskyřník – Ranunculus, stejná čeleď), viz *mastný knedlík* 1, 2
– –

KNEDLÍČKY
1) kalina – (Viburnum opulus) [D: k. planá - V. o.], Ko 48
viz *knedlíky* tv.

KNEDLÍK:
mastný knedlík
1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– podle podoby a lesklého povrchu květu
– Č (sz. od Prahy)

2) pryskyřník prudký (Ranunculus acer), Ko 70
– vzájemným přenášením názvu s podobnou rostlinou (blatouch – Caltha, stejná čeleď), viz *mastný knedlík* 1, případně obdobnou motivací
– Č (Ratiboř)

KNEDLÍKY
1) kalina – (Viburnum opulus) [D: k. planá - V. o.], Ko 48
– patrně podle podoby květenství
– –

KOCMATICE
1) bez černý (Sambucus nigra), ČJA II 285
– podle názvu pokrmu, který se připravuje z květů
– Č (Jindřichohradecko, Hodice – okr. Jihlava)

KOCOUR
1) přeslička (Equisetum), ČJA II 275
– souvisí s *kočí chvost* tv., viz tam
– S (Nýdek – okr. Frýdek-Místek, Těšínsko)

KOČÁRKY
1) oměj šalamounek (Aconitum napellus) [D: o. š. - A. callibotryon], Ko 49
– snad podle baculatého květu s ostruhou, který může připomínat kočár
– –

KOČIČKY
1) suchopýr – (Eriophorum angustifolium) [D: s. úzkolistý - E. a.], Mch 276
– podle chomáče bělostných chlupů, které se tvoří z okvětí v době plodu
– M (–)
2) vrba jíva (Salix caprea) [D: v. obecná („jíva") - S. c.], Ko 49
– podle podobnosti hebkého povrchu květů (jehněd) s kočičí srstí; metaforický název květu se rozšířil i na celý keř nebo strom
– –

KOČKA
1) vrba jíva (Salix caprea) [D: v. obecná („jíva") - S. c.], Ko 49
– viz *kočičky* 2 tv.
– Č (Klatovsko)

KOHOUTEK:
1) kohoutek – (Lychnis flos-cuculi) [D: k. luční - L. f.-c.], Mch 78
– podle podobnosti červeného květu s kohoutím hřebínkem
– Č (vých. Čechy)
2) kokrhel (Alectorolophus) [D: k. - Rhinanthus], Ko 49
– snad podle tvaru květu nebo podle hřebínků listenů
– Č, M (Českomor. vys.)

3) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
– podle podobnosti červeného květu s kohoutím hřebínkem
– M (mezi Moravskými Budějovicemi, Prostějovem, Hranicemi a Kyjovem)
4) orlíček – (Aquilegia vulgaris) [D: o. obecný - A. v.], Ko 49
– –
– Č (vých. Čechy)
5) prvosenka (Primula), ČJA II 276
– –
– Č (Hlinecko, Ledečsko)

masný kohoutek
1) smolnička (Viscaria) [D: s. - Steris], Mch 79
– přenesením názvu rostliny s podobným květem (kohoutek – Lychnis, stejná čeleď), viz *kohoutek* 1 (odlišující přívlastek podle lepkavosti lodyh – nář. *masný* = mastný), případně stejnou motivací
– M (–)

polní kohoutek
1) hlaváček – (Adonis aestivalis) [D: hlaváčkovec letní - A. a.], Mch 51
– přenesením názvu rostliny s podobným květem (kohoutek – Lychnis, stejná čeleď), viz *kohoutek* 1 (odlišující přívlastek podle místa výskytu, eventuálně depreciační), případně stejnou motivací
– M (Haná)

KOHOUTKY
1) (hrachor) lecha jarní (Lathyrus vernus), Mch 128
– podle podobnosti vínově červeného květu s kohoutím hřebínkem (na tvar plurálu má vliv změna faktické životnosti provázející přenášení jména)
– –
2) konopí seté (Cannabis sativa) [D: konopě setá - C. s.], Ko 50
– –
– –
3) mák – (Papaver rhoeas) [D: m. vlčí - P. r.], Mch 56
viz *kohoutek* 3 tv.
5) oměj šalamounek (Aconitum napellus) [D: o. š. - A. callibotryon] Ko 50
– – (možné je vzájemné přenášení názvu s rostlinou s podobnými květy: orlíček – Aquilegia, stejná čeleď, viz *kohoutek* 4)
– –
6) smolnička obecná (Viscaria vulgaris) [D: s. o. - Steris viscaria], Ko 50
– viz *masný kohoutek* tv.
– Č, M (Českomor. vys.)

KOKRHEL / KOKRHÉL
1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
– viz *kohoutek* 3 tv. (nář. *kokrhél* = kohout)
– M (jv. od Brna)

2) kokrhel (Rhinanthus), Mch 215
– na základě podobnosti koruny této květiny s vysokým ženským čepcem zvaným *kokrhel*
– Č, M (–)

KOKÝŠEK
1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
– viz *kohoutek* 3 tv. (nář. *kokeš* = kohout)
– M (Jezeřany – okr. Znojmo)

KOLÁČKY:
1) sléz okrouhlolistý (Malva neglecta) [D: s. přehlížený - M. n.], Ko 51
– podle podoby plodů
– Č, M (Českomor. vys.)

Pána Boha koláčky
1) sléz – (Malva silvestris, Malva neglecta) [D: s. lesní, s. přehlížený - M. s., M. n.], Mch 147
– viz *koláčky* tv.
– –

KOLÉNKO:
žabí kolénko
1) chmerek (Scleranthus), Mch 77
– snad podle článkovité lodyhy?
– –
2) vochlice (Scandix), Mch 169
– –
– –

KOLO:
mlýnské kolo
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– podle tvaru květu
– Č (Všeň – okr. Semily)

Panenky Marie kolo
1) pryšec kolovratec (Euphorbia helioscopia) [D: p. k. - Tithymalus h.], Mch 139
– souvisí s *kolovrátek* tv., viz tam
– M (–)

KOLOVRÁTEK
1) pryšec kolovratec (Euphorbia helioscopia) [D: p. k. - Tithymalus h.], Mch 139
– vychází z latinského názvu *Helioscopius* odrážejícího (mylnou) představu, že se rostlina otáčí za sluncem; přikloněno ke slovu *kolovrátek*
(už stč. *kolovratec*)
– Č (Prácheňsko)

2) sasanka hajní (Anemone nemorosa) [D: s. h. - Anemonoides n.], Ko 51
– –
– Č (Česká Třebová – okr. Ústí nad Orlicí)

KOMENÍČEK / KOMINÍČEK
1) bika ladní (Luzula campestris), Ko 51
– patrně podle tmavohnědého květenství připomínajícího kominickou štětku
– Č, M (Českomor. vys.)
2) hlaváček letní (Adonis aestivalis) [D: hlaváčkovec l. - A. a.], Ko 51
– –
– Č (Velvary – okr. Kladno)

KOMENÍČKY
1) toten lékařský (Sanguisorba officinalis), Ko 51
– motivace obdobná jako u *komeníček* 1 (jiná čeleď); na tvar plurálu má vliv změna faktické životnosti provázející přenášení názvu
– Č (Kladensko)

KONÍČKY
1) bika ladní (Luzula campestris), Ko 51
– snad z *komeníčky* na základě zvukové podobnosti, viz *komeníček* 1 tv.; na tvar plurálu má vliv změna faktické životnosti provázející přenášení názvu
– Č (Polná – okr. Jihlava)
2) oměj (Aconitum), Mch 47
– podle dětské hry (děti dělaly z květů koníčky)
– Č (–)
3) orlíček (Aquilegia), Mch 44
– snad přenesením názvu podobné rostliny (oměj – Aconitum, stejná čeleď), viz *koníčky* 2
– M (–)
4) šalvěj – (Salvia officinalis) [D: š. lékařská - S. o.], Mch 199
– snad přenesením názvu rostliny s podobnými květy (oměj – Aconitum, jiná čeleď), viz *koníčky* 2
– M (–)

KONÍK
1) ocún (Colchicum), Mch 264
– –
– M (–)

KONZAR
Pozn.: názvy pro sedmikrásku a kopretinu se v nářečích často vzájemně přenášejí a prolínají; obvykle se pak odlišují pomocí přívlastků, popřípadě deminucí.
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– podle barvy a výskytu – roste v místech, kde se pasou husy (nář. *konzar* = houser)
– Č (Sulislav – okr. Tachov)

KONZÁREK
1) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264
– přenesením názvu podobné, avšak větší květiny (kopretina – Chrysanthemum, stejná čeleď), viz *konzar*, případně stejnou motivací
– Č (Sulislav – okr. Tachov)

KORÁLKY:
zimičí korálky
1) plicník lékařský (Pulmonaria officinalis), Ko 133
– patrně podle modrých a narůžovělých kvítků připomínajících korálky
– Č (Poříčany – okr. Nymburk)

KORUNA:
panáčkova koruna
1) brslen (Euonymus), Mch 142
– podle tvaru plodu připomínajícího kněžskou pokrývku hlavy (nář. *panáček* = kněz)
– –

KOSTELÍČKY
1) zběhovec – (Ajuga pyramidalis) [D: z. jehlancovitý - A. p.], Mch 193
– snad podle věžovitého tvaru květenství
– M (–)

KOŠILE:
svaté Maří košile
1) rdesno (Polygonum) [D: hadí kořen - Bistorta], Mch 87
– Mch: výklad lze najít ve sloven. *Panny Marie zelina* – „keď mala P. M. svoju vec", chodila nad rdesnem, a kde ukápla krve, zůstala skvrna
(doklad jen stč. lid.)
– –

vrbičná košile
1) rdesno (Polygonum) [D: hadí kořen - Bistorta], Mch 87
– změnením *vrbka a svaté Maří košile* tv.
(doklad jen stč.)
– –

KOZIČKA
1) bez černý (Sambucus nigra), ČJA II 285
viz *kozičky* tv.

KOZIČKY
1) bez černý (Sambucus nigra), ČJA II 285
– nář. pojmenování květů rozšířeno na celou rostlinu (metaforický název květů motivován bílou barvou)
– M (Přerovsko)

KOŽOUŠEK
1) chrastavec (Knautia), Mch 226
– patrně podle hustých úborů huňatých jako kožich
– M (Haná)

KRÁLICE
1) kopretina – (Chrysanthemum leucanthemum) [D: k. bílá - Leucanthemum vulgare], Mch 246
– patrně podle výsadního postavení mezi květinami (nář. *králica* = královna)
– M (–)

KRÁLÍČKY
1) štírovník obecný (Lotus corniculatus) [D: š. růžkatý - L. c.], Ko 58
– – (na tvar plurálu má vliv změna faktické životnosti provázející přenášení názvu)
– Č (Klatovsko)

KREV:
Pána Ježíše krev
1) kohoutek – (Lychnis flos-cuculi) [D: k. luční - L. f.-c.], Mch 78
– podle barvy květů
– Č (vých. Čechy)

KROPÁČ / KROMPÁČ
1) prvosenka (Primula), ČJA 276
– květy se podobají kostelnímu kropáči
– M (roztroušeně v okolí výskytu názvu *kropáček* tv., viz *kropáček* 2)

KROPÁČEK / KROMPÁČEK
1) plicník – (Pulmonaria officinalis) [D: p. lékařský - P. o.], Mch 191
– patrně podle podoby květů (srov. motivaci *kropáč*, jiná čeleď)
– M (–)
2) prvosenka (Primula), ČJA II 276
– viz *kropáč* tv.
(už stč.)
– M (Boskovicko, Vsetínsko, Holešovsko, podél mor.-slov. hranic)

KROPÁČKY:
1) plicník – (Pulmonaria officinalis) [D: p. lékařský - P. o.], Mch 191
viz *kropáček* 1 tv.

bílé kropáčky
1) kostival – (Symphytum tuberosum) [D: k. hlíznatý - S. t.], Mch 192
– přenesením názvu podobné rostliny (plicník – Pulmonaria, stejná čeleď), viz *kropáček* 1; přívlastek popisný (podle barvy květů)
– M (–)

KROPENKA
1) prvosenka – (Primula veris) [D: p. jarní - P. v.], Mch 172
– viz *kropáč* tv.
– M (–)

KROUPKY
1) čičorka (Coronilla), Mch 125
– patrně podle podobnosti kvítků s krupkami
– M (–)
2) řebříček obecný (Achillea millefolium), Ko 58
– patrně podle podobnosti kvítků s krupkami
– Č (Polná – okr. Jihlava)

KRUPIČKA
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– patrně podle drobnosti kvítků
– S (Pustějov – okr. Nový Jičín)
2) řebříček obecný (Achillea millefolium), Ko 59
– viz *kroupky* 2 tv.
– Č (Humpolecko)

KRUŽELICE
1) divizna (Verbascum), Mch 209
– podle podobnosti celé rostliny s přeslicí (nář. *kruželica* = kužel)
– M (Haná)

KŘÍDLO:
čertovo křídlo
1) – (Succisa pratensis) [D: čertkus luční - S. p.], Bš 47
– patrně podle toho, že rostlině byla přisuzována čarovná moc
– M (–)
2) kapradí, kapradinový porost, ČJA II 214
– patrně podle toho, že rostlině byla přisuzována čarovná moc; substantivní část podle podoby listu
– M (Habrovany – okr. Vyškov)

KŘÍŽEK
1) kamejka rolní (Lithospermum arvense), Ko 60
– –
– Č (stř. Čechy)

KUKAČKA / KUKUČKA:
1) kohoutek – (Lychnis flos-cuculi) [D: k. luční - L. f.-c.], Mch 78
– kvete v době, kdy kuká kukačka
– –

2) kokotice (Cuscuta), Mch 185
– název motivován patrně tím, že se rostlina nechává živit od jiných, jako kukačka nechává živit svá mláďata od jiných ptáků
– M (–)
3) mečík – (Gladiolus imbricatus) [D: m. obecný - G. i.], Mch 273
– –
– M (–)
4) prvosenka (Primula), ČJA II 276
– patrně přenesením názvu rostliny s podobnými květy (vstavač – Orchis, jiná čeleď), viz *kukačka* 5
– M (Částkov – okr. Uherské Hradiště)
5) vstavač (Orchis), Mch 299
– patrně proto, že kvete v době, kdy kuká kukačka
– Č, M (Prácheňsko, Chodsko; Morava porůznu)
6) zběhovec (Ajuga), Mch 193
– patrně přenesením názvu podobné květiny (vstavač – Orchis, jiná čeleď), viz *kukačka* 5; na Moravě byly obě květiny zaměňovány
– M (–)

modrá kukačka
1) zběhovec (Ajuga), Mch 193
– viz *kukačka* 6 tv. (přívlastek popisný – podle barvy květu)
– Č (Obecnice – okr. Příbram)

KULE:
baraní kule
1) ocún (Colchicum), Mch 264
– jarní rostlina s plody byla připodobňována k pohlavním orgánům berana
– S (Frenštátsko)

KULKY:
psí kulky
1) lilek černý (Solanum nigrum), Ko 95
– plody byly připodobňovány k pohlavním orgánům psa
– Č (Dvůr Králové – okr. Trutnov)

KUPADLO
1) kokotice jetelová (Cuscuta trifolii), Ko 61
– – (stč. *kupadlo* = místo ke koupání)
– M (–)

KURVA
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– podle dětského „věštění budoucnosti" (při otrhávání květu se říkalo: co mě čeká, co ze mě bude? – panna, žena, vdova, kurva)
– Č (Domažlicko, Drozdov – okr. Beroun)

KURVIČKA
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– viz *kurva* tv.
– Č (Habartice – okr. Klatovy, Drozdov – okr. Beroun)

KUŘÁTKA
1) třeslice – (Briza media) [D: t. prostřední - B. m.], Mch 280
– patrně podle klásků
– Č, M (–)

KUS:
čertí kus
1) – (Succisa pratensis) [D: čertkus luční - S. p.], Bš 47
– prostřední kořen vypadá jako okousaný; název je spojen s pověrou, že čert, který zná čarovnou moc rostliny, okusuje její kořen, aby nevyrostla a nemohla sloužit lidem (už stč., překlad střlat. názvu)
– M (–)

KVADRÁTKY
1) brslen (Euonymus), Mch 142
– plod má tvar kněžské pokrývky hlavy – kvadrátku
– –

KYNKUL
1) bez černý (Sambucus nigra), ČJA II 285
– podle názvu lidového léčiva, které se připravuje z plodů
– Č (Chrášťany – okr. Litoměřice)

LABUŤ
1) plamének (Clematis), Mch 52
– –
– M (–)

LÁSKA:
1) třezalka – (Hypericum perforatum) [D: t. tečkovaná - H. p.], Mch 148
– rostlině byla přisuzována čarovná moc v lásce
– M (Haná)

boží láska
1) smil písečný (Helichrysum arenarium), Ko 15
– –
– Č (Poříčany – okr. Nymburk)

horoucí láska
1) kohoutek – (Lychnis chalcedonica) [D: k. plamenný - L. ch.], Mch 78
– Mch: lidovou symbolikou (překlad z něm. *brennende Liebe*)
– M (–)

chlapská láska
1) máčka – (Eringium planum) [D: m. plocholistá - E. p.], Mch 155
– rostlina byla užívána jako afrodisiakum
– M (Luhačovicko)

mužská láska
1) jehlice (Ononis), Mch 120
– Mch: změtením s máčkou (viz *chlapská láska*, jiná čeleď) na základě stejné vlastnosti – pichlavosti
– M (Haná)

panská láska
1) hadinec (Echium), Mch 190
– patrně obdobná motivace jako u *chlapská láska* (jiná čeleď)
– M (–)

spálená láska
1) hvozdík – (Dianthus barbatus) [D: h. bradatý - D. b.], Mch 80
– srov. *horoucí láska* (stejná čeleď)
– M (–)

LEKNUTÍ
1) leknín (Nymphaea), Mch 40
– na základě mylného spojení názvu *leknín* se slovesem *leknouti se* byla rostlina užívána jako lék proti leknutí, odtud její nář. název
– Č (Městec Králové – okr. Nymburk, Chrudimsko)
2) stulík (Nuphar), Mch 40
– rostlina zaměňována s jinou podobnou rostlinou (leknín – Nymphaea, stejná čeleď), viz *leknutí* 1
– Č (Městec Králové – okr. Nymburk, Chrudimsko)

LEP
1) jmelí (Viscum), ČJA II 200
– podle názvu produktu (lepu na ptáky), který se z bobulí rostliny vyráběl (už stč.)
– M (Hlína – okr. Brno-venkov, Jezeřany – okr. Znojmo)

LESK:
babí lesk
1) pryskyřník – (Ranunculus arvensis) [D: p. rolní - R. a.], Mch 50
– podle lesku květů (přívlastek *babí* je častý v názvech rostlin)
– –

LOPATKA
1) žabník (Alisma), Mch 262
– podle podoby listu
– M (–)

LOŽNICE
1) krtičník (Scrophularia), Mch 212
– –
– M (Haná)

LUCERNA
1) tolice – (Medicago sativa) [D: t. setá - M. s.], Mch 121
– adaptací přejatého slova (z něm. *Luzerne* tv., nejistého původu), snad s využitím zvukové asociace se slovem *lucerna*
– M (Haná)

LŽÍCE / ŽLICE:
1) žabník (Alisma), Mch 262
– podle lžicovité podoby listů (nář. *žlice* = lžíce)
– Č (Česká Třebová – okr. Ústí n. Orlicí)

panská lžíce
1) žabník (Alisma), Mch 262
– viz *lžíce* tv. (přívlastek motivačně nejasný)
– –

MÁJÍČEK
1) blatouch (Caltha) ČJA II 270
– podle měsíce výskytu (patrně univerbizací z *májový květ* tv.)
– Č (Ježovy – okr. Klatovy)
2) smetanka obecná / lékařská (Taraxacum officinale) [D: pampeliška lékařská - T. o.], ČJA II 260
– podle období květu (patrně z pol. nář.)
– M, S (sev. Valašsko; většina Slezska)

MÁJÍK
1) podběl (Tussilago), Mch 250
– podle období květu; případně přenesením názvu podobné květiny (smetánka – Taraxacum, stejná čeleď), viz *májík* 2
– –
2) smetanka obecná / lékařská (Taraxacum officinale) [D: pampeliška lékařská - T. o.], ČJA II 260
– viz *májíček* 2 tv.
– S (záp. Slezsko)

MANDA:
pichavá manda
1) konopice polní (Galeopsis tetrahit), Ko 87
– přenesení personického jména je patrně motivováno negativním vztahem k rostlině (*manda* = silná žena mohutných tvarů; slovo má původ ve vlastním jménu *Magdalena*); přívlastek popisný
– Č (Polná – okr. Jihlava)

MANA
1) orsej (Ficaria), Mch 50
– podle srovnání s biblickou manou (hlízky byly v dobách hladu pojídány)
– M (Vizovice – okr. Zlín; údaj podle Ko 69)

MARGÉTKA
1) svízel – (Galium verum) [D: s. syřišťový - G. v.], Mch 220
– viz *margita* tv.
– M (–)

MARGITA
1) svízel – (Galium verum) [D: s. syřišťový - G. v.], Mch 220
– snad adaptací něm. dialektismů (Kloferová – ústně) za spolupůsobení asociace s vlastním jménem
– M (Haná)

MARJÁNKA
1) majoránka (Majorana), Mch 201
– ze střlat. *majorana*, v nář. patrně přikloněno k domácké podobě ženského jména *Marie*
– –

MARUNKA
1) heřmánek (Matricaria) [D: h. - Chamomilla], Mch 246
– z pol.; patrně upevněno asociativním spojením se stejně znějící podobou ženského jména *Marie*
– S (–)

MAŘENA
1) svízel (Galium), Mch 220
– už v psl. bylo patrně obdobně nazýváno několik rostlin patřících dnes ke stejné čeledi (původně asi **maréna*, nejasné); upevněno asociací se stejně znějící podobou ženského jména *Marie*
– Č (vých. Čechy)

MAŘENKA
1) mařinka (Asperula), Mch 220
– viz *mařena* (stejná čeleď)
– Č, M (Rokycansko; –)
2) mateřídouška (Thymus), ČJA II 250
– univerbizací z *Mařiná douška* tv., příklonem ke zvukově podobnému ženskému jménu
– Polsko – Kladsko (Jakubovice)

MÁSLO:
zaječí máslo
1) pupava – (Carlina acaulis) [D: p. bezlodyžná - C. a.], Mch 259
– – (snad podle barvy květenství)
(už stč.)
– S (–)

MAZANEC
1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– květy svým leskem i tvarem připomínají velikonoční pečivo
– Č (Královéhradecko a Vysokomýtsko)
2) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– květy kulatostí připomínají tvar velikonočního pečiva
– Č (Úherce – okr. Mladá Boleslav)

MAZANEČEK
1) blatouch bahenní (Caltha palustris), Ko 70
– viz *mazanec* 1 tv.
– Č (Kolínsko, Humpolec)
2) pryskyřník (Ranunculus), Mch 49
– přenesením názvu podobné květiny (blatouch – Caltha, stejná čeleď), viz *mazanec* 1, *mazaneček* 1, případně na základě stejné motivace
– Č (Holice – okr. Pardubice)

MELUZÍNA
1) meduňka (Melissa), Mch 200
– přikloněním lat. názvu *Melissa* tv. ke zvukově podobnému slovu
– –

MĚSÍC
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucannthemum], ČJA II 266
– podle podoby květu; případně přenesením názvu některé jiné rostliny s podobným květem (např. měsíček – Calendula, stejná čeleď, viz *měsíček* 2)
– Č (Dobrovíz – okr. Praha - západ)
2) slunečnice – (Helianthus annuus) [D: s. roční - H. a.], Mch 243
– obdobná motivace jako u *měsíc* 1 (stejná čeleď); případně podvědomým spojením s názvy pro tutéž rostlinu odrážejícími podobnost květů se sluncem (*slunečnice*)
– M (Haná)

MĚSÍČEK
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– viz *měsíc* 1 tv.
– Č, M (ojediněle, rozptýleně)
2) měsíček (Calendula), Mch 253
– nejspíše podle barvy a podoby květu (už stč., snad překlad z lat.)
– –
3) smetanka obecná / lékařská (Taraxacum officinale) [D: pampeliška lékařská - T. o.], ČJA II 260
– obdobná motivace jako u *měsíc* 1 (stejná čeleď)
– Č (záp. Čechy, již. Čechy, Benešovsko)

MĚSÍČKY
– pampeliška – (Leontodon danubialis) [D: máchelka srstnatá, subsp. olysalá - Leontodon hispidus, subsp. glabratus], Mch 235
– motivace viz *měsíček* 3 (obě rostliny nebývají rozlišovány)
– Č (Protivínsko)

MILOVNÍČEK
1) třezalka – (Hypericum perforatum) [D: t. tečkovaná - H. p.], Mch 148
– viz *milovník* 2 tv.
– Č, M (Prácheňsko; Luhačovicko)

MILOVNÍK
1) svlačec (Convolvulus), ČJA II 256
– podle toho, že se ovíjí kolem jiné rostliny (vznik názvu možno chápat jako přenesení i jako derivaci)
– M (Valašská Bystřice – okr. Vsetín)
2) třezalka – (Hypericum perforatum) [D: t. tečkovaná - H. p.], Mch 148
– podle domnělé čarovné moci v lásce (vznik názvu je možno chápat jako přenesení i jako derivaci)
– M (–)

MLÁDENEC
1) pcháč – (Cirsium arvense) [D: p. rolní (oset) - C. a.], Mch 256
– pravděpodobně žertovný název pro vysoké rostliny čnějící mezi obilím
– Č (vých. Čechy)

MLÁTO:
kobylí mláto
1) kostival (Symphytum), Mch 192
– Mch: snad neporozuměním místo *k. máta*
– M (–)

MLÉKO:
hadí mléko
1) pryšec (Euphorbia) [D: p. - Tithymalus], Mch 139
– podle bílé tekutiny, kterou rostlina roní (přívlastek odráží jedovatost této šťávy)
– M (–)

kaní mléko
1) mléč (Sonchus), Ko 46
– podle bílé tekutiny, kterou rostlina roní
– S (–)
2) pryšec (Euphorbia) [D: p. - Tithymalus], Mch 139
– viz *hadí mléko* tv.
– M (Haná)

kozí mléko
1) pryšec (Euphorbia) [D: p. - Tithymalus], Mch 139
– viz *hadí mléko* tv.
– Č (Prácheňsko)

zaječí mléko
1) pryšec (Euphorbia) [D: p. - Tithymalus], Mch 139
– viz *hadí mléko* tv.
– M (–)

žabí mléko
1) květel – (Linaria vulgaris) [D: lnice obecná (květel) - L. v.], Mch 211
– –
– M (–)
2) pryšec (Euphorbia) [D: p. - Tithymalus], Mch 139
viz *hadí mléko* tv.

MNÍŠEK
1) smetanka obecná / lékařská (Taraxacum officinale) [D: pampeliška l. - T. o.], ČJA II 260
– podle podobnosti částečně opadaného květenství s mnišskou tonzurou (přejato z pol.)
– S (Oldřichovice – okr. Frýdek-Místek)

MOR:
slepičí mor
1) sasanka (Anemone) [D: s. - Anemonoides], Mch 48
– –
– Č (Pelhřimovsko)

MOŠNA
1) kokoška obecná (Capsella bursa pastoris) [D: k. pastuší tobolka - C. b. p.], Ko 74
– patrně podle tobolek se semínky (srov. lat. název)
– Č (Chodsko)

MUĎÁTKA
1) vstavač (Orchis), Mch 299
– podle podoby hlíz
(doklad jen stč., patrně lid.; stč. *múdie* = šourek s varlaty)
– –

MUŽ:
tlčí muž
1) rozchodník – (Sedum maximum) [D: rozchodníkovec žlutokvětý - Hylotelephium m.], Mch 95
– podle nevelkého dužnatého (tučného) listu
(již stč. název byl *tučný muž(ík)* = tučný trpaslík, odtud názvy v nářečích; Mch: *l* v *tlčí* vzniklo zvratnou analogií za *-u-*; Balhar ústně: možný je též vývoj z komparativu od *tlstý*)
– M (Luhačovicko)

MUŽÍČEK
1) rozchodník – (Sedum maximum) [D: rozchodníkovec žlutokvětý - Hylotelephium m.], Mch 95
– viz *tlčí muž* tv.
– S (Frenštátsko)

MÝDÉLKO:
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– patrně záměnou s některou rostlinou, která při rozemnutí ve vodě pění (snad drchnička – Anagallis, jiná čeleď, viz *kočičí mýdélko)*
– Č (Slavonicko, Telečsko)

kočičí mýdélko
1) drchnička rolní (Anagallis arvensis), Ko 49
– patrně proto, že rostlina při rozemnutí ve vodě pění (přívlastek vyjadřuje méněcennost, nepravost ve srovnání se skutečným mýdlem)
– Č (Humpolecko)

MÝDLÍČKO
1) lomikámen (Saxifraga), Mch 98
– –
– Č (–)

MÝDLO:
husí mýdlo
1) průtržník (Herniaria), Mch 76
– Mch: rostlina byla užívána jako mýdlo (adjektivum v přívlastku vyjadřuje méněcennost, nepravost ve srovnání se skutečným mýdlem)
– –

kačení mýdlo
1) drchnička (Anagallis), Mch 175
– viz *kočičí mýdélko* tv.
– M (Znojemsko)
2) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– viz *mýdélko* tv.
– M (Heraltice – okr. Třebíč, Šumvald – okr. Olomouc)

kočí mýdlo
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– viz *mýdélko* tv.
– Č (Chodsko)

kočičí mýdlo
1) mydlice (Saponaria), Mch 81
– kořen rostliny obsahuje saponin, proto se ho odpradávna užívalo k praní; přívlastek patrně vyjadřuje méněcennost, nepravost ve srovnání s mýdlem (Mch: přívlastek snad změnou stč. názvu *kačičie mýdlo*)
– M (–)
2) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
viz *kočí mýdlo* tv.

žabí mýdlo
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– viz *mýdélko* tv. (přívlastek motivován výskytem rostliny na vlhkých místech, kde žijí žáby)
– Č (Ježovy – okr. Klatovy)

MYSL:
dobrá mysl
1) dobromysl (Origanum), Mch 201
– rostlina byla užívána proti bolestem hlavy a jiným nemocem, vykuřovala se jí též obydlí, aby v nich vládla spokojenost, tj. „dobrá mysl"
(už stč., překlad z něm.)
– M (–)

NAHÁČEK
1) ocún (Colchicum), Mch 264
– podle toho, že rostlina v době květu nemá listí
– M (–)

NAHÁL
1) ocún (Colchicum), Mch 264
viz *naháček* tv. (nář. *nahál, nahálek* = naháč, naháček)

NAHÁLEK
1) ocún (Colchicum), Mch 264
viz *nahál, naháček* tv.

NÁPRSTKY
1) náprstník (Digitalis), případně jeho květy, Mch 214
– podle podoby květů
– –

NEHET:
suchý nehet
1) řeřicha – (Lepidium campestre) [D: ř. ladní - L. c.], Mch 61
– podle podoby plodů
– M (–)

NEHTEK
1) měsíček (Calendula), Mch 253
– ohnuté nažky vnějšího kruhu se přirovnávají k zahnutým neořezaným nehtům (paznehtům) hovězího dobytka
(už stč.)
– –

NITKY:
čertovy nitky
1) kokotice jetelová (Cuscuta trifolii), Ko 22
– patrně podle nitkovité podoby lodyh
– –

NOHA:
koňská noha
1) máta – (Mentha arvensis) [D: m. rolní - M. a.], Mch 204
– Mch: snad v souvislosti s názvem *vlčí noha* označujícím podobnou rostlinu (karbinec – Lycopus, stejná čeleď)
– Č (Prácheňsko)

kozí noha
1) bršlice (Aegopodium), Mch 158
– listy upomínají na nohy některých zvířat (název je snad u Slovanů domácí, nikoli překlad z lat.)
– –

vlčí noha
1) karbinec (Lycopus), Mch 203
– –
(už stč., překlad z lat.)
– M (–)

NOHAVIČKY:
boží nohavičky
1) stračka polní (Delphinium consolida) [D: ostrožka p. - Consolida regalis], Ko 15
– –
– M (–)

Pána Boha nohavičky
1) stračka ostrožka (Delphinium consolida) [D: ostrožka polní - Cosolida regalis], Mch 45
viz *boží nohavičky* tv.

NOUZE
1) osívka – (Erophila verna) [D: o. jarní - E. v.], Mch 66
– výskyt této rostliny byl chápán jako předzvěst chudého roku
– M (–)

NOŽE
1) kosatec (Iris), Ko 78
– patrně podle tvaru listů
– Č (Humpolecko)

NOŽKA:
husí nožka
1) kontryhel (Alchemilla), Mch 108
– podle podobnosti listů k zpátky obrácené husí noze; případně může jít o vzájemnné přenášení jména s podobnou rostlinou (mochna husí – Potentilla anserina, stejná čeleď), viz *husí nožka* 2
(už stč.)
– Č (–)
2) mochna – (Potentilla anserina) [D: m. husí - P. a.], Mch 102
– motivace obdobná jako u *husí nožka* 1 (stejná čeleď)
– S (Frenštátsko)

stračí nožka
1) stračka ostrožka (Delphinium consolida) [D: ostrožka polní - Connsolida regalis], Mch 45
– podle ostruhovitých květů připomínajících ptačí nohu
(už stč., srov. střlat. *pes picae*)
– M (již. a vých. Morava)

NOŽKY:
baraní nožky
1) samorostlík (Actaea), Mch 44
– –
– M (–)

NŮSEK:
čapí nůsek
1) kakost (Geranium), Mch 134
– podle hlaviček s dlouhým výrůstkem podobným čapímu nosu (už stč., snad překlad střlat. *rostrum ciconiae*)
– Č (již. Čechy)

OBRTEL:
kukučí obrtel
1) vstavač (Orchis), Mch 299
– –
– M (–)

OCAS:
beraní ocas
1) hadinec (Echium), Havlová 1992, s.35
– podle tvaru dlouhého vztyčeného květenství
– M (–)
1) merlík všedobr (Chenopodium bonus-henricus), Mch 83
– podle tvaru květenství
– Č (Poříčany – okr. Nymburk)
3) rdesno – (Polygonum bistorta) [D: hadí kořen větší - Bistorta major], Mch 87
– podle tvaru květenství
– Č (Protivínsko)
4) vlčí bob – (Lupinus polyphyllus) [D: v. b. mnoholistý - L. p.], Mch 117
– podle mohutného vzrůstu
– Č (Protivínsko)

kocouří ocas
1) přeslička (Equisetum), ČJA II 275
– viz *kočí chvost* tv.
– Č (Horní Heřmanice – okr. Ústí n. Orlicí)

kočičí ocas
1) hadinec (Echium), Havlová 1992, s. 35
– viz *beraní ocas* 1 tv.
– –

kočí ocas
1) přeslička (Equisetum), ČJA II 275
– viz *kočí chvost* tv.
(stč. *koččí ocas*; kalk střlat. názvu, srov. Havlová 1992)
– S (Vetřkovice – okr. Opava)

kohoutí ocas
1) (hrachor) lecha jarní (Lathyrus vernus), Mch 128
– podle podoby květu
– M (vých. Morava)

konský ocas
1) hadinec (Echium), Mch 190
– viz *beraní ocas* 1 tv.
– Č (Humpolecko)

liščí ocas
1) hadinec (Echium), Mch 190
– viz *beraní ocas* 1 tv.
– M (–)
2) kyprej (Lythrum), Mch 149
– podle podoby květenství (patrně střlat. předloha)
– –

psí ocas
1) divizna (Verbascum), Mch 209
– podle tvaru květenství (případně podle chlupatosti listů, tak Havlová 1992)
– M (Haná)
2) jitrocel (–)[D: j. - Plantago], Bš 344
– podle podoby květenství
– M (–)
3) merlík všedobr (Chenopodium bonus-henricus), Mch 83
– viz *beraní ocas* 2 tv. (adjektivum *psí* v přívlastku může být vlivem stč. a dial. *psoser* tv.; Havlová 1975)
– M (Haná)

strační ocas
1) lýkovec obecný (Daphne mezereum) [D: l. jedovatý - D. m.], Bš (Dialektologie moravská 2, 1895, s. 502)
– patrně podle tvaru listů (tak Bš)
– M (–)

vlčí ocas
1) hadinec (Echium), Mch 190
– viz *beraní ocas* 1 tv.
– M (–)
2) pipa – (Nonea pulla) [D: p. osmahlá - N. p.], Mch 190
– podle dlouhých úzkých ochlupených listů
– M (–)

OCÁSEK:
1) bojínek (Phleum), Mch 291
– snad podle podoby klasovitého květenství na dlouhých rovných stéblech
– –

husí ocásek
1. řebříček obecný (Achillea millefolium), Ko 34
– viz *myší chvostek* tv., přívlastek patrně podle toho, že často roste na místech, kde se pasou husy
– –

myší ocásek
1) myší ocásek (Myosurus), Mch 49
– podle podoby plodu
– –
2) řebříček – (Achillea millefolium) [D: ř. obecný - A. m.], Mch 245
– viz *myší chvostek* tv
– M (-)

OCÁSKY:
beránčí ocásky
1) merlík (Chenopodium), Havlová 1992, s. 35
– viz *beraní ocas* 2 tv.
– Č (Chodsko)

beraní ocásky
1) merlík všedobr (Chenopodium bonus-henricus), Mch 83
– viz *beraní ocas* 2 tv.
– Č (Chodsko)

OCASY:
1) komonice lékařská (Melilotus officinalis), Havlová 1992, s. 37
– patrně podle tvaru květenství
– M (Holešovsko)

vlčí ocasy
1) plavuň – (Lycopodium clavatum) [D: p. vidlačka - L. c.], Mch 27
– patrně podle podoby listů; přívlastkové adjektivum připomíná překlad vědeckého názvu (Havlová 1992)
– S (Opavsko)

OCET:
1) škumpa – (Rhus typhina) [D: š. orobincová - R. t.], Mch 144
– Mch: z druhového jména *škumpa ocetná*
– S (Frenštátsko)

čertí ocet
1) lilek – (Solanum dulcamara) [D: (lilek) potměchuť popínavá - S. d.], Mch 207
– patrně motivováno jedovatostí rostliny
– M (Haná)

OČI:
hastrmanovy oči
1) stulík žlutý (Nuphar luteum), Ko 29
– květy jsou přirovnávány k očím pohádkové vodní bytosti, protože stulík roste ve vodě
– Č (Podkrkonoší)

kuří oči
1) sasanka hajní (Anemone nemorosa) [D: s. h. - Anemonoides n.], Ko 61
– bílé květy svítící na jaře v lese mohou asociovat představu očí
– Č (–)

pánbíčkovy oči
1) pomněnka – (Myosotis palustris) [D: p. bahenní - M. p.], Mch 188
– modré kvítky připomínají oči (motivace přívlastku souvisí s kladným vztahem ke květině)
– Č (–)

utopených oči
1) lakušník (Batrachium), Ko 123
– kvítky jsou připodobňovány k očím utopených lidí, protože lakušník roste ve vodě
– Č (Královéhradecko)

vodníkovy oči
1) stulík žlutý (Nuphar luteum), Ko 128
– viz *hastrmanovy oči* tv.
– Č (Podkrkonoší, Královéhradecko)

volové oči
1) blatouch (Caltha), Mch 41
– květy svou nápadnou velikostí a kulatostí připomínají volské oko
– M (–)

volské oči
1) blatouch (Caltha), Mch 41
viz *volové oči* tv.

žabí oči
1) pomněnka – (Myosotis palustris) [D: p. bahenní - M. p.], Mch 188
– květy jsou přirovnávány k očím žab, protože pomněnka roste u vody
– M (–)

OČIČKA / OČÍČKA:
Ježíškové očíčka
1) pomněnka – (Myosotis palustris) [D: p. bahenní - M. p.], Mch 188
viz *pánbíčkovy oči* tv.

očička / očíčka Panny Marie
1) pomněnka – (Myosotis palustris) [D: p. bahenní - M. p.], Mch 188
viz *pánbíčkovy oči* tv.
2) rozrazil rezekvítek (Veronica chamaedrys), Mch 213
– podle modrých kvítků; motivace stejná jako *pánbíčkovy oči* (jiná čeleď)
– –

pámbíčkovy očička
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– viz *pánbíčkovy oči* tv.
– Č (již. od Českých Budějovic)

Panenky Marie očička / očička Panenky Marie
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– viz *pánbíčkovy oči* tv.
– Č, S (Doudlebsko; Opavsko)

OČIČKO:
panenské očičko
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– souvisí s názvem *Panenky Marie očička* tv., viz tam
– M, S (Novojičínsko; Kobeřice – okr. Opava)

OČIČKY:
pámbíčkovy očičky
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– viz *pánbíčkovy oči* tv.
– Č (vých. od Českých Budějovic)

OČKA:
buličí očka
1) upolín evropský (Trollius europaeus) [D: u. e. - T. altissimus], Ko 17
– květy svou velikostí a kulovitostí připomínají volské oko (nář. *bulík* = volek)
– Č (Rychnovsko)

kuří očka
1) sasanka hajní (Anemone nemorosa) [D: s. h. - Anemonoides n.], Ko 61
– viz *kuří oči* tv.
– Č (Hlinecko)

rybí očka
1) pomněnka – (Myosotis palustris) [D: p. bahenní - M. p.], Mch 188
– květy jsou přirovnávány k očím ryb, protože pomněnka roste u vody
– Č, M, S (vých. Čechy; Haná, Valašsko; Frenštátsko)

volí očka
1) upolín evropský (Trollius europaeus) [D: u. e. - T. altissimus], Ko 128
– viz *buličí očka* tv.
– –

žabí očka
1) pomněnka – (Myosotis palustris) [D: p. bahenní - M. p.], Mch 188
– viz *žabí oči* tv.
– M (–)

OČKO:
boží očko
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– viz *pánbíčkovy oči* tv.
– Č (Doudleby – okr. České Budějovice, Třebeč – okr. České Budějovice)

hastrmaní očko
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– květy jsou přirovnávány k očím pohádkové vodní bytosti, protože pomněnka roste u vody
– Č (Jindřichohradecko)

kačení očko
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– květy jsou přirovnávány k očím kachen, tj. živočichů majících stejně jako pomněnka vztah k vodě
– M (Bohuslavice – okr. Šumperk)

modré očko
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– květy jsou přirovnávány k očím (přívlastek popisný – podle barvy květů)
– Č, S (Doudleby – okr. České Budějovice, Kolínsko; Ostravsko)

pánbíčkovo očko
1) pomněnka – (Myosotis palustris) [D: p. bahenní - M. p.], Mch 188
– viz *pánbíčkovy oči* tv.
– Č (Prachaticko)

rybí očko
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– viz *rybí očka* tv.
– Č, M, S (záp. Čechy, již. Čechy, Českomor. vys.; Valašsko; Ostravsko, Opavsko)

vraní očko
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– květy připomínají oko
– M (Suchý – okr. Blansko)

žabí očko
1) lakušník (Batrachium), Mch 50
– bílé kvítky vodní rostliny jsou přirovnávány k očím živočicha žijícího ve vodě
– –
2) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– viz *žabí oči* tv.
– M, S (Valašskokloboucko; Frenštátsko, Opavsko, Těšínsko)

ODĚNÍ:
myší odění
1) – (Stachys lanata) [D: čistec vlnatý - S. byzantina], Bš 211
– podle plstnatého povrchu rostliny připomínajícího myší kůži
– M (–)

OHNÍČEK
1) hlaváček – (Adonis vernalis) [D: h. jarní - Adonanthe v.], Mch 51
– podle žluté barvy květu
– M (–)
2) mák – (Papaver rhoeas) [D: m. vlčí - P. r.], Mch 56
– podle rudé barvy květu
– –

OKA:

buličí oka

1) upolín (Trollius), Mch 42
– viz *buličí očka* tv.
– Č (Holice – okr. Pardubice)

volí oka

1) blatouch (Caltha), Mch 41
viz *volové oči* tv.

OKO:

buličí oko

1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– motivace obdobná jako u *buličí oka* (stejná čeleď)
– –
2) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– květy svou velikostí a kulovitostí připomínají volské oko (nář. *bulík* = volek)
– Č (Polabí)

býčí oko

1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– květy svou velikostí a kulovitostí připomínají býčí oko
– S (Hradiště – okr. Karviná, Těšínsko)

kravské oko

1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– květy svou velikostí a kulovitostí připomínají kravské oko
– Č (Lipoltice – okr. Pardubice)

kuří oko

1) sasanka hajní (Anemone nemorosa) [D: s. h. - Anemonoides n.], Ko 61
– viz *kuří oči* tv.
– Č (Humpolecko)

volí oko

1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– viz *volové oči* tv.
– M, S (Hranicko; Frenštátsko, Těšínsko)
2) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– podle tvaru a velikosti květu
– S (Těšínsko, Jablunkovsko)

volové oko

1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– viz *volové oči* tv.
– S (Příborsko)

volovo oko

1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– viz *volí oko* 2 tv.
– Č (Vlčí Habřina – okr. Pardubice)

volovské oko
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– viz *volí oko* 2 tv.
– Č (Loukov – okr. Semily)

volské oko
1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– viz *volové oči* tv.
– S (Opavsko, Ostravsko)
2) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– viz *volí oko* 2 tv.
– Č (Lipoltice – okr. Pardubice)
3) upolín (Trollius), Mch 42
– květy svou velikostí a kulatostí připomínají volské oko; možné též vzájemné přenášení názvu s podobnou rostlinou (blatouch – Caltha, stejná čeleď), viz *volské oko* 1
– Č (Prácheňsko)

vraní oko
1) blatouch bahenní (Caltha palustris), Ko 129
– –
– S (Opavsko)
2) (hrachor) lecha jarní (Lathyrus vernus), Mch 128
– Mch: snad pokažením názvu **vraní hrách*
– M (–)
3) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– –
– S (Jablunkovsko)
4) vraní oko (Paris), Mch 271
– metaforické lidové jméno kulatého tmavého plodu se rozšířilo na celou rostlinu (patrně už psl.)
– –

ONUCE
1) divizna (Verbascum), Mch 209
– rostlina přirovnávána k onucím snad kvůli vlnatým chlupům
– –

OPILEC
1) jílek – (Lolium temulentum) [D: j. mámivý - L. t.], Mch 282
– patrně proto, že následky po požití této rostliny jsou podobné opilosti
– M (–)

OPRATĚ
1) svlačec (Convolvulus), ČJA II 256
– podle délky a pružnosti rostliny
– M (Bohuslavice – okr. Šumperk)

OUŠKO:
myší ouško
1) jestřábník chlupáček (Hieracium pilosella) [D: chlupáček zední - Pilosella officinarum], Mch 232
– podle podoby a chlupatosti listů
– Č, M (Prácheňsko; vých. Morava)
2) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– podle podoby listů
– Č, M (–)
3) protěž (Gnaphalium) [D: protnice - G.], Mch 240
– podle plstnatého povrchu
– M (vých. Morava)

prasečí ouško
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– podle podoby listů
– M (Žebětín – část Brna)

sviní ouško
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *prasečí ouška* tv.
– M (Ořešín – část Brna)

PACIČKY
1) kociánek (Antennaria), Mch 240
– podle podobnosti květenství s (kočičími) tlapkami
– Č (Protivínsko)

PACKY:
husí packy
1) kontryhel (Alchemilla) Mch 108
– podle podobnosti listů k zpátky obrácené husí noze
– Č (–)

PAGÁČKY
1) sléz – (Malva neglecta, Malva silvestris) [D: s. přehlížený, s. lesní - M. n., M. s.], Mch 147
– podle podoby plodů (nář. *pagáček* = druh pečiva)
– M (–)

PAHNOZTKY
1) měsíček (Calendula), Mch 254
– ohnuté nažky vnějšího kruhu se přirovnávají k zahnutým neořezaným nehtům (paznehtům) hovězího dobytka (nář. *pahnozt* = nehet, pazneht)
– M (–)

PANÁČEK
1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
– obdobná motivace jako u *panenka* tv.
– M (Huštěnovice – okr. Uherské Hradiště, Horňácko)

PANÁK
1) černucha (Nigella), Mch 43
– –
– M (Haná)
2) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
– obdobná motivace jako u *panenka* tv.
– M (Kyjovsko, Uherskobrodsko)

PANENKA
1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
– podle panenky na hraní: děti si hrávají s květem vlčího máku jako s panenkou – z makovičky hlavička, z okvětních lístků sukýnka
– M (Nosislav – okr. Břeclav)

PANÍ:
paní v trní
1) černucha (Nigella), Mch 43
– rostlina má výrazný květ a její úzké členité úkrojky (byť měkké) vypadají jako trní; může tedy asociovat představu něčeho krásného uvězněného v trní
– M (Haná)

PANIČKY
1) mák – (Papaver rhoeas) [D: m. vlčí - P. r.], Mch 56
– viz *panenka* tv.
– M (–)

PANNA
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– výklad viz *kurva* tv.
– Č (Černíkov – okr. Domažlice)

PANTOFLÍČEK
1) pantoflíček (Calceolaria) [D: rostlinu tohoto názvu neuvádí], Mch 210
– patrně podle podoby květu
– –

PANTOFLÍČKY:
1) hledík (Antirrhinum), Mch 210
– podle podoby květu
– –
2) janovec (Sarothamnus), Mch 119
– podle podoby květu
– Č (Protivínsko)
3) květel obecný (Linaria vulgaris) [D: lnice obecná (květel) - L. v.], Ko 84
– podle podoby květu; možné též vzájemné přenášení názvu s podobnou rostlinou (hledík – Antirrhinum, stejná čeleď), viz *pantoflíčky* 1
– Č (Polná – okr. Jihlava)
4) stračka ostrožka (Delphinium consolida) [D: ostrožka polní - Consolida regalis], Mch 45
– podle podoby květu
– M (–)

5) střevíčník (Cypripedium), Mch 296
– podle podoby květu
– –
6) štírovník obecný (Lotus corniculatus) [D: š. růžkatý - L. c.], Ko 84
– patrně podle podoby květu; možné též vzájemné přenášení názvu s podobnou rostlinou (janovec – Sarothamnus, stejná čeleď), viz *pantoflíčky* 2
– –

pantoflíčky Panny Marie
1) štírovník obecný (Lotus corniculatus) [D: š. růžkatý - L. c.], Ko 84
– viz *pantoflíčky* 6 tv.
– Č (Polná – okr. Jihlava)

PÁPEŘÍ
1) suchopýr – (Eriophorum angustifolium) [D: s. úzkolistý - E. a.], Mch 276
– snad podle chomáče bělostných chlupů tvořených z okvětí v době plodu (etymologicky náležité v názvech pro suchopýr je však *-pýr*, ne *-peř*)
– M (–)

PAPRČKY
1) (hrachor) lecha jarní (Lathyrus vernus), Mch 128
– patrně podle podoby květů (nář. *paprčky* = pracky, tlapky)
– M (Kyjovsko, Ždánicko)
2) kociánek (-) [D: k. - Antennaria], Bš 281
– patrně podle plstnatého povrchu; možné přenášení jména s podobně plstnatou rostlinou (protěž – Gnaphalium, stejná čeleď), viz *paprčky* 3
– M (–)
3) protěž (Gnaphalium) [D: protnice - G.], Mch 240
– patrně podle plstnatého povrchu
– M (Haná)

PAPULE
1) hledík (Antirrhinum), Mch 210
– podle podobnosti květu s rozšklebenými ústy
– M (–)

PÁS:
pás svatého Jana
1) pelyněk černobýl (Artemisia vulgaris), Mch 249
– podle pověr měla bylina čarovnou moc – večer před sv. Janem se jí pověrčiví lidé opásávali, aby je ochraňovala před nemocemi a neštěstím toho roku (zvyk i název rostliny je asi němec. původu)
– –

PÁSEK
1) zemědým – (Fumaria officinalis) [D: z. lékařský - F. o.], Mch 57
– –
– M (–)

PAŠTIČKA
1) květel – (Linaria vulgaris) [D: lnice obecná (květel) - L. v.], Mch 211
viz *paštika* tv.

PAŠTIKA
1) květel – (Linaria vulgaris) [D: lnice obecná (květel) - L. v.], Mch 211
– podle podoby květu (nář. *paščeka* = huba)
– M (Haná)

PATÁČKY
1) sléz – (Malva neglecta, Malva silvestris) [D: s. přehlížený, s. lesní - M. n., M. s.], Mch 147
– název označující původně plod (na základě podobnosti s pětigrošem, lid. zvaným *paták, patáček*) byl rozšířen na na celou rostlinu
– S (Frenštátsko)

PAZOURKY:
1) čičorka (Coronilla), Mch 125
– patrně podle podoby květů
– M (Haná)
2) kociánek dvoudomý (Antenaria dioica), Ko 85
– motivací může být plstnatost rostliny
– Č (Humpolecko)
3) měsíček (Calendula), Mch 254
– podle ohnutých nažek vnějšího kruhu
– M (–)
4) protěž (Gnaphalium) [D: protnice - G.], Mch 240
– možné je vzájemné přenášení názvu s podobnou plstnatou rostlinou (kociánek – Antenaria, stejná čeleď), viz *pazourky* 2, případně stejnou motivací
– M (–)
5) štírovník – (Lotus corniculatus) [D: š. růžkatý - L. c.], Mch 122
– podle podoby květů; možné je též vzájemné přenášení názvu s podobnou rostlinou (čičorka – Coronilla, stejná čeleď), viz *pazourky* 1
– M (vých. Morava)

kočičí pazourky
1) kociánek dvoudomý (Antenaria dioica), Ko 49
– viz *pazourky* 2 tv.
– Č (Pelhřimovsko)

PECENEK
1) sléz – (Malva neglecta, Malva silvestris) [D: s. přehlížený, s. lesní - M. n., M. s.], Mch 147
– plody připomínají pecen chleba
– –

PECH
1) plavuň vidlačka (Lycopodium clavatum), Havlová 1998, s. 34
– v názvu se odráží víra v magickou sílu rostliny, která měla chránit před zlým očarováním apod.
– M (Vsetínsko)

PEKLO
1) plavuň – (Lycopodium clavatum) [D: p. vidlačka - L. c.], Mch 27
viz *pech* tv.

PENÍZKY
1) kokoška (Capsella), Mch 64
– snad změtením s podobnou rostlinou (penízek – Thlaspi, stejná čeleď), viz *penízky* 4
– M (–)
2) kokrhel (Rhinanthus), Mch 216
– podle podoby semen (děti si s nimi hrají jako s penízky)
– Č (Jihlavsko; údaj podle Ko 86)
3) měsíčnice lesní (Lunaria rediviva) [D: m. vytrvalá - L. r.], Ko 86
– patrně přenesením názvu některé podobné rostliny (kokoška – Capsella, stejná čeleď; penízek – Thlaspi, stejná čeleď), viz *penízky* 1, 4
– M (Hodonínsko)
4) penízek (Thlaspi), Mch 62
– podle podoby pouzder, v nichž jsou semena (již stč.)
– M (–)

PENÍŽEK
1) penízek (Thlaspi), Mch 62
viz *penízky* 4 tv.

PENTLIČKY / PANTLIČKY
1) chrastice pruhovaná (Baldingera picta) [D: ch. - Phalaroides; druh ?], Ko 86
– snad podle dlouhých úzkých listů
– –
2) kohoutek – (Lychnis flos-cuculi) [D: k. luční - L. f.-c.], Mch 78
– podle podoby květu
– Č (již. Čechy)

PERNÍČEK
1) kohoutek luční (Lychnis flos-cuculi), Ko 86
– –
– M (jv. Morava)

PÉRO:
čertí péro
1) kapraď (Dryopteris), Mch 32
– podle podoby listů (přívlastek odráží pověru, že čert střeží květ kapradí, aby nikdo s jeho pomocí nemohl nalézt poklad)
– M (Haná)
2) papratka (Athyrium), Mch 32
– motivace stejná jako u *čertí péro* 1 (stejná čeleď); obě rostliny bývají zaměňovány
– M (–)

PEŘÍ / PÉŘÍ:
1) suchopýr (Eriophorum), Mch 276
– patrně podle chomáče bělostných chlupů, které se tvoří z okvětí v době plodu
– Č (Přibyslavsko)

cikánské peří
1) suchopýr – (Eriophorum angustifolium) [D: s. úzkolistý - E. a.], Mch 276
– viz *peří* tv.
– Č (–)

čertí peří / péří
1) kapradí, kapradinový porost ČJA II 214
– viz *čertí péro* 1 tv.
– M (Vyškovsko, Holešovsko, Zlínsko)

čertové péří
1) osladič (Polypodium), Mch 34
– motivace stejná jako u *čertí péro* 1 (stejná čeleď)
– M (–)

čertovo peří / péří
1) kapradí, kapradinový porost, ČJA II 214
viz *čertí peří* tv.
2) – (Stipa pennata) [D: kavyl péřitý - S. p.], Bš 47
– podle péřovitě chlupatých osin
– M (–)
3) plavuň – (Lycopodium clavatum) [D: p. vidlačka - L. c.], Mch 27
– rostlina byla podle pověr chápána jako čarovná, srov. *peklo* tv.
– M (Vsetínsko)

kokotí peří
1) – (Iris germanica) [D: kosatec německý - I. g.], Bš 149
– podle podoby květů (nář. *kokot* = kohout)
– M (–)

peří luční
1) suchopýr (Eriophorum), Mch 276
– viz *peří* tv.
– M (Kunštát – okr. Blansko)

peří svatého Ducha
1) suchopýr (Eriophorum), Ko 86
– viz *peří* tv.
– Č (Klatovsko)

PEŘÍČKA
1) suchopýr (Eriophorum), Ko 86
– viz *peří* tv.
– Č (Klatovsko)

PEŘINA:
hadí peřina
1) kapradí, kapradinový porost, ČJA II 214
– motivace obdobná jako u *čertí péro* 1 tv.; tvar *peřina* snad analogicky podle *kapradina*
– Č (Příseka – okr. Jihlava)

PEŘINKY
1) suchopýr – (Eriophorum angustifolium) [D: s. úzkolistý - E. a.] , Mch 276
– viz *peří* tv.
– Č (–)

PILÁT
1) pilát (Anchusa), Mch 190
– vzniklo asi přikloněním neprůhledného střlat. *baliton* tv. ke zvukově podobnému biblickému jménu
– –

PIŽMO
1) astra – (Callistephus chinensis) [D: a. čínská - C. ch.], Mch 239
– –
– M (–)
2) dymnivka (Corydalis), Ko 87
– –
– Č (Velvary – okr. Kladno)
3) zemědým lékařský (Fumaria officinalis), Ko 87
– možné je vzájemné přenášení názvu s podobnou rostlinou (dymnivka – Corydalis, stejná čeleď), viz *pižmo* 2
– –

PLÁČ:
Krista Pána pláč
1) dřišťál (Berberis), Mch 52
– bobule připomínají krvavé slzy
– M (–)

PLESK:
babí plesk
1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– *plesk* vzniklo přeměnou *prysk-*, které je v názvu podobné rostliny (pryskyřník – Ranunculus, stejná čeleď); případně hláskovou změnou slova *blesk* (podle lesklého květu)
– M (jz. Morava)

PLEŠKA / PLÉŠKA / PLÍŠKA
1) smetanka obecná / lékařská (Taraxacum officinale) [D: pampeliška l. - T. o.],ČJA II 260
– když opadá chmýří z uzrálého květu, zůstane holá okrouhlá hlavička podobná mnišské pleši – tonzuře
– Č, M (Lounsko; Vsetínsko, Uherskobrodsko)

PLOT:
živý plot
1) kustovnice (Lycium), Mch 204
– tento keř bývá pěstován v živých plotech
– M (–)

PODIVENÍ
1) slezinník – (Asplenium trichomanes) [D: s. červený - A. t.], Mch 31
– –
– M (Haná)

PODKOVA
1) rdest vzplývavý (Potamogeton natans), Ko 89
– –
– Č (Pelhřimovsko)

PORTMONKA
1) kokoška obecná (Capsella bursa pastoris) [D: k. pastuší tobolka - C. b. p.], Ko 91
– pouzdra se semeny připomínají peněženku (portmonku) s penězi
– Č (Písecko)

POUK:
žabí pouk
1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– podle podoby pouzder nesoucích semínka (nář. *pók* = sušený měchýř vepře)
– M (Tasovice – okr. Blansko)

PRDÉLKA:
slepičí prdélka
1) hlaváček letní (Adonis aestivalis) [D: hlaváčkovec l. - A. a.], Ko 107
– –
– –

PRSTY:
Panny Marie prsty
1) pětiprstka – (Gymnadenia conopea) [D: p. žežulník - G. c.], Mch 298
– kořeny připomínají dlaň s prsty
– M (–)

PRSTÝNEK
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– patrně podle podobnosti květu s očkem prstýnku
– Č (Rovná – okr. Klatovy)

PŘESLICE
1) přeslička (Equisetum), ČJA II 275
– plodové stonky se podobají vyřezávaným přeslicím, tzv. kuželkovým (už stč.)
– M (–)

PŘESLIČKA
1) přeslička (Equisetum), ČJA II 275
– viz *přeslice* tv.
– Č, M (–)

PŘÍZE:
zezulčí příze
1) kokotice (Cuscuta), Mch 185
– podle barvy a vzhledu rostliny – lodyhy jsou nitkovité, oplétavé, drobné květy tvoří klubíčka (motivace přívlastku viz *zezule* tv.)
– –

PSÉČEK
1) květel – (Linaria vulgaris) [D: lnice obecná (květel) - L. v.], Mch 211
– –
– M (Haná)

PTÁČEK
1) vikev – (Vicia cracca) [D: v. ptačí - V. c.], Mch 127
– Mch: původně asi z **ptačí vika*
– Č (Chodsko)

PTÁČKY
1) hledík (Antirrhinum), Mch 210
– Mch: nejspíše z předpokládaného **patáčky* (nář. *paták* = malý peníz), snad původně označujícího podobnou květinu (kokrhel – Rhinanthus, stejná čeleď)
– M (–)
2) stračka ostrožka (Delphinium consolida) [D: ostrožka polní - Consolida regalis], Mch 45
– –
– M (–)

PUKAČ
1) bez černý (Sambucus nigra), ČJA II 285
– název dětské bouchačky se přenesl na keř, z jehož prutů se vyrábí
– M (Slovácko)

PUKLICE
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– podle tvaru květu
– Č (Borkovice – okr. Tábor)

PUPEK:
husí pupek
1) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264
– podle kulatého tvaru a velikosti květu (nář. *husí pupek* = husí řiť)
– S (Těšínsko, Velké Petrovice – Polsko)

kuří pupek
1) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264
– motivace obdobná jako u *husí pupek* tv.
– S (Hradiště – okr. Karviná)

PUPÍNEK
1) popenec (Glechoma), Mch 195
– přikloněním názvů vyjadřujících, že jde o popínavou rostlinu, ke zvukově podobnému slovu
– Č (Police nad Metují – okr. Náchod)

PUŠKA:
slepičí puška
1) sasanka (Anemone) [D: s. - Anemonoides], Mch 48
– – (nář. *puška* = vulva, řiť)
– Č (Humpolecko)

PYSK:
kozí pysk
1) tetlucha kozí pysk (Aethusa cynapium), Mch 160
– patrně podle tří dolů sehnutých čárkovitých listenů
– –

zaječí / zajičí pysk
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
– –
– M, S (Příložany – okr. Třebíč, Mašovice – okr. Znojmo, Tvorovice – okr. Prostějov; Lubojaty – okr. Nový Jičín)

REZ
1) vřes – (Calluna vulgaris) [D: v. obecný - C. v.], ČJA II 236
– příklonem etymol. neprůhledného nář. slova *vřez* (popř. *břez*, *dřez* apod.) tv. ke slovu zvukově podobnému
– Č (sev. Čechy)

ROSA:
májová rosa
1) – (Galium cruciatum) [D: svízelka chlupatá - Cruciata laevipes], Bš 190
– –
– M (–)

slunečná rosa
1) mochna plazivá (Potentilla reptans), Ko 107
– snad přenesením názvu jiné rostliny (kontryhel – Alchemilla, stejná čeleď), viz *rosička*, případně podobnou motivací
– M (–)

ROSIČKA:
1) kontryhel – (Alchemilla vulgaris) [D: k. obecný - A. v.], Mch 108
– podle vyloučených kapek, jež se drží na listech
– Č (Prácheňsko)

bílá rosička
1) kontryhel – (Alchemilla vulgaris) [D: k. obecný - A. v.], Mch 108
– viz *rosička* tv.
– M (Haná)

modrá rosička
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– snad přenesením názvu jiné rostliny (kontryhel – Alchemilla, jiná čeleď), případně podobnou motivací, viz *rosička* (přívlastek popisný – podle barvy květů)
– Č (Strakonicko)

ROUCHO:
babí roucho
1) šalvěj (Salvia), Mch 199
– patrně z *babí ucho* tv. (na základě zvukové podobnosti)
– M (vých. Morava)

ROŽKY:
baraní rožky
1) – (Actaea spicata) [D: samorostlík klasnatý - A. s.], Bš. 12
– –
– M (–)

RUKAVIČKA
1) prvosenka (Primula), ČJA II 276
– podle podoby květenství
– S (Mokré Lazce – okr. Opava)

RŮŽEK:
jelení růžek
1) plavuň – (Lycopodium clavatum) [D: p. vidlačka - L. c.], Mch 27
– podle podoby vidličnatě větvených lodyh
(už stč.)
– Č (Klatovsko)

RVÁČ
1) plavuň – (Lycopodium clavatum) [D: p. vidlačka - L. c.], Mch 27
– podle různých pověr, že ten, kdo má u sebe tuto rostlinu, je nepřemožitelný; má-li ji u sebe dívka, chlapci se o ni perou; hozená na zem vyvolává spory apod.
– M (–)
2) vřes – (Calluna vulgaris) [D: v. obecný - C. v.], ČJA II 236 (KLA)
– –
– M (Valašsko)

RYBIČKA
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– podle společného místa výskytu (v blízkosti vody)
– S (Křenovice – Polsko)

ŘASY
1) lakušník (Batrachium), Ko 102
– patrně podle nitkovitých listů
– Č (Náchodsko)

ŘIŤ:
kuří řiť / řit
1) prvosenka (Primula), ČJA 276
– snad podle *kuří dřist* tv.
– M, S (Vsetínsko; Frýdecko-Místecko)
2) – (Anemone) [D: sasanka - Anemonoides], Bš 171
– –
– S (–)

SEDLÁK
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– podle relativní velikosti květu (srov. ob. čes. *sedlák* = velká vločka sněhu)
– S (Mokré Lazce – okr. Opava, Děhylov – okr. Opava)

SENÍČKO
1) tomka (Anthoxanthum), Mch 289
– podle podobné vlastnosti se senem – svěží nevoní, voní jen suchá
– Č (Nymbursko)

SIROTEK:
Pozn.: názvy pro sedmikrásku a kopretinu se v nářečích často vzájemně přenášejí a prolínají; obvykle se pak odlišují pomocí přívlastků.
1) sedmikráska (Bellis), ČJA 264
– rostlina kvete i tehdy, kdy jiné nekvetou, její květy jsou jako osiřelé
– M, S (Prostřední Bečva – okr. Vsetín; Bohuslavice – okr. Opava, Čeladná – okr. Frýdek-Místek, Dolní Lutyně – okr. Karviná, Hradiště – okr. Karviná)

velký sirotek
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– přenesením názvu podobné květiny (sedmikráska – Bellis, stejná čeleď), viz *sirotek* (přívlastek popisný – srovnává s menší sedmikráskou)
– S (Bohuslavice – okr. Opava)

SIROTKA
1) ocún (Colchicum), Mch 264
– podle toho, že rostlina kvete i tehdy, kdy jiné nekvetou, její květy jsou jako osiřelé
– M (–)
2) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264
– viz *sirotek* tv.
– M, S (ojediněle stř. Morava; Frenštátsko, vých. Opavsko)
3) violka – (Viola tricolor) [D: (violka) maceška trojbarevná - V. t.], Mch 71
– obdobná motivace jako u *sirotka* 1 (jiná čeleď)
– S (Frenštátsko)

SIROTKY
1) knotovka bílá (Melandryum album) [D: k. luční - M. pratense], Ko 106
– –
– Č (Polná – okr. Jihlava)

SKOK:
jelení skok
1) plavuň – (Lycopodium clavatum) [D: p. vidlačka - L. c.], Mch 27
– snad podle podobnosti vidličnatě větvených lodyh se zvířecími stopami; Havlová 1998: sémantický novotvar od *jelení růžek* tv.
– Č (vých. Čechy)

zaječí skok
1) plavuň – (Lycopodium clavatum) [D: p. vidlačka - L. clavatum], Mch 27
– viz *jelení skok* tv.
– M (Haná)

SKŘIVAN / KŘIVAN
1) modřín (Larix), ČJA II 184
– chybný překlad z němčiny – záměnou slov *Lärche* = modřín a *Lerche* = skřivan
– Č (Chodsko)

SLEPIČKY
1) dymnivka (Corydalis), Ko 107
– – (snad podle tvaru květu)
– Č (Poříčany – okr. Nymburk)
2) konopí seté (Cannabis sativa) [D: konopě setá - C. s.], Ko 107
– –
– –
3) řeřišnice luční (Cardamine pratensis), Ko 107
– –
– Č (Rakovnicko)
4) sasanka hajní (Anemone nemorosa) [D: s. h. - Anemonoides n.], Ko 107
– –
– Č (Poříčany – okr. Nymburk)

SLUNÉČKO / SLUNEČKO
1) blatouch (Caltha), Mch 41
– podle barvy a tvaru květu
– M (–)
2) měsíček – (Calendula officinalis) [D: m. lékařský - C. o.], Mch 254
– podle barvy a tvaru květu
– M (–)

SLUNÍČKO
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– podle tvaru květu
– Č (Kraselov – okr. Strakonice, Kozlov – okr. Havlíčkův Brod)

SLZIČKY:
1) řeřišnice luční (Cardamine pratensis), Ko 108
– motivace patrně obdobná jako u *slzičky Panny Marie* 1 (jiná čeleď)
– Č (Polná – okr. Jihlava)

pánbíčkovy slzičky
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– modré kvítky připomínají slzy (motivace přívlastku patrně souvisí s kladným vztahem ke květině)
– Č (Buková – okr. České Budějovice)

slzičky Panny Marie / Panny Marie slzičky
1) hvozdík – (Dianthus deltoides) [D: h. kropenatý - D. d.], Mch 80
– drobné červené kvítky vyvolaly představu, že květiny vyrostly z krvavých slz Panny Marie při ukřižování Krista
– –

2) kohoutek – (Lychnis flos-cuculi) [D: k. luční - L. f.-c.], Mch 78
– patrně změtením s rostlinou s podobnými květy (hvozdík – Dianthus, stejná čeleď), viz *slzičky Panny Marie* 1; případně stejnou motivací
– Č (Holice – okr. Pardubice)
3) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– viz *pánbíčkovy slzičky* tv.
– Č (již. Čechy)
4) třeslice – (Briza media) [D: t. prostřední - B. m.], Mch 280
– k slzám se patrně připodobňují srdčité klásky
– M (Hodonínsko)

SLZY:
slzy Panny Marie
1) třeslice – (Briza media) [D: t. prostřední - B. m.], Mch 280
– viz *slzičky Panny Marie* 4 tv.
– –

SMETANA
1) smetanka obecná / lékařská (Taraxacum officinale) [D: pampeliška l. - T. o.], ČJA II 260
– podle bílé tekutiny v lodyhách
– Č (záp. Čechy)

SMRT:
husí smrt
1) prvosenka (Primula), ČJA II 276
– –
– Č (Trstěnice – okr. Svitavy)

SMRTKY
1) šalvěj – (Salvia officinalis) [D: š. lékařská - S. o.] Mch 199
– kdo si tuto rostlinu přinese domů, podle pověry do roka umře
– M (–)

SPÁR:
čertův spár / čpár
1) plavuň – (Lycopodium clavatum) [D: p. vidlačka - L. c.], Mch 27
– snad podle větvených lodyh
– –

SRÁČ
1) kokotice (Cuscuta), Mch 185
– –
– Č (Unhošť – okr. Kladno)

SRAČKA:
1) stračka polní (Delphinium consolida) [D: ostrožka p. - Consolida regalis], Ko 109
– patrně přikloněním názvu *stračka* tv. ke zvukově podobnému slovu
– S (Opavsko)

SRDÉČKA
1) třeslice – (Briza media) [D: t. prostřední - B. m.], Mch 280
– podle podoby květenství
– M (–)

SRDEČKO:
pánbíčkovo srdečko
1) patrně hvozdík (Dianthus), Bš 279
– snad podle barvy květů
– M (–)

SRDÍČKA
1) třeslice – (Briza media) [D: t. prostřední - B. m.], Mch 280
– viz *srdéčka* tv.
– Č (–)

SRDÍČKO
1) jaterník trojlaločný (Hepatica triloba) [D: j. t. - H. nobilis], Ko 109
– patrně podle tvaru trojlaločných listů
– Č (Česká Třebová – okr. Ústí n. Orlicí)

SRPEK
1) srpek (Falcaria), Mch 157
– podle srpovitě prohnutých úkrojků listů
– M (–)

STAŘEČEK / STARČEK:
1) starček (Senecio), Mch 252
– podle nápadné šedivosti a brzkého odkvětu (český lid. název vznikl samostatně, vliv latiny je pouze v tom, že domácí jméno, které zpočátku označovalo více rostlin s podobnými rysy, bylo ve svém významu zúženo na Senecio, jako by šlo o „překlad" vědeckého názvu této rostliny)
(už stč.)
– –

krvavý stařeček
1) vlaštovičník (Chelidonium), Mch 55
– – (přívlastek podle načervenalého mléka)
– M (Haná)

STAŘÍČEK
1) smetanka obecná / lékařská (Taraxacum officinale) [D: pampeliška l. - T. o.], ČJA II 260
– podle podobnosti šedivého chmýří odkvetlého květenství se šedivými vlasy starců
– S (záp. Slezsko)

STOPA:
kuří stopa
1) prvosenka (Primula), ČJA II 276
– podle podobnosti květenství s kuřecí nohou (nář. *stopa*, *stopka* = chodidlo, tlapka)
– M, S (Hodslavice – okr. Nový Jičín; Lubojaty – okr. Nový Jičín)

STOPKA:
kuří stopka
1) prvosenka (Primula), ČJA II 276
– viz *kuří stopa* tv.
– S (Frenštátsko, Frýdecko-Místecko)

STOPKY:
husí stopky
1) kontryhel (Alchemilla), Mch 108
– podle podobnosti listů k zpátky obrácené husí noze (nář. *stopa, stopka* = tlapka)
– Č (–)

STŘAPEČEK
1) kohoutek – (Lychnis flos-cuculi) [D: k. luční - L. f.-c.], Mch 78
– podle podoby roztřepených korunních plátků
– S (Frenštátsko)

STŘEČEK
1) kohoutek – (Lychnis flos-cuculi) [D: k. luční - L. f.-c.], Mch 78
– pokažením jména *střapeček* tv., viz tam
– M (–)

STŘEVÍČKY
1) janovec (Sarothamnus), Mch 119
– podle tvaru květů
– Č (Netolice – okr. Prachatice)
2) oměj (Aconitum), Ko 111
– patrně podle tvaru květů
– Č (Česká Třebová – okr. Ústí n. Orlicí)
3) zimostrázek horský (Chamaebuxus alpestris) [D: z. nízký - Polygaloides chamaebuxus], Ko 111
– patrně podle tvaru květů
– Č (Kladensko)

STŘEVO:
kozí střevo
1) ptačinec – (Stellaria media) [D: žabinec obecný - Alsinula m.], Mch 74
– –
– M (–)

kuří střevo
1) rozrazil – (Veronica arvensis) [D: r. rolní - V. a.], Mch 213
– –
– M (Haná)

SUKÉNKA
1) zvonek (Campanula), Mch 229
– podle tvaru květu
– –

SVÍCE
1) pupalka obecná (Oenothera biennis) [D: p. dvouletá - O. b.], Ko 112
– podle vysoké přímé lodyhy se žlutými květy
– Č (Nymbursko)

SÝREČEK
1) podražec (Aristolochia), Mch 53
– patrně podle nepříjemného pachu rostliny
– –

SYREČKY
1) sléz – (Malva neglecta, Malva silvestris) [D: s. přehlížený, s. lesní - M. n., M. s.], Mch 147
– podle tvaru plodů
– –

ŠATEČKY:
pánbíčkovy šatečky
1) rožec polní (Cerastium arvense) [D: r. rolní - C. a.], Ko 84
– –
– M (jv. Morava)

ŠATY:
hastrmaní šaty
1) pomněnka – (Myosotis palustris) [D: p. bahenní - M. p.], Mch 189
– motivace vychází ze společného místa výskytu pomněnky a pohádkové vodní bytosti
– M (–)

hastrmanovy šaty
1) plavuň – (Lycopodium clavatum) [D: p. vidlačka - L. c.], Mch 28
– snad podle výtrusů plovoucích bez ponoření po vodní hladině (srov. též Havlová 1998)
– M (–)

ŠAVLE / ŠABLE
1) kosatec – (Iris germanica) [D: k. německý - I. g.], Mch 273
– podle tvaru listů (nář. *šabla* = šavle)
– M (Haná)
2) ostřice (Carex), Mch 278
– podle tvaru a ostrosti listů
– M (–)

ŠKROB:
1) lomikámen (Saxifraga), Mch 98
– –
– Č (–)

Panenky Marii škrob
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– –
– Č (Držkov – okr. Jablonec n. Nisou)

ŠLAPKA:
husí šlapka
1) kontryhel (Alchemilla), Mch 108
– podle podobnosti listu k zpátky obrácené husí noze
– M (–)
2) mochna – (Potentilla anserina) [D: m. husí - P. a.], Mch 103
– motivace obdobná jako u *husí šlapka* 1 (stejná čeleď), případně vzájemným přenášením názvu s touto rostlinou
– M (Haná)

ŠLÁPOTA:
husí šlápota
1) mochna – (Potentilla anserina) [D: m. husí - P. a.], Mch 102
– viz *husí šlapka* 2 tv.
– Č (Poděbradsko)

ŠMOLKA
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– podle barvy květů (šmolka je modré barvivo na bělení prádla)
– Č (Příbramsko)

ŠPÁREK
1) plavuň – (Lycopodium clavatum) [D: p. vidlačka - L. c.], Mch 27
– snad podle podoby vidličnatě větvených lodyh
– –

TALÍŘ
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– podle tvaru květu
– M (Kroměřížsko, Holešovsko)

TALÍŘEK
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
viz *talíř* tv.

TANEČNÍK
1) třeslice – (Briza media) [D: t. prostřední - B. m.], Mch 280
– snad proto, že se její klásky chvějí ve větru
– M (–)

TAŠKY
1) kokoška (Capsella), Mch 64
– podle tobolek se semeny (podobné názvy existují v mnoha jazycích; snad paralelní vznik na základě shodné motivace)
– –
2) penízek (Thlaspi), Mch 62
– podle tobolek se semeny; možné i vzájemné přenášení názvu s podobnou rostlinou (kokoška – Capsella, stejná čeleď), viz *tašky* 1
– –

TLAMA:
volská tlama
1) hledík (Antirrhinum), Mch 210
– květy připomínají tvarem zvířecí tlamu
– M (Hodonínsko)

TLAPKY:
husí tlapky
1) kontryhel (Alchemilla), Mch 108
– podle podobnosti listu k zpátky obrácené husí noze
– Č (–)

kočičí tlapky / dlapky
1) protěž (Gnaphalium) [D: protnice - G.], Mch 240
– podle chlupatého povrchu (*dlapky* patrně kontaminací *tlapky* a *drápky*, viz *kočičí drápky* 3 tv.)
– S (Frenštátsko)

TMEL
1) jmelí (Viscum), ČJA II 200
– přikloněním etymologicky neprůhledného slova *jmelí* ke zvukově blízkému slovu *tmel* na základě společné vlastnosti denotátů – lepivosti (srov. též jzč. nář. *tmelí* = jmelí)
– Č, M (Lány u Dašic – okr. Pardubice; Bošovice – okr. Vyškov)

TRAŇK
1) rozrazil – (Veronica officinalis) [D: r. lékařský - V. o.], Mch 213
– podle odvaru, který se z rostliny dělal (*traňk* = starobylý termín pro léčivý odvar)
– M (Haná)

TUREK
1) tykev (Cucurbita), Mch 229
– Mch: zjednodušením názvu *turecké zelí* tv.
– (obecné)

TVARŮŽKY:
cigánské tvarůžky
1) sléz – (Malva neglecta, Malva silvestris) [D: s. přehlížený, s. lesní - M. n., M. s.], Mch 147
– podle podobnosti plodů s olomouckými tvarůžky
– M (Haná)

UCHA:
babí ucha
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *ucho* tv. a *babí ucho* 1 tv.
– M (Hranicko, Vsetínsko)

UCHO:
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– podle tvarové podobnosti listů s uchem (zejména zvířecím)
– M (Bořitov – okr. Blansko)

babí ucho
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *ucho* tv. (přívlastek souvisí se skutečností, že rostlina patřila k nejpřednějším léčivům lidových léčitelek – bab); není také vyloučeno, že jméno vzniklo zm ětením názvů *babí list* a *volí ucho* tv., viz tam
– M, S (Hranicko, Vsetínsko; přilehlý okraj Slezska)
2) šalvěj luční (Salvia pratensis), Ko 8
– podle dvou „oušek" při stopce nebo na konci listu (motivace přívlastku obdobná jako u *babí ucho* 1, jiná čeleď)
– M (–)

babské ucho
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *babí ucho* 1 tv.
– M (Petřkovice – okr. Nový Jičín)
2) šalvěj (Salvia), Mch 199
– viz *babí ucho* 2 tv.
– –

kravské ucho
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *ucho* tv.
– M (Haná)

myší ucho
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *ucho* tv.
– Č, M (–)

prasečí ucho
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *ucho* tv.
– Č, M (Vysokomýtsko; Olomoucko)

psí ucho
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *ucho* tv.
– M (Palonín – okr. Šumperk, Bohdalov – okr. Svitavy, Biskupice – okr. Svitavy)
2) merlík všedobr (Chenopodium bonus-henricus), Mch 83
– –
– M (–)

sviní ucho
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *ucho* tv.
– M (Haná)

volí ucho
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *ucho* tv.
– M (zejména jv. Morava – s různými variantami posesivního adjektiva)

volové ucho
1) blatouch (Caltha), Mch 41
– z *volové oko* tv., viz tam
– M (Slavkovsko, Bučovicko)
2) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
viz *volí ucho* tv.

volovo ucho
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
viz *volí ucho* tv.

volské ucho
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
viz *volí ucho* tv.

zaječí ucho
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *ucho* tv.
– M (Cetechovice – okr. Kroměříž)

UŠI:
babí uši
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
viz *babí ucho* 1 tv.

myší uši
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *myší ucho* tv.
– M (Holubí Zhoř – okr. Žďár n. Sázavou)

prasečí uši
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– viz *prasečí ucho* tv.
– Č, M (Hoření Paseky – okr. Liberec; Holubí Zhoř – okr. Žďár n. Sázavou, Lupěné – okr. Šumperk)

VARKOČKY:
varkočky Panny Marie
1) řepík – (Agrimonia eupatoria) [D: ř. lékařský - A. e.], Mch 107
– – (nář. *varkočky* = vrkočky)
– S (–)

VEMENO / VYMENO:
kozí vymeno
1) barborka (Barbaraea), Mch 67
– –
– M (–)

ovčí vymeno
1) pomněnka – (Myosotis silvatica) [D: p. lesní - M. s.], Mch 189
– Mch: bez analogií a nesmyslné (srov. ale *kozí vemínko* tv.)
– M (–)

VEMÍNKO:
kozí vemínko
1) pomněnka (Myosotis), ČJA II 268
– – (snad metonymickým spojením: pomněnka – léčivý prostředek?)
– M (Lažany – okr. Blansko)

VERONIČKA
1) rozrazil – (Veronica officinalis) [D: r. lékařský - V. o.], Mch 213
– viz *veronika* tv.
– Č (Protivínsko)

VERONIKA
1) rozrazil – (Veronica officinalis) [D: r. lékařský - V. o.], Mch 213
– latinský název pronikl mezi lid (patrně v souvislosti se stejně znějícím dívčím jménem)
– M (–)

VERUNKA
1) rozrazil – (Veronica officinalis) [D: r. lékařský - V. o.], Mch 213
viz *veronika* tv.

VEŠ:
svinská / sviňská **veš**
1) bolehlav (Conium), Mch 169
– bylina je nazvána podle toho, že její lodyha je dole často nachově skvrnitá, jako kdyby byla pokryta vešmi (sviní vši se tu míní hmyz Pediculus suis)
– S (Frenštátsko)
2) hladýš – (Laserpitium pruthenicum) [D: h. pruský - L. p.], Mch 166
– patrně přenesením názvu podobné rostliny (bolehlav – Conium, stejná čeleď), viz *svinská veš* 1
– M (–)
3) krabilice bulvatá (Chaerophyllum bulbosum) [D: k. hlíznatá - Ch. b.], Mch 168
– patrně přenesením názvu podobné rostliny (bolehlav – Conium, stejná čeleď), viz *svinská veš* 1
– –
4) rozpuk (Cicuta), Mch 157
– patrně přenesením názvu podobné rostliny (bolehlav – Conium, stejná čeleď), viz *svinská veš* 1
– M (jv. Morava)
5) tetlucha kozí pysk (Aethusa cynapium), Mch 160
– patrně přenesením názvu podobné rostliny (bolehlav – Conium, stejná čeleď), viz *svinská veš* 1
– M (–)

VEŠKA:
sviní veška
1) bolehlav (Conium), Mch 169
– viz *svinská veš* 1 tv.
– M (–)

2) kerblík – (Anthriscus silvestris) [D: k. lesní - A. s.], Mch 168
– patrně přenesením názvu podobné rostliny (bolehlav – Conium, stejná čeleď), viz *sviní veška* 1
– M (–)
3) tetlucha kozí pysk (Aethusa cynapium), Mch 160
viz *svinská veš* 5 tv.

VEŠKY:
sviní vešky
1) bolševník obecný (Heracleum sphondylium), Ko 113
– – (snad přenesením názvu podobných rostlin jiné čeledi, srov. *svinská veš* 1-5, *sviní veška* 1-3)
– M (Hodonínsko)

VIDLIČKA
1) vochlice (Scandix), Mch 169
– Mch: neporozuměním z *vochlička* (srov. odborný název)
– M (–)

VIDLIČKY
1) dvouzubec – (Bidens tripartita) [D: d. trojdílný - B. t.], Mch 243
– podle toho, že nažky mají zpravidla dvě osiny
– M (–)

VLAS:
1) kokotice jetelová (Cuscuta trifolii), Ko 126
– podle nitkových oplétavých lodyh
– Č (Pelhřimovsko)

žabí vlas
1) hvězdoš (Callitriche), Mch 140
– podle vzhledu drobných vodních bylinek s tenkými lodyhami
– M (–)

ženský vlas
1) kokotice (Cuscuta), Mch 185
– viz *vlas* tv.
– Č (Sušicko, Rokycansko)

živý vlas
1) kokotice (Cuscuta), Mch 185
– viz *vlas* tv.
– M (Kyjovsko, Ždánicko)

VLÁSKY:
vlásky Pána Ježíše
1) suchopýr – (Eriophorum angustifolium) [D: s. úzkolistý - E. a.], Mch 276
– podle chomáče chlupů, v nějž se v době plodu prodlužuje okvětí
– Č (–)

vlásky pánbíčkovy
1) suchopýr – (Eriophorum angustifolium) [D: s. úzkolistý - E. a.], Mch 276
viz *vlásky Pána Ježíše* tv.

vlásky Panny Marie
1) suchopýr – (Eriophorum angustifolium) [D: s. úzkolistý - E. a.], Mch 276
viz *vlásky Pána Ježíše* tv.
2) třeslice – (Briza media) [D: t. prostřední - B. m.], Mch 280
– patrně podle srdčitých klásků chvějících se ve větru
– Č, M (Podkrkonoší; –)

VLASY:
drátenické vlasy
1) sléz okrouhlolistý (Malva neglecta) [D: s. přehlížený - M. n.], Ko 25
– patrně podle velice pevných plazivých lodyh (depreciační příznak je motivován tím, že rostlina je houževnatým plevelem)
– Č (Humpolecko)

hastrmanovy vlasy
1) Plavuň – (Lycopodium clavatum) [D: p. vidlačka - L. c.], Mch 28
– snad podle výtrusů plovoucích bez ponoření po vodní hladině (srov. též Havlová 1998); případně podle podoby plazivých hustě olistěných lodyh (listy jsou čárkovité, na špičce vláskovitě protažené)
– M (–)

VLCI
1) lopuch (Arctium), Mch 255
– přenesený název označuje především úbory lopuchu, které se přichycují na srst zvířat nebo oděv (ČJA pro úbory lopuchu zaznamenává převážně neživotný tvar *vlky*)
– M (Valašsko)

VODNÍK
1) pomněnka – (Myosotis palustris) [D: p. bahenní - M. p.], Mch 189
– roste na vlhkých místech, s nimiž je spjata také představa pohádkové vodní bytosti
– M (–)
2) rozrazil – (Veronica beccabunga) [D: r. potoční - V. b.], Mch 213
– roste na vlhkých místech, s nimiž je spjata také představa pohádkové vodní bytosti
– –

VOLE:
holubí vole
1) dymnivka (Corydalis), Ko 31
– snad podle dutých hlíz
– –
2) penízek (Thlaspi), Ko 32
– – (snad podle podoby pouzder se semeny)
– –
3) vesnovka obecná (Cardaria draba), Ko 32
– snad podle tvaru šešulek
– –

VOUSY / FOUSY:

čertovy vousy

1) koniklec luční (Pulsatilla pratensis), Ko 22
– snad podle chlupatosti poupat i celých rostlin
– –

pánbíčkovo vousy / fousy

1) suchopýr – (Eriophorum angustifolium) [D: s. úzkolistý - E. a.], Mch 276
– podle chomáče chlupů, v nějž se v době plodu prodlužuje okvětí
– Č (–)

vousy svatého Ivana

1) suchopýr – (Eriophorum angustifolium) [D: s. úzkolistý - E. a.], Mch 276
viz *pánbíčkovo vousy* tv.

vousy svatého Jana

1) suchopýr (Eriophorum), Ko 129
– viz *pánbíčkovo vousy* tv.
– Č (Kolínsko)

VŘESK

1) vřes – (Calluna vulgaris) [D: v. obecný - C. v.], ČJA II 236
– příklonem etymologicky neprůhledného slova *vřes* ke zvukově podobnému slovu
– Č (sev. polovina Čech)

VŠI:

1) dvouzubec (Bidens), Ko 130
– podle toho, že se nažky přichycují osinkami k srsti zvířat nebo šatům lidí a drží se jich jako vši
– –

cikánské vši

1) dvouzubec (Bidens), Mch 243
– viz *vši* tv. (přívlastek zdůrazňuje negativní hodnocení)
– Č (Polná – okr. Jihlava)

vodní vši

1) dvouzubec (Bidens), Mch 243
– viz *vši* tv. (přívlastek popisný – podle místa výskytu)
– Č (Pardubicko)

žebrácké vši

1) dvouzubec (Bidens), Mch 243
– viz *vši* tv. (přívlastek zdůrazňuje negativní hodnocení)
– Č (Protivínsko)
2) řepeň (Xanthium), Mch 243
– motivace obdobná jako *žebrácké vši* 1 (stejná čeleď)
– –
3) lopuch (Arctium), Mch 255
– motivace obdobná jako *žebrácké vši* 1 (stejná čeleď)
– M (Velké Meziříčí – okr. Žďár n. Sázavou)

ZAJÍČEK
1) bika ladní (Luzula campestris), Ko 131
– –
– Č (Pelhřimovsko)

ZAJÍČKY
1) hledík (Antirrhinum), Mch 210
– podle podobnosti květu se „zaječím pyskem", tj. rozpoltěným svrchním rtem
– Č, S (Holice – okr. Pardubice; Frenštátsko)
2) stračka ostrožka (Delphinium consolida) [D:ostrožka polní - Consolida regalis], Mch 45
– –
– M (–)

ZÁVOJE
1) hvězdoš (Callitriche), Mch 140
– vodní rostlinky s tenkými rozvětvenými lodyhami a drobnými bílými kvítky vytvářejí na vodě jakoby závoje
– Č (Novobydžovsko)

ZBOJNÍK
1) plavuň vidlačka (Lycopodium clavatum), Havlová 1998, s. 35
– motivace obdobná jako u *rváč* tv.
– M (Vsetínsko)

ZEZULE
1) kokotice (Cuscuta), Mch 185
– název snad odráží tušení lidu, že kokotice se nechává živit od jiných rostlin, jako kukačka nechává živit svá mláďata od jiných ptáků (nář. *zezula, zezulka* apod. = kukačka)
(obdobné názvy už stč.)
– M (–)

ZEZULKA
1) vstavač (Orchis), Mch 299
– důvody pro spojení s představou kukačky mohou být různé: vstavač kvete v době, kdy kukačka na jaře kuká; kukačka má též jisté symbolické vztahy k lásce a plodnosti a se vstavačem se pojila víra, že podporuje mužskou plodnou sílu
(už stč.)
– S (Frenštátsko)
2) zběhovec (Ajuga), Mch 193
– na Moravě je zaměňován s rostlinou s podobnými květy (vstavač – Orchis, jiná čeled), viz *zezulka* 1
– M (–)

ZLATO
1) kokotice (–)[D: k. - Cuscuta], Bš 149
– podle zlatavé barvy
– S (–)

ZLODĚJ
1) dvouzubec (Bidens), Mch 243
– patrně neporozuměním z *žebrácké vši* tv., viz tam (na základě asociace žebrák – zloděj)
– M (–)

ZLOST:
chlopská zlost
1) svlačec (Convolvulus), ČJA II 256
– – (snad motivováno záporným vztahem k obtížnému pleveli)
– S (Děhylov – okr. Opava)

ZRÁDCE
1) máčka (Eryngium), Mch 155
– Mch: větší okolíky máčky se podobají třírohým špičatým železům líčeným dříve na zloděje, název snad tedy podle představy zrádného železa
– M (–)

ZUB:
babí zub
1) kyčelnice (Dentaria), Mch 67
– podle podoby mnoha bílých uzlíčků, z nichž je složen kořen
– M (–)
2) podbílek (Lathraea), Mch 217
– podle podoby dutých šupin na oddenku (případně šupinatých listů)
– –

ZUZANKA / ZUZÁNKA
1) ožanka kalamandra (Teucrium chamaedrys), Mch 193
– obměna neprůhledného názvu *osanka*, *ozanka* tv. přikloněním ke zvukově podobnému ženskému jménu
– M (Luhačovicko)
2) pomněnka – (Myosotis palustris) [D: p. bahenní - M. p.], Mch 189
– –
– –
3) sasanka hajní (Anemone nemorosa) [D: s. h. - Anemonoides n.], Ko 135
– patrně přikloněním názvu *sasanka* ke zvukově podobnému ženskému jménu
– M (Valašsko)

ZVONEČEK
1) koniklec (Pulsatilla), Mch 49
– podle podoby květu
– Č (Nymbursko)

ZVONEČKY:
1) orlíček obecný (Aquilegia vulgaris), Ko 135
– patrně podle podoby květu
– M (Haná)
2) třezalka – (Hypericum perforatum) [D: t. tečkovaná - H. p.], Mch 148
– květina je podle pověr zvonkem proti čarám a zlé moci (už stč.)
– M (Haná)

umrlčí zvonečky
1) rožec polní (Cerastium arvense) [D: r. rolní - C. a.], Ko 135
– viz *zvonky* tv.
– Č (Polná – okr. Jihlava)
2) světlík (Euphrasia), Ko 123, 135
– –
– Č (Polná – okr. Jihlava)

ZVONEK
1) zvonek (Campanula), Mch 229
– podle podoby květu
(už stč.; paralelně motivované názvy se objevují v mnoha jazycích)
– –

ZVONKY
1) rožec (Cerastium), Mch 75
– snad podle částečné podobnosti květů se zvonky
– –

ŽBÁNKY
1) – (Lychnis inflata) [D: kohoutek - L. ; druh ?], Bš 556
– –
– M (–)

ŽEBRÁK
1) dvouzubec (Bidens), Mch 243
– Mch: neporozuměním z *žebrácké vši* tv. (viz tam)
– Č, M (Přibyslavsko; –)
2) hadinec (Echium), Mch 190
– snad proto, že roste na místech jinak neplodných
– –

ŽEBRO:
čertovo žebro
1) – (Aspidium filix) [D: takto nazvaná rostlina není zachycena; pravděpodob. kapraď - Dryopteris], Bš 47
– podle tvaru listu; přívlastek patrně souvisí s domnělou čarovnou mocí rostliny
– M (–)

ŽEBŘÍČEK / ŘEBŘÍČEK
1) mochna – (Potentilla anserina) [D: m. husí - P. a.], Mch 103
– patrně přenesením jména rostliny s podobnými listy (řebříček obecný – Achillea millefolium, jiná čeleď), viz *žebříček* 2; případně stejnou motivací
– Č (Jičínsko)
2) řebříček (Achillea), Mch 245
– podle zpeřených listů připomínajících žebřík
(už stč. *řebříček*)
– Č, M (–)

3) šeřík obecný (Syringa vulgaris), ČJA II 46
– ČJA: patrně přenesením názvu rostliny s podobným květenstvím (řebříček obecný – Achillea millefolium, jiná čeleď), viz *žebříček* 2
– Č (Chodsko)

ŽENSKÁ:
nahá ženská
1) ocún (Colchicum), Mch 264
– podle holých lodyh v době květu
– Č (–)

ŽÍLY:
sladké žíly
1) lékořice (Glycyrrhiza), Mch 124
– oddenek patrně přirovnáván k řemínkům karabáče (nář. *žíla* = karabáč); přívlastek popisný podle sladké chuti oddenku
– M (Haná)

ŽLICE viz **LŽÍCE**

ŽLIČKY
1) žabník (Alisma), Mch 262
– viz *lžíce* tv.
– Č (Přibyslavsko)

SOUBOR B

Přenesená pojmenování náležející v primárním významu k oblasti rostlinné (ilustrativní výběr)

BEZ:

Pozn.: pro české nářeční názvy šeříku a bezu černého obecně platí, že se – podobně jako v jiných jazycích – často shodují, tj. pro šeřík jsou běžně užívány názvy patřící původně bezu černému (přenesené snad na základě podobnosti květenství obou keřů). Tam, kde je třeba pojmenování rozlišit, užívá se přívlastků. Ty se pak stávají spíše součástí názvů pro keř bezu černého než názvů pro šeřík; stejný stav je i ve spisovném jazyce.
(Pro co nejpřesnější ilustraci vzájemných vztahů mezi pojmenováními obou keřů uvádíme v tomto případu i názvy, jejichž oba členy jsou nepřenesené, např. *černý bez*.)

1) šeřík obecný (Syringa vulgaris), ČJA II 46
– přenesením názvu keře s podobným květenstvím (bez černý – Sambucus nigra, jiná čeleď)

bílý bez
1) bez černý (Sambucus nigra), ČJA II 285
viz úvodní pozn. u *bez* (přívlastek popisný – podle barvy květů)

černý bez
1) bez černý (Sambucus nigra), ČJA II 285
viz úvodní pozn. u *bez* (přívlastek popisný – podle barvy plodů)

divoký bez
1) bez černý (Sambucus nigra), ČJA II 285
viz úvodní pozn. u *bez* (přívlastek zdůrazňuje nepěstěnost keře ve srovnání se šeříkem)

peský bez
1) bez černý (Sambucus nigra), ČJA II 285
viz *psí bez* tv.

planý bez
1) bez černý (Sambucus nigra), ČJA II 285
viz *divoký bez* tv.

polní bez
1) bez černý (Sambucus nigra), ČJA II 285
viz *divoký bez* tv.

psí bez
1) bez černý (Sambucus nigra), ČJA II 285
viz úvodní pozn. u *bez* (přívlastek vyjádřený adjektivem odvozeným od zvířecího jména má funkci depreciační – značí „méněcennost" keře ve srovnání se šeříkem)

psovský bez
1) bez černý (Sambucus nigra), ČJA II 285
viz *psí bez* tv.

smradlavý bez
1) bez černý (Sambucus nigra), ČJA II 285
viz úvodní pozn. u *bez* (přívlastek popisný – odlišuje od voňavého šeříku)

svatojánský / svatojánský **bez**
1) šeřík obecný (Syringa vulgaris), ČJA II 46
viz *bez* tv. (přívlastek častý v názvech rostlin)

španělský bez
1) šeřík obecný (Syringa vulgaris), ČJA II 46
viz *bez* tv. (přívlastek častý v názvech rostlin; vyjadřuje zpravidla pěstěnost)

turecký bez
1) šeřík obecný (Syringa vulgaris), ČJA II 46
viz *bez* tv. (přívlastek častý v názvech rostlin; vyjadřuje zpravidla pěstěnost)

voňavý bez
1) šeřík obecný (Syringa vulgaris), ČJA II 46
viz *bez* tv. (přívlastek popisný)

BEZA
1) šeřík obecný (Syringa vulgaris), ČJA II 46
– přenesením nář. názvu (*beza*) keře s podobným květenstvím (bez černý – Sambucus nigra, jiná čeleď)

BEZINKA
1) bez černý (Sambucus nigra), ČJA II 285
– název plodu (*bezinka*) rozšířen na celý keř

BRAMBORY:
brambory židovské
1) slunečnice hlíznatá (Helianthus tuberosus) [D: (slunečnice) topinambur hlíznatý - H. t.], Ko 15
– patrně podle podobnosti hlíz s jinou rostlinou, obecně zvanou *brambor* (lilek hlíznatý – Solanum tuberosum, jiná čeleď); přívlastek depreciační

CELDOŇ
1) jitrocel kopinatý (Plantago lanceolata) ČJA II 241
– přenesením názvu jiné léčivé rostliny (vlaštovičník – Chelidonium, jiná čeleď) na základě podobnosti počáteční slabiky nářečních jmen obou rostlin *celník – celdoň*

CIBULE:
polní cibule
1) modřenec (Muscari), Mch 268
– podle nápadné části – podzemní cibule (přívlastek zdůrazňuje nepěstěnost ve srovnání se známější podobnou rostlinou: cibule obecná – Allium cepa, stejná čeleď)

vlčí cibule
1) modřenec (Muscari), Mch 268
viz *polní cibule* tv. (přívlastek depreciační)

ČESNEK:
psí česnek
1) česnáček obecný (Alliaria officinalis) [D: č. lékařský - A. petiolata], Ko 95
– rozemnuté listy voní podobně jako česnek (česnek – Allium, jiná čeleď); přívlastek depreciační

zaječí česnek
1) česnáček obecný (Alliaria officinalis) [D: č. lékařský - A. petiolata], Ko 131
– stejná motivace jako u *psí česnek* tv.

DŘÍN / DŘÍM

1) modřín (Larix), ČJA II 184

– záměnou podobně znějících slov: *břín* (= Larix) a *dřín* (= Cornus); nejde o přenesení názvu na základě podobnosti obou dřevin, protože dřín obecný je listnatý keř

DŘÍVKO:

boží dřívko

1) pelyněk brotan (Artemisia abrotanum), Mch 249

– motivaci je snad možno hledat v hadačských praktikách, dřeva z brotanu se prý kdysi dávno používalo k věštění
(už stč. *božie dřěvce*)

FIALA:

noční fiala

1) večernice – (Hesperis matronalis) [D: v. vonná - H. m.], Mch 68

– přenesením názvu květiny s podobnou vůní, lidově zvané *fialka* (violka vonná – Viola odorata, jiná čeleď); přívlastek popisný – květina voní především v noci (podle něm. *Nachtviole*)

FIALIČKY

1) violka trojbarevná (Viola tricolor) [D: (violka) maceška t. - V. t.], Ko 28

– přenesením názvu květiny s podobnými květy, lidově zvané *fialka* (violka vonná – Viola odorata, stejná čeleď i rod); odlišení (případně specifikace) deminucí

FIALKA:

1) jaterník (Hepatica), Mch 48

– přenesením názvu květiny s podobnou barvou květů, lidově zvané *fialka* (violka vonná – Viola odorata, jiná čeleď)

lesná fialka

1) jaterník (Hepatica), Mch 48
viz *fialka* tv. (přívlastek popisný – podle místa výskytu)

psí fialka

1) violka – (Viola canina) [D: v. psí - V. c.], Mch 71

– depreciační přívlastek vyjadřuje „méněcennost" ve srovnání s jiným druhem violky, lidově zvané *fialka* (violka vonná – Viola odorata, stejný rod)
(srov. lat. název)

HEŘMÁNEK:

heřmánek smradlavý

1) rmen (Anthemis), Ko 30

– přenesením názvu podobné rostliny (heřmánek – Matricaria, stejná čeleď); popisný přívlastek depreciační

HRÁCH:

1) hrachor – (Lathyrus megalanthus) [D: h. širolistý - L. m.], Mch 128

– přenesením názvu podobné rostliny (hrách – Pisum, stejná čeleď)

hrách divoký

1) kozinec (Astragalus), Ko 33

– přenesením názvu podobné rostliny (hrách – Pisum, stejná čeleď); depreciační přívlastek vyjadřuje nepěstěnost

vlčí hrách

1) čičorečka pestrá (Coronilla varia) [D: čičorka p. - C.v.], Ko 127
– přenesením názvu podobné rostliny (hrách – Pisum, stejná čeleď); přívlastek depreciační
2) hrachor (Lathyrus), případně jen některé jeho druhy, Mch 127-128
viz *hrách* tv. (přívlastek depreciační)
3) kozinec – (Astragalus glycyphyllus) [D: k. sladkolistý - A. g.], Mch 124
– motivace obdobná jako u *vlčí hrách* 1 (stejná čeleď)

HRÁŠEK

1) hrachor (Lathyrus), Mch 127
viz *hrách* tv.; odlišení deminucí

JABLKO:

1) (lilek) brambor (Solanum tuberosum) [D: (lilek) b. obecný - S. t.], Mch 206
– podle podobnosti hlíz s plody jabloně (souvisí s něm. *Erdapfel*), název hlíz pak přenesen na celou rostlinu; (tam, kde název *jablko* znamená v nářečí brambor, je plod jabloně nazýván *stromské jablko* apod.)

liščí jablko

1) mochyně (Physalis), Mch 206
– – (přívlastek depreciační)

vlčí jablko

1) podražec (Aristolochia), Mch 53
– patrně podle tvaru plodů; depreciační přívlastek zřejmě souvisí s jedovatostí některých druhů

JAHODA:

Pozn.: většinu názvů lze vysvětlit tak, že staré víceznačné pojmenování bobulovitých plodů různého druhu (*jahoda*) bylo specifikováno na plody jednotlivých rostlin (často připojením přívlastku nebo deminucí) a následně se rozšířilo na celou rostlinu. Možné je však také metaforické přenášení názvu *jahoda* podle podobnosti plodů pojmenovávaných rostlin s jahodníkem obecným (Fragaria vesca), obecně zvaným *jahoda.*

1) brusnice borůvka (Vaccinium myrtillus) [D: borůvka černá - V. m.], ČJA II 232
– k rozlišení brusnice borůvky a jahodníku obecného vznikají v nář. protiklady: *jahoda černá* × *jahoda, jahoda černá* × *jahoda červená, jahoda* × *jahoda červená*
2) angrešt (–) [D: srstka obecná („angrešť") - Grossularia uva-crispa], ČJA II 48
– specifikací obecnějšího názvu pro bobulovité plody

zelená jahoda

1) angrešt (–) [D: srstka obecná („angrešť") - Grossularia uva-crispa], ČJA II 48
viz *jahoda* 2 tv. (přívlastek popisný)

židovská jahoda

1) mochyně (Physalis), Mch 206
– plod má v sobě červenou bobuli podobnou jahodě; přívlastek depreciační (přívlastek ve spojení s názvy jiných plodů už stč.; možný kalk z něm.)

JAHODIČKA
1) brusnice – (Vaccinium vitis-idaea) [D: brusinka obecná - Rhodococcus v.-i.], Mch 178
– patrně přenesením názvu rostliny s podobnými plody, obecně zvané *jahoda* (jahodník obecný – Fragaria vesca, jiná čeleď); odlišení deminucí

JAHŮDKA
1) angrešt (–) [D: srstka obecná („angrešt") - Grossularia uva-crispa], ČJA II 48
viz *jahoda* 2 tv.

JAHŮDKY:
psí jahůdky
1) krušina (Frangula), Mch 145
– motivace podobná jako u *jahodička* (přívlastek depreciační)

JETEL:
hořký jetel
1) vachta (Menyanthes), Mch 182
– přenesením názvu jiné rostliny s podobnými trojčlennými listy (jetel – Trifolium, jiná čeleď); přívlastek popisný

zaječí / zajičí **jetel**
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
– přenesením názvu jiné rostliny s podobnými trojčlennými listy (jetel – Trifolium, jiná čeleď); přívlastek depreciační

JETELINA:
zajičí jetelina
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
viz *zaječí jetel* tv.

JETELINKA:
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
viz *zaječí jetel* tv.

divoká jetelinka
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
viz *zaječí jetel* tv. (přívlastek depreciační)

kyselá jetelinka
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
viz *zaječí jetel* tv. (přívlastek popisný)

zaječí / zajičí **jetelinka**
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
viz *zaječí jetel* tv.

KAPUSTA:
zaječí kapusta
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
– rostlina je považována za pastvu pro zajíce, případně byla pro svou neužitečnost „přenechávána" za potravu zajícům (nář. *kapusta* = zelí)

KARAFIÁT:
1) mák vlčí (Papaver rhoeas), Ko 46
– přenesením názvu rostliny s podobně nápadnými květy (hvozdík karafiát – Dianthus caryophyllus, jiná čeleď)

indický karafiát
1) aksamitník (Tagetes), Mch 244
– přenesením názvu rostliny s podobnými květy (hvozdík karafiát – Dianthus caryophyllus, jiná čeleď); přívlastek motivován patrně cizokrajností rostliny, pěstované u nás jen v zahrádkách

turecký karafiát
1) aksamitník (Tagetes), Mch 244
viz *indický karafiát* tv.

vodní karafiát
1) stulík žlutý (Nuphar luteum), Ko 127
– přenesením názvu rostliny s podobně nápadnými květy (hvozdík karafiát – Dianthus caryophyllus, jiná čeleď); přívlastek popisný podle místa výskytu

KONVALINKA:
1) vemeník (Platanthera), Mch 298
– přenesením názvu květiny s podobně výraznou vůní i podobnými listy (konvalinka – Convallaria, jiná čeleď)

malá konvalinka
1) pstroček dvoulistý (Majanthemum bifolium), Ko 68
– přenesením názvu jiné rostliny (konvalinka – Convallaria, stejná čeleď); přívlastek popisný

planá konvalinka
1) vemeník (Platanthera), Mch 298
viz *konvalinka* tv. (přívlastek depreciační)

KOPŘIVA:
hluchá kopřiva
1) hluchavka (Lamium), Mch 197
– přenesením názvu rostliny s podobnými listy (kopřiva – Urtica, jiná čeleď); adjektivum v přívlastku znamená v nář. nedostatek nějaké vlastnosti, v tomto případě pálivosti
(už stč.; podobně v mnoha jazycích)
2) konopice – (Galeopsis tetrahit) [D: k. polní - G. t.], Mch 197
– přenesením názvu rostliny s podobnými listy (kopřiva – Urtica, jiná čeleď); adjektivum v odlišujícím přívlastku znamená v nář. nedostatek nějaké vlastnosti, v tomto případě pálivosti

mrtvá kopřiva
1) hluchavka (Lamium), Mch 197
viz *hluchá kopřiva* 1 tv.
(obdobně střlat.)
2) meduňka (Melissa), Mch 200
– motivace obdobná jako u *mrtvá kopřiva* 1 (stejná čeleď)

KOŘEN:
Pozn.: v následujících víceslovných názvech je pojmenování nápadné části rostliny (*kořen*) přeneseno na rostlinu celou a specifikováno přívlastkem.

černý / čérný kořen
1) hadí mord – (Scorzonea hispanica) [D: h. m. španělský - S. h.], Mch 236
– přívlastek popisný

ďáblíkův kořen
1) posed (Bryonia), Mch 227
– přívlastek podle pověr, že z kořenů rostliny vychází ďáblík – hospodáříček

ďáblův kořen
1) ďáblík (Calla), Mch 301
– přívlastek snad podle jedovatosti rostliny
(už stč.)

vředový kořen
1) všedobr (Imperatoria), Mch 164
– přívlastek popisný – podle léčivého účinku

KVĚT:
Pozn.: v následujících víceslovných názvech je pojmenování nápadné části rostliny (*květ*) přeneseno na rostlinu celou a specifikováno přívlastkem.

máslový květ
1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– přívlastek motivován barvou květu (patrně překlad z něm. *Butterblume*)
2) jestřábník chlupáček (Hieracium pilosella) [D: chlupáček zední - Pilosella officinarum], Ko 69
– přívlastek motivován žlutou barvou květu

vlčí květ
1) mák vlčí (Papaver rhoeas), Ko 127
viz *vlčí mák* tv.

zlatý květ
1) blatouch bahenní (Caltha palustris), Ko 134
– přívlastek motivován barvou květu

žabí květ
1) řeřišnice (Cardamine), Mch 67
– přívlastek motivován výskytem rostliny na vlhkých místech, kde žijí žáby

žlutý květ
1) pryskyřník lítý (Ranunculus sceleratus), Ko 138
– přívlastek motivován barvou květu

KVÍTÍ:
Pozn.: dvouslovná pojmenování, v nichž přívlastek specifikuje obecné jméno *kvítí* (*kvítko, kytka*), jsou v lidovém názvosloví rostlin poměrně častá. Názvy s popisnými nepřenesenými přívlastky (řadíme k nim i přívlastky obsahující adjektivum *svatojánské*, pokud jsou motivované dobou květu kolem svátku sv. Jana) nezaznamenáváme.

dorotí kvítí
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– motivace přívlastku souvisí s názvem *velká dorotka* tv., viz Soubor A

hastrmanovo kvítí
1) leknín (Nymphaea), Mch 40
– motivace přívlastku souvisí s výskytem rostliny ve vodě

kvítí Panny Marie
1) třezalka – (Hypericum perforatum) [D: t. tečkovaná - H. p.], Mch 148
– snad podle toho, že rostlině byla přisuzována čarovná ochranná moc (stč.)

Petrovo kvítí
1) prvosenka – (Primula veris) [D: p. jarní - P. v.], Mch 172
viz *Petrové klíče* tv., soubor A
(obdobně už stč., překlad z lat.)

střihané kvítí
1) kohoutek – (Lychnis flos-cuculi) [D: k. luční - L. f.-c.], Mch 78
– podle podoby korunních plátků

KVÍTÍČKO
1) sedmikráska (Bellis), ČJA II 264
– specifikací dem. od významově obecnějšího názvu *kvítí*; motivováno drobností květů

KVÍTKO: (nář. *kvítko* = květina)
mastné kvítko
1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– přívlastek motivován lesklým povrchem květu

KYTKA:
Srov. poznámku u *kvítí.*
mastná kytka
1) orsej (Ficaria), Mch 50
– povrch květů vypadá jako mastný

LEN:
kočičí len
1) světlík (Euphrasia), Ko 49
– – (přívlastek depreciační)

len Panny Marie
1) květel (Linaria) [D: lnice - L.], Mch 211
– přenesením názvu rostliny s podobnými listy (len – Linum, jiná čeleď) (obdobně už stč.)

LILIE:
1) kosatec – (Iris germanica) [D: k. německý - I. g.], Mch 273
– přenesením názvu květiny s podobnými květy (lilie – Lilium, jiná čeleď)

lilie noční
1) kosatec (Iris), Ko 64
viz *lilie* tv.

lilie svatého Josefa
1) narcis bílý (Narcissus poeticus), Ko 64
– přenesením názvu květiny s obdobně nápadným květem (lilie – Lilium, jiná čeleď)

vodní lilie
1) kosatec – (Iris pseudacorus) [D: k. žlutý - I. p.], Mch 273
viz *lilie* tv. (přívlastek popisný – podle místa výskytu)

LIST:
Pozn.: v následujících názvech je pojmenování nápadné části rostliny (*list, lístek, listí, lupen, lupení*) přeneseno na rostlinu celou a zároveň specifikováno přívlastkem.

babí list
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
– přívlastek souvisí se skutečností, že rostlina patřila k nejpřednějším léčivům lidových léčitelek – bab

Mařín list
1) kopretina – (Chrysanthemum balsamita) [D: mařín list balšamový - Balsamita major], Mch 247
– adjektivum v přívlastku odvozené od zast. *Mařín – Marie* (patrně přisuzováno Panně Marii)

sladký list
1) šťovík – (Rumex crispus) [D: š. kadeřavý - R. c.], Mch 85
– Mch: protiklad k nář. názvům (*hořké listí, hořký lupen*) jiné rostliny (lopuch – Arctium, jiná čeleď)

žilný list
1) jitrocel kopinatý (Plantago lanceolata), ČJA II 241
– přívlastek podle žilnatého povrchu listů

LÍSTEK:
babí lístek
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
viz *babí list* tv.

LISTÍ:
babí listí
1) jitrocel větší (Plantago major), ČJA II 244
viz *babí list* tv.

zajíčkové listí
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
– přívlastek podle předpokládaného konzumenta

LUPEN:
sviňský lupen
1) krtičník hlíznatý (Scrophularia nodosa), Ko 113
– –

LUPENÍ:

kyselé lupení

1) šťovík kyselý (Acetosa pratensis) [D: kyseláč luční - A. p.], ČJA II 278

– přívlastek popisný

LÝKO:

vlčí lýko

1) lýkovec (Daphne), Mch 152

– Mch: název části (bělavého pevného lýka) rozšířen na celý keř (přívlastek depreciační) (už stč.)

MÁČEK:

1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252

– přenesením názvu podobné rostliny (mák setý – Papaver somniferum, stejný rod); odlišení deminucí
(zřejmě starobylé)

červený máček

1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
viz *máček* tv. (přívlastek popisný – podle barvy květu)

polní máček

1) mák vlčí (Papaver rhoeas), Ko 90
viz *máček* tv. (přívlastek zdůrazňuje nepěstěnost, planost)

MÁK:

Pozn.: v dvouslovných nářečních názvech pro mák vlčí je možno substantivní část *mák* chápat buď jako jméno přenesené od podobné rostliny – máku setého (v tom případě mají přívlastky pouze odlišující funkci), nebo jako název pro nadřazenou třídu mák (potom substantivní část není přenesená a přívlastek má funkci specifikační).

červený mák

1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252

– přenesením názvu podobné rostliny (mák setý – Papaver somniferum, stejný rod); přívlastek popisný – podle barvy květu

divoký mák

1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252

– přenesením názvu podobné rostliny (mák setý – Papaver somniferum, stejný rod); přívlastek depreciační

planý mák

1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252

– přenesením názvu podobné rostliny (mák setý – Papaver somniferum, stejný rod); přívlastek depreciační

polní mák

1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252

– přenesením názvu podobné rostliny (mák setý – Papaver somniferum, stejný rod); přívlastek depreciační

psí mák
1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
– přenesením názvu podobné rostliny (mák setý – Papaver somniferum, stejný rod); přívlastek depreciační

ptačí mák
1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
viz *psí mák* tv.

slepý mák
1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
viz *planý mák* tv. (adjektivum v přívlastku metaforicky zdůrazňuje planost)

šálený mák
1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
viz *planý mák* tv. (adjektivum v přívlastku metaforicky odráží skutečnost, že rostlina roste na rozdíl od máku setého nespoutaně, neovladatelně; nář. *šaleny* = šílený)

vlčí mák
1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
viz *psí mák* tv.

zaječí mák
1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
viz *psí mák* tv.

MATEŘÍDOUŠKA:
psí mateřídouška
1) marulka pamětník (Calamintha acinos) [D: pamětník rolní - Acinos arvensis], Mch 201
– přenesení názvu podobné rostliny (mateřídouška – Thymus, stejná čeleď); depreciační přívlastek je motivován tím, že na rozdíl od mateřídoušky jde o nevonnou rostlinu

MECH:
mech hadí
1) plavuň obecná (Lycopodium clavatum) [D: p. vidlačka - L. c.], Ko 71
– v dřívějších dobách byla plavuň vidlačka počítána k mechům (přívlastek motivován tím, že se rostlina „plazí" po zemi), srov. Havlová 1998

perličkový mech
1) vřes – (Calluna vulgaris) [D: v. obecný - C. v.], ČJA II 236 (KLA)
– podle podobnosti s mechovým porostem (metaforický přívlastek motivován tvarem a matným leskem květů)

mech svatého Jana
1) plavuň – (Lycopodium clavatum) [D: p. vidlačka - L. c.], Mch 27
– viz *mech hadí* tv. (přívlastek souvisí s domnělou magickou silou rostliny, jejíž působení bylo spojováno se svátkem sv. Jana)

vysoký mech
1) vřes – (Calluna vulgaris) [D: v. obecný - C. v.], ČJA II 236 (KLA)
viz *perličkový mech* tv.

MÍŠEK
1) chmerek (Scleranthus), Mch 77
– podle podobnosti drobné trsnaté rostliny s mechovým porostem; odlišení deminucí (*míšek* – dem. od *mech*)

MUŠKÁT:
polní muškát
1) kontryhel – (Alchemilla vulgaris) [D: k. obecný - A. v.], Mch 108
– přenesením názvu rostliny s podobnými listy (muškát – Pelargonium, jiná čeleď); přívlastek zdůrazňuje nepěstěnost

OŘÍŠEK:
ořešek zemský
1) hrachor – (Lathyrus tuberosus) [D: h. hlíznatý - L. t.], Mch 127
– Mch: podle hlízovitě ztlustlých kořenů, které byly pochoutkou pro venkovské děti – jako „podzemní oříšky" (přívlastek popisný)

OVSÍK
1) ovsík (Arrhenatherum), Mch 287
– přenesením názvu podobné rostliny (oves – Avena, stejná čeleď); odlišení deminucí

PAŽITKA
1) česnek pažitka (Allium schoenoprasum) [D: (česnek) p. pobřežní - A. s. ?], Mch 265
– podle podobnosti tenkých listů s travními stébly (zast. a nář. *pažit* fem. = tráva, trávník)

PETRŽEL:
kočičí petržel
1) tetlucha kozí pysk (Aethusa cynapium), Mch 160
– přenesením názvu rostliny s podobnými listy (petržel – Petroselinum, jiná čeleď); přívlastek depreciační

kozí petržel
1) tetlucha kozí pysk (Aethusa cynapium), Mch 160
viz *kočičí petržel* tv.

psí petržel
1) tetlucha kozí pysk (Aethusa cynapium), Mch 160
viz *kočičí petržel* tv.

PŠENIČKA
1) černýš – (Melampyrum arvense) [D: č. rolní - M. a.], Mch 215
– semena jsou podobná semenům jiné rostliny (pšenice – Triticum, jiná čeleď); odlišení deminucí
(snad lidové)

ROZMARÝN:
lepký rozmarýn
1) svízel přítula (Galium aparine), Mch 219
– přenesením názvu podobné rostliny (rozmarýna – Rosmarinus, jiná čeleď); přívlastek odráží vlastnost, že se rostlina snadno přichycuje k šatům (jako by lepila)

RŮŽE:
1) pivoňka (Paeonia), Mch 41
– přenesením názvu květiny s podobně nápadným květem (růže – Rosa, jiná čeleď)

divoká růže
1) růže šípková (Rosa canina), Ko 25
– přívlastek odlišuje pojmenovávanou květinu od pěstěných druhů stejného rodu

pyšné růže
1) astra – (Callistephus chinensis) [D: a. čínská - C. ch.], Mch 239
– přenesením názvu květiny s podobně nápadným květem (růže – Rosa, jiná čeleď); Mch: přívlastek omylem podle *pižmo* tv.

svatého Jana růže
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
– přenesením názvu květiny s podobně nápadným květem (růže – Rosa, jiná čeleď); přívlastek motivován obdobím květu kolem svátku sv. Jana

svatojánská růže
1) kopretina (Chrysanthemum) [D: k. - Leucanthemum], ČJA II 266
viz *svatého Jana růže* tv.

vodní růže
1) leknín (Nymphaea) Mch 40
– přenesením názvu květiny s podobně nápadným květem (růže – Rosa, jiná čeleď); přívlastek popisný (podle místa výskytu)
2) stulík (Nuphar), Mch 40
viz *vodní růže* 1, stejná čeleď

RŮŽIČKA
1) blatouch bahenní (Caltha palustris), Ko 101
– přenesením názvu květiny s podobně nápadným květem (růže – Rosa, jiná čeleď); odlišení deminucí
2) koniklec (Pulsatilla), Mch 49
– přenesením názvu jiné květiny s nápadným květem (růže – Rosa, jiná čeleď); odlišení deminucí
3) kopretina – (Chrysanthemum leucanthemum) [D: k. bílá - L.vulgare], Mch 246
viz *svatého Jana růže* tv.; odlišení deminucí

RŮŽIČKY:
polní růžičky
1) růže šípková (Rosa canina), Ko 90
přívlastek a deminuce odlišují pojmenovávanou rostlinu od pěstěných druhů stejného rodu

ŘEPKA:
zaječí řepka
1) pupava – (Carlina acaulis) [D: p. bezlodyžná - C. a.], Mch 259
– přenesením názvu jiné rostliny, která je významným krmivem pro domácí zvířata (řepa – Beta, jiná čeleď); nář. název pupavy lze tedy vyložit tak, že rostlina byla přenechávána za potravu zajícům (přívlastek má zároveň depreciační funkci) (už stč.)

SALÁT:
zaječí / zajičí / zajíčí salát
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
– přenesením názvu jiné rostliny, obecně zvané *salát* (locika – Lactuca, jiná čeleď); motivace obdobná jako u *zaječí řepka*

žabí salát
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
viz *zaječí salát* tv.

SÉMĚ:
vrabí sémě
1) kamejka (Lithospermum), Mch 188
– název části rostliny (semene) přenesen na celou rostlinu (přívlastek má patrně depreciační funkci)

STŘEŠÍNKA
1) brusnice borůvka (Vaccinium myrtillus), případně pouze její plod [D: borůvka černá - V. m.], ČJA II 232
– přenesením názvu plodu jiné rostliny (třešeň – Cerasus, jiná čeleď) na plod brusnice borůvky (na základě tvarové podobnosti) a odtud rozšířením na celou rostlinu; odlišení deminucí (nář. *střešně* = třešně)

STŘEŠNĚ viz TŘEŠNĚ

ŠIBÁČKY
1) laskavec (Amaranthus), Mch 81
– název části rostliny se synekdochicky přenáší na celou rostlinu (nář. *šibák* = prut); odlišení deminucí

ŠÍPEK
1) růže šípková (Rosa canina), Ko 115
– přenesením názvu plodu na celou rostlinu

ŠŤAGÉL
1) šťovík kyselý (Acetosa pratensis) [D: kyseláč luční - A. p.], ČJA II 278
– název části rostliny se přenáší na celou rostlinu (nář. *šťagel* = silný dřevnatý stonek); na vzniku pojmenování se mohlo podílet i přiklonění podobně znějících neprůhledných nář. názvů této rostliny ke zvukově podobnému slovu

ŠŤAGLÍK
1) šťovík kyselý (Acetosa pratensis) [D: kyseláč luční - A. p.], ČJA II 278
viz *šťagél* tv.; odlišení deminucí

ŠŤÁVA:
1) šťovík kyselý (Acetosa pratensis) [D: kyseláč luční - A. p.], ČJA II 278
– podle tekutiny obsažené v různých částech rostliny

divoká šťáva
1) šťovík kyselý (Acetosa pratensis) [D: kyseláč luční - A. p.], ČJA II 278
viz *šťáva* tv. (přívlastek depreciační)

kobylí šťáva
1) šťovík kyselý (Acetosa pratensis) [D: kyseláč luční - A. p.], ČJA II 278
viz *šťáva* tv. (přívlastek depreciační)

ŠŤAVLÍK:
zajičí šťavlík
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
– přenesením nář. názvu (*ščavlík*) rostliny obsahující podobně jako šťavel kyselou tekutinu (šťovík – Rumex, jiná čeleď); přívlastek patrně depreciační

žabí šťavlík
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
viz *zajičí šťavlík* tv.

TRÁVA:
černá tráva
1) vřes – (Calluna vulgaris) [D: v. obecný - C. v.], ČJA II 236
– patrně podle toho, že rostlina stejně jako různé druhy trav vytváří souvislé porosty (přívlastek snad motivován tmavou barvou odkvetlých rostlin)

prašivá tráva
1) vřes – (Calluna vulgaris) [D: v. obecný - C. v.], ČJA II 236 (KLA)
viz *černá tráva* tv. (přívlastek depreciační; *prašivý* znamená v nář. často – opovrhovaný)

smradlavá tráva
1) vřes – (Calluna vulgaris) [D: v. obecný - C. v.], ČJA II 236 (KLA)
viz *prašivá tráva* tv. (přívlastek popisný a depreciační)

vlčí tráva
1) vřes – (Calluna vulgaris) [D: v. obecný - C. v.], ČJA II 236 (KLA)
viz *prašivá tráva* tv. (přívlastek depreciační)

TRAVIČKA
1) tolice setá (Medicago sativa), Ko 121
– obecný název specifikován deminucí

TŘEŠNĚ / STŘEŠNĚ:
hadí střešně
1) lýkovec – (Daphne mezereum) [D: l. jedovatý - D. m.], Mch 152
– přenesením názvu plodu jiné rostliny (třešeň – Cerasus, jiná čeleď) na plod lýkovce (na základě tvarové podobnosti) a odtud rozšířením na celou rostlinu; přívlastek depreciační, případně motivovaný jedovatostí rostliny

psí střešně
1) rulík (Atropa), Mch 204
– motivace obdobná jako u *hadí střešně*, viz tam

vlčí střešně
1) řešetlák (Rhamnus), Mch 145
– motivace obdobná jako u *hadí střešně*, viz tam

židovská třešně
1) mochyně (Physalis), Ko 137
– motivace obdobná jako u *hadí střešně*, viz tam
(názvy pro mochyni, v nichž je substantivní část přenesením názvu nějakého jiného červeného plodu a depreciační přívlastek *židovská*, jsou už stč., obdobně v jiných jazycích)

TULIPÁN:
1) kosatec – (Iris germanica) [D: k. německý - I. g.], Mch 273
– přenesením názvu květiny s podobnými listy a obdobně nápadným květem (tulipán – Tulipa, jiná čeleď)
2) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
– přenesením názvu rostliny s podobným květem (tulipán – Tulipa, jiná čeleď)

tulipán modrý
1) kosatec (Iris), Ko 122
viz *tulipán* 1 tv. (přívlastek popisný – podle barvy květu)

plný tulipán
1) upolín evropský (Trollius europaeus) [D: u. e. - T. altissimus], Ko 89
– přenesením názvu květiny s nápadným květem (tulipán – Tulipa, jiná čeleď); přívlastek popisný podle plného květu

TULIPÁNKY
1) mák vlčí (Papaver rhoeas), Ko 122
– přenesením názvu rostliny s podobným květem (tulipán – Tulipa, jiná čeleď); odlišení deminucí

VÍNO:
1) angrešt (–) [D: srstka obecná („angrešt") - Grossularia uva-crispa], ČJA II 48
– přenesením názvu rostliny s podobnými bobulovitými plody, obecně zvané *víno* (vinná réva – Vitis vinifera, jiná čeleď)

husí víno
1) konvalinka obecná (Convallaria majalis) [D: k. vonná - C. m.], Ko 35
přenesením názvu rostliny s podobnými bobulovitými plody, obecně zvané *víno* (vinná réva – Vitis vinifera, jiná čeleď); přívlastek depreciační
2) angrešt (–) [D: srstka obecná („angrešt") - Grossularia uva-crispa], ČJA II 48
– viz *víno* tv. (přívlastek depreciační)

psí víno
1) lilek – (Solanum nigrum) [D: l. černý - S. n.], Mch 207
– přenesením názvu rostliny s podobnými bobulovitými plody, obecně zvané *víno* (vinná réva – Vitis vinifera, jiná čeleď); přívlastek depreciační
2) lilek potměchuť (Solanum dulcamara) [D: (lilek) potměchuť popínavá - S. d.] Mch 207
viz *psí víno* 1 (stejný rod)
3) loubinec (Parthenocissus), Mch 146
přenesením názvu rostliny s podobnými bobulovitými plody, obecně zvané *víno* (vinná réva – Vitis vinifera, stejná čeleď); přívlastek depreciační

ptačí víno
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
– snad rostlina chápána jako potrava zvěře a ptáků

žabí víno
1) rozrazil – (Veronica beccabunga) [D: r. potoční - V. b.], Mch 213
– (přívlastek podle místa výskytu – rostlina roste u vody, kde žijí i žáby)

VIŠNĚ:
psí višně
1) mochyně (Physalis), Mch 206
– motivace viz *židovská třešně* tv. (plod v sobě má červenou bobuli podobnou višni); přívlastek depreciační

ZELÍ / ZELÉ:
divoké zelé
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
– přenesením názvu rostliny, která byla významnou součástí lidové stravy (zelí – Brassica, jiná čeleď), srov. motivaci názvů *zaječí řepka, zaječí salát* apod.

hadí zelí
1) kozinec – (Astragalus glycyphyllus) [D: k. sladkolistý - A. g.], Mch 124
– –

královo zelí
1) máčka (Eryngium), Mch 155
– (přívlastek zdůrazňuje domnělou velkou léčivost byliny)

kyselé zelí / zelé
1) šťovík kyselý (Acetosa pratensis) [D: kyseláč luční - A. p.], ČJA II 278
– rostlina přirovnávána ke kvašenému zelí pro kyselou chuť a pro podobné využití při vaření polévky

ptačí zelí
1) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
viz *divoké zelé* tv.

svatojánské zelí
1) rozchodník ostrý (Sedum acre) [D: r. prudký - S. a.], Ko 112
– –

zaječí / zajičí / zajíčí / zajčí **zelí** / zelé
1) janovec (Sarothamnus), Mch 119
– křovina dává dobrou pastvu zajícům
2) rozchodník – (Sedum maximum) [D: rozchodníkovec žlutokvětý - Hylotelephium m.], Mch 96
– –
3) šťavel (Oxalis), ČJA II 229
viz *divoké zelé* tv.

ZELÍČKO
1) rozchodník – (Sedum maximum) [D: rozchodníkovec žlutokvětý - Hylotelephium m.], Mch 96
– –

SOUBOR C

Pojmenování vzniklá specifikační derivací (ilustrativní výběr)

AKSAMITNÍK
1) aksamitník (Tagetes), Mch 244
– podle podobnosti povrchu květů s aksamitem, tj. hedvábným sametem

BRADÁČ
1) bradáček (Listera), Mch 296
– podle úzkého pysku visícího z květu dolů jako vousatá brada

BUKVÍN
1) bukvice (Betonica), Mch 199
– Mch: snad proto, že listy rostliny jsou na okraji srstnaté podobně jako u buku (podobně už stč. a u jiných Slovanů)

ČERVÁNČÍ
1) mák – (Papaver rhoeas) [D: m. vlčí - P. r.], Mch 56
– podle barvy květů a hromadného výskytu rostliny

DŘEVCE:
boží dřevce
1) pelyněk brotan (Artemisia abrotanum), Mch 249
– motivaci je snad možno hledat v hadačských praktikách, dřeva z brotanu se prý kdysi dávno používalo k věštění (příponu je možno chápat i jako deminutivní, srov. *boží dřívko* tv. v souboru B)
(už stč.)

DŘEVEC:
boží dřevec
1) pelyněk brotan (Artemisia abrotanum), Mch 249
viz *boží dřevce* tv.

FOUSKA
1) osinatý druh pšenice (Triticum –), Mch 285
– podle podobnosti osin s fousy

HADULE
1) ocún (Colchicum), Mch 264
– podle společné vlastnosti s hadem – jedovatosti

HLAVÁČ
1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– podle podobnosti kulatého květu s hlavou
2) hlaváč (Scabiosa), Mch 225
– podle podobnosti nerozvinutého květu s hlavou
(už stč.)

HLAVÁČEK
1) hlaváček – (Adonis vernalis) [D: h. jarní - Adonanthe v.], Mch 51
– podle podobnosti nerozvinutého květu (nápadně velkého) s hlavou

CHLAPICE
1) udatna (Aruncus), Mch 100
– patrně podle mohutného vzrůstu

CHLUPÁČEK
1) angrešt (–) [D: srstka obecná („angrešť") - Grossularia uva-crispa], ČJA II 48
– podle „chlupatosti" bobulí

KLOBOUČÍ
1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– podle podobnosti květu s kloboučkem (srov. *klobouček* 1 tv. v souboru A)
2) lopuch (Arctium), Mch 255
– – (Mch: z předpokládaného **lopuší*)

KNOFLÍČÍ
1) lopuch (Arctium), Mch 255
– podle tvaru plodů – děti si je dávají na oděv jako knoflíčky

KOKRHÉLÍ
1) mák – (Papaver rhoeas) [D: m. vlčí - P. r.], Mch 56
– podle podobnosti červeného květu s kohoutím hřebínkem (nář. *kokrhel* = kohout; srov. *kokrhel* 1 tv. v souboru A); kolektivum je motivováno hromadným výskytem rostliny

KONOPÁČ
1) sadec konopáč (Eupatorium cannabium), Mch 236
– slovotvornou specifikací názvu rostliny s podobnými listy (konopí – Cannabis, jiná čeleď)

KONOPICE
1) konopice – (Galeopsis tetrahit) [D: k. polní - G. t.], Mch 196
– slovotvornou specifikací názvu rostliny s podobnými listy (konopí – Cannabis, jiná čeleď)

KONOPKA
1) konopice – (Galeopsis tetrahit) [D: k. polní - G. t.], Mch 196
viz *konopice* tv.

KOZELEC
1) kozlík (Valeriana), Mch 224
– podle podobnosti zápachu kořene se zápachem vydávaným kozlem (obdobný název už stč.)

KVĚTEC
1) blatouch (Caltha), ČJA II 270
– slovotvornou specifikací názvu nápadné části rostliny – květu (srov. dvouslovné názvy tv. se substantivem *květ* v souboru B)

LYŽIČNÍK
1) žabník (Alisma), Mch 262
– podle podobnosti listů se lžičkou (srov. *lžíce* tv. v souboru A)

MAČEC
1) mák vlčí (Papaver rhoeas), ČJA II 252
– slovotvornou specifikací názvu podobné rostliny (mák setý – Papaver somniferum, stejný rod); srov. *máček* tv. v souboru B

MÁSELNÍK
1) blatouch bahenní (Caltha palustris), Ko 69
– podle podobnosti barvy a lesku květu s máslem
2) leknín (Nymphaea), Ko 69
– podle podobnosti barvy a lesku květu s máslem

MÁSILKA
1) smetanka obecná / lékařská (Taraxacum officinale) [D: pampeliška l. - T. o.], ČJA II 260
– patrně podle podobnosti barvy květu s máslem, navíc posíleno asociací mléko (bílá tekutina, kterou rostlina roní) a máslo

MÁSLENÍČEK
1) blatouch (Caltha), Mch 41
viz *máselník* 1 tv.

MASLINA
1) smetanka obecná / lékařská (Taraxacum officinale) [D: pampeliška l. - T. o.], ČJA II 260
viz *másilka* tv.

MASLOCH
1) blatouch (Caltha), Mch 41
viz *máselník* 1 tv.

OCASÁČ
1) hadinec (Echium), Mch 190
– podle vzhledu – rostlina je dlouhá (srov. *koňský ocas* tv. v souboru A)

OCÁSKA
1) myší ocásek (Myosurus), Mch 49
– podle podobnosti plodu s ocáskem (srov. *myší ocásek* 1 tv. v souboru A)

OCASNÍK
1) merlík všedobr (Chenopodium bonus-henricus), Mch 83
– – (srov. *beraní ocas, psí ocas* tv. v souboru A)

OŘEŠÍ
1) hrachor – (Lathyrus tuberosus) [D: h. hlíznatý - L. t.], Mch 127
– podle hlízovitě ztlustlých kořenů, které prý byly pochoutkou pro venkovské děti – jako „podzemní oříšky" (srov. *oříšek zemský* tv. v souboru B)

OŘÍŠKA
1) hrachor hlíznatý (Lathyrus tuberosus), Ko 81
viz *ořeší* tv.

OVSAHA
1) oves – (Avena fatua) [D: o. hluchý - A. f.], Mch 287
– slovotvornou specifikací názvu podobné rostliny (oves – Avena sativa, stejná čeleď i rod); Mch: „odvozenina *ovsiha* je jistě starobylá; její přípona *-iga* vznikla patrně oslabením z odvozovací přípony *-ika*"

OVSICE
1) oves – (Avena fatua) [D: o. hluchý - A. f.], Mch 287
viz *ovsaha* tv.

OVSIHA
1) oves – (Avena fatua) [D: o. hluchý - A. f.], Mch 287
viz *ovsaha* tv.

OVSÍŘ
1) ovsík (Arrhenatherum), Mch 287
– slovotvornou specifikací názvu podobné rostliny (oves – Avena sativa, stejná čeleď); srov. *ovsík* tv. v souboru B

PATÁČÍ
1) sléz – (Malva neglecta, Malva silvestris) [D: s. přehlížený, s. lesní - M. n., M. s.], Mch 147
– podle podobnosti plodů s drobnými penízky, lidově zvanými *patáčky* (srov. *patáčky* tv. v souboru A)

PÍŠŤALÁK
1) rákos obecný (Phragmites communis) [D: r. o. - P. australis], Ko 87
– patrně podle podobnosti stébel s píšťalami

PROSNÍK
1) pšeníčko (Milium), Mch 289
– slovotvornou specifikací názvu podobné rostliny (proso – Panicum, stejná čeleď)

RMENEC
1) kopretina – (Chrysanthemum leucanthemum) [D: k. bílá - Leucanthemum vulgare], Mch 246
– slovotvornou specifikací názvu podobné rostliny (rmen – Anthemis, stejná čeleď)

RŮŽÁK
1) pivoňka (Paeonia), Mch 41
– slovotvornou specifikací názvu rostliny s podobně nápadným květem (růže – Rosa, jiná čeleď); srov. *růže* tv. v souboru B

SAMETKA
1) aksamitník (Tagetes), Mch 244
– podle podobnosti povrchu květů se sametem

SYRÁČÍ
1) sléz – (Malva neglecta, Malva silvestris) [D: s. přehlížený, s. lesní - M. n., M. s.], Mch 147
– podle podobnosti plodů se syrečky (srov. *syrečky* tv. v souboru A)

UŠATKA
1) paprska (Orlaya), Mch 167
– podle podobnosti velkých obvodových korunních plátků s uchem

VAJČÁK
1) blatouch (Caltha), Mch 41
– podle podobnosti barvy i tvaru květu se žloutkem

VEMENÍK

1) vemeník (Platanthera), Mch 297

– podle podobnosti podzemních hlíz s vemenem

VOUSÍŘ

1) ovsíř (Avenastrum) [D: vousíř - Helictotrichon], Mch 287

– podle podobnosti osin s vousy

ŽBÁNEČKA

1) brusnice borůvka (Vaccinium myrtillus) [D: borůvka černá - V. m.], ČJA II 232

– ČJA: podle podobnosti plodů se džbánem (možná je též metonymická motivace podle nádoby, do níž se plody nejčastěji sbíraly)

SOUBOR D

Přehled nářečních pojmenování rostlin ve vztahu k odborné nomenklatuře

Vědecké i české odborné názvy v tomto souboru odpovídají botanické nomenklatuře podle DOSTÁLA 1989. (V případě nutnosti jsou na ni starší nebo zčásti chybné názvy z excerpovaných děl převedeny. Při převodu však mohlo dojít v souvislosti s naší nedostatečnou poučeností v oblasti systematické botaniky a botanického názvosloví k omylům, za něž bychom se chtěli omluvit.)

Ve shodě s excerpčními zdroji spojujeme některá nářeční pojmenování s celým rostlinným rodem a jiná pouze s konkrétním druhem. Vzhledem k nestejně detailním informacím v jednotlivých pramenech však může být uvádění těchto údajů svou nerovnoměrostí poněkud zkreslující.

aksamitník – Tagetes
B: *indický karafiát, turecký karafiát*
C: *aksamitník, sametka*

árón – Arum
A: *Arónova brada, židova brada*

astra – Callistephus
(vše a. čínská – C. chinensis)
A: *pižmo*
B: *pyšná růže*

barborka – Barbarea
A: *kozí vymeno*

bez – Sambucus
(vše b. černý – S. nigra)
A: *kocmatice, kozička, kozičky, kynkul, pukač*
B: *bílý bez, černý bez, divoký bez, peský bez, planý bez, polní bez, psí bez, psovský bez, smradlavý bez, bezinka*

bika – Luzula
(některé názvy se vztahují na b. ladní – L. campestris)
A: *bubáčky* (b. l.), *cikánka, čertíček, drápky kocouří* (b. l.), *dutky, komeníček* (b. l.), *koníčky* (b. l.), *zajíček* (b. l.)

blatouch – Caltha
(některé názvy se vztahují na b. bahenní – C. palustris)
A: *babka, blysk, bukač, cink, mastný flek, hastrmánek, kobylí chcanky, kačena, kačenka, klobouček, mastný knedlík, májíček, mazanec, mazaneček* (b. b.), *volové oči, volské oči, volí oka, buličí oko, býčí oko, volí oko, volové oko, volské oko, vraní oko* (b. b.), *babí plesk, žabí pouk, slunéčko, volové ucho*
B: *máslový květ, zlatý květ* (b. b.), *mastné kvítko, růžička* (b. b.)
C: *hlaváč, kloboučí, květec, máselník* (b. b.), *másleníček, masloch, vajčák*

bojínek – Phleum
A: *ocásek*

bolehlav – Conium
A: *svinská veš, sviní veška*

bolševník – Heracleum
(b. obecný – H. sphondylium)
A: *sviní vešky*

bradáček – Listera
C: *bradáč*

brslen – Euonymus
A: *kněžské čepičky, panáčkovy čepičky, paterkovy čepičky, panáčkova koruna, kvadrátky*

bršlice – Aegopodium
(vše b. kozí noha - A. podagraria)
A: *jericho, kozí noha*

brukev – Brassica
(tuřín – B. napus convar. napobrassica)
A: *dumlík*

borůvka – Vaccinium
(vše b. černá – V. myrtillus)
B: *jahoda, střešínka*
C: *žbánečka*

brusinka – Rhodococcus
(b. obecná – R. vitis-idaea)
B: *jahodička*

bukvice – Betonica
A: *babí břich*
C: *bukvín*

čekanka – Cichorium
A: *hanička*

černucha – Nigella
A: *panák, paní v trní*

černýš – Melampyrum
(některé názvy se vztahují na č. rolní – M. arvense)
A: *červík*
B: *pšenička* (č. r.)

čertkus – Succisa
(vše č. luční – S. pratensis)
A: *čertovo křídlo, čertí kus*

česnáček – Alliaria
(vše č. lékařský – A. petiolata)
B: *psí česnek, zaječí česnek*

česnek – Allium
(pažitka pobřežní – A. schoenoprasum)
B: *pažitka*

čičorka – Coronilla
(některé názvy se vztahují na č. pestrou - C. varia)
A: *botečky Panny Marie* (č. p.), *kočičí drápky, kroupky, pazourky*
B: *vlčí hrách* (č. p.)

čistec – Stachys
(č. vlnatý – S. byzantina)
A: *myší odění*

ďáblík – Calla
B: *ďáblův kořen*

dejvorec – Caucalis
A: *čapí hnízdo*

divizna – Verbascum
(některé názvy se vztahují na d. švábovou – V. blattaria)
A: *červík* (d.š.), *Petrová hůl, kruželice, psí ocas, onuce*

dobromysl – Origanum
A: *dobrá mysl*

dračík – Pentstemon
(rostlinu tohoto názvu Dostál vůbec neuvádí)
A: *dračík*

drchnička – Anagallis
(některé názvy se vztahují na d. rolní – A. arvensis)
A: *kačenka, kočičí mýdélko* (d. r.), *kačení mýdlo*

dřišťál – Berberis
A: *Krista Pána pláč*

dvouzubec – Bidens
(některé názvy se vztahují na d. trojdílný – B. tripartita)
A: *blechy, vidličky* (d. t.), *vši, cikánské vši, vodní vši, žebrácké vši, zloděj, žebrák*

dymnivka – Corydalis
A: *husičky, pižmo, slepičky, holubí vole*

hadí kořen – Bistorta
(některé názvy se vztahují na h. k. větší – B. major)
A: *kartáčky* (h. k. v.), *svaté Maří košile, vrbičná košile, beraní ocas* (h. k. v.)

hadí mord – Scorzonea
(h. m. španělský – S. hispanica)
B: *černý kořen*

hadinec – Echium
A: *panská láska, beraní ocas, kočičí ocas, konský ocas, liščí ocas, vlčí ocas, žebrák*
C: *ocasáč*

heřmánek – Chamomilla
(některé názvy se vztahují na h. pravý – Ch. recutita)
A: *kamilka* (h. p.), *marunka*

hladýš – Laserpitium
(h. pruský – L. pruthenicum)
A: *svinská veš*

hlaváč – Scabiosa
C: *hlaváč*

hlaváček – Adonanthe
(vše h. jarní – A. vernalis)
A: *ohníček*
C: *hlaváček*

hlaváčkovec – Adonis
(vše h. letní – A. aestivalis)
A: *kačenky, polní kohoutek, komeníček, slepičí prdélka*

hledík – Antirrhinum
A: *pantoflíčky, papule, ptáčky, volská tlama, zajíčky*

hluchavka – Lamium
B: *hluchá kopřiva, mrtvá kopřiva*

hrachor – Lathyrus
(některé názvy se vztahují na h. hlíznatý – L. tuberosus, na h. širolistý - L. megalanthus a na lechu jarní – L. vernus)
A: *holoubky* (l. j.), *kohoutky* (l. j), *kohoutí ocas* (l. j.), *vraní oko* (l.j.), *paprčky* (l. j.)
B: *hrách* (h. š.), *vlčí hrách, hrášek, oříšek zemský* (h. h.)
C: *ořeší* (h. h.), *oříška* (h. h.)

hvězdoš – Callitriche
A: *žabí vlas, závoje*

hvozdík – Dianthus
(některé názvy se vztahují na h. bradatý – D. barbatus a a h. kropenatý – D. deltoides)
A: *hřebíček, hvozdík, spálená láska* (h. b.), *slzičky Panny Marie* (h. k.), *pánbíčkovo srdečko*

chlupáček – Pilosella
(vše ch. zední – P. officinarum)
A: *myší ouško*
B: *máslový květ*

chmerek – Scleranthus
A: *žabí kolénko*
B: *míšek*

chrastavec – Knautia
A: *kožoušek*

chrastice – Phalaroides
(ch. pruhovaná, Dostál tento druh neuvádí)
A: *pentličky*

janovec – Sarothamnus
A: *zajčí chleba, pantoflíčky, střevíčky*
B: *zaječí zelí*

jaterník – Hepatica
(některé názvy se vztahují na j. trojlaločný – H. nobilis)
A: *srdíčko* (j. t.)
B: *fialka, lesná fialka*

jehlice – Ononis
A: *babí hněv, děvčí hněv, mužská láska*
B: *jehlice*

jílek – Lolium
(j. mámivý – L. temulentum)
A: *opilec*

jitrocel – Plantago
(vše j. kopinatý – P. lanceolata)
A: *jazýček, hadí jazýček, husí jazýček, olověný jazýček, psí jazýček, jazýčky, jazyk, jelení jazyk, psí jazyk, psí ocas*
B: *celdoň, žilný list*
(vše j. větší – P. major)
A: *babka, babský dřist, jazýček, hluchý jazýček, psí jazýček, široký jazýček, jazýčky, jazyk, psí jazyk, volský jazyk, myší ouško, prasečí ouško, sviní ouško, babí ucha, ucho, babí ucho, babské ucho, kravské ucho, myší ucho, prasečí ucho, psí ucho, sviní ucho, volí ucho, volové ucho, volovo ucho, volské ucho, zaječí ucho, babí uši, myší uši, prasečí uši*
B: *babí list, babí lístek, babí lístí*

jmelí – Viscum
A: *lep, tmel*

kakost – Geranium
A: *hodinky, čapí nůsek*

kalina – Viburnum
(některé názvy se vztahují na k. planou – V. opulus)
A: *ptačí chléb, knedlíčky* (k. p.), *knedlíky* (k. p.)

kamejka – Lithospermum
(některé názvy se vztahují na k. lékařskou – L. officinale a na k. rolní – L. arvense)
A: *suchá běta* (k. l.), *křížek* (k. r.)
B: *vrabí sémě*

kapraď – Dryopteris
A: *čertovo křídlo, čertí péro, čertí peří, čertovo peří, hadí peřina, čertovo žebro*

karbinec – Lycopus
A: *katuška, vlčí noha*

kavyl – Stipa
(k. péřitý – S. pennata)
A: *čertovo peří*

kerblík – Anthriscus
(k. lesní – A. sylvestris)
A: *sviní veška*

knotovka – Melandrium
(k. luční – M. pratense)
A: *sirotky*

kociánek – Antennaria
(některé názvy se vztahují na k. dvoudomý – A. dioica)
A: *andělíček* (k. d.), *kočičí capka, kočičí drápky* (k. d.), *pacičky, paprčky, pazourky* (k. d.), *kočičí pazourky* (k. d.)

kohoutek – Lychnis
(všechny názvy kromě vyznačených se vztahují na k. luční – L. flos-cuculi, jeden název na k. plamenný – L. chalcedonica a jeden název na druh L. inflata, který Dostál neuvádí)
A: *fáborky, kobylí chcanky, koňské chcanky, kohoutek, Pána Ježíše krev, kukačka, horoucí láska* (k. p.), *pantličky, perníček, slzičky Panny Marie, střapeček, střeček žbánky*, (L. inflata)
B: *střihané kvítí*

kokoška – Capsella
(některé názvy se vztahují na k. pastuší tobolku – C. bursa pastoris)
A: *chudá běta* (k. p. t.), *suchá běta, bětuška* (k. p. t.), *bída, žebrácká kabélka, mošna* (k. p. t.), *penízky, portmonka* (k. p. t.), *tašky*

kokotice – Cuscuta
(některé názvy se vztahují na k. povázku jetelovou – C. epithymum subsp. trifolii)
A: *hervábí, kukačka, kupadlo* (k. p. j.), *čertovy nitky* (k. p. j.), *zezulčí přize, sráč, vlas* (k. p. j.), *ženský vlas, živý vlas, zezule, zlato*

kokrhel – Rhinanthus
A: *kohoutek, kokrhel, penízky*

komonice – Melilotus
(k. lékařská – M. officinalis)
A: *ocasy*

koniklec – Pulsatilla
(některé názvy se vztahují na k. luční – P. pratensis)
A: *fousek, ptačí hnízdo* (k. l.), *čertovy vousy* (k. l.), *zvoneček*
B: *růžička*

konopě – Cannabis
(vše k. setá – C. sativa)
A: *kohoutky, slepičky*

konopice – Galeopsis
(vše k. polní – G. tetrahit)
A: *píchavá manda*
B: *hluchá kopřiva*
C: *konopice, konopka*

kontryhel – Alchemilla
(některé názvy se vztahují na k. obecný – A. vulgaris)
A: *husí čapka, husí drápky, knedlíček* (k. o.), *husí nožka, husí packy, rosička* (k. o.), *bílá rosička* (k. o.), *husí stopky, husí šlapka, husí tlapky*
B: *polní muškát* (k. o.)

konvalinka – Convallaria
(některé názvy se vztahují na k. vonnou – C. majalis)
A: *mariánský klíček*
B: *husí víno* (k. v.)

kopretina – Leucanthemum
(některé názvy se vztahují na k. bílou – L. vulgare)
A: *beran, čáp* (k. b.), *čečetka, hrubá čečetka, velká dorotka, hřmění* (k. b.), *husa, husák, husar, husárek, husička* (k. b.), *divoká husička, velká husička, jiskerka, jiskerka velká, kačena, mlýnské kolo, konzar, králice* (k. b.), *kurva, kurvička, mazanec, měsíc, měsíček, buličí oko, kravské oko, volí oko, volovo oko, volovské oko, volské oko, vraní oko, panna, puklice, sedlák, velký sirotek, sluníčko, velká šešetka, talíř, talířek*
B: *dorotí kvítí, svatého Jana růže, svatojánská růže, růžička* (k. b.)
C: *rmenec* (k. b.)

kosatec – Iris
(některé názvy se vztahují na k. německý – I. germanica a na k. žlutý – I. pseudacorus)
A: *haleluja* (k. n.), *nože, kokotí peří* (k. n.), *šavle* (k. n.)
B: *lilie* (k. n.), *lilie noční, vodní lilie* (k. ž.), *tulipán* (k. n.), *tulipán modrý*

kostival – Symphytum
(některé názvy se vztahují na k. hlíznatý – S. tuberosum)
A: *bílé kropáčky* (k. h.), *kobylí mláto*

koukol – Agrostemma
A: *čert, hodiny, chlebíček*

kozí brada – Tragopogon
A: *kozí brada*

kozinec – Astragalus
(některé názvy se vztahují na k. sladkolistý – A. glycyphyllos)
B: *hrách divoký, vlčí hrách* (k. s.), *hadí zelí* (k. s.)

kozlík – Valeriana
C: *kozelec*

krabilice – Chaerophyllum
(k. hlíznatá – Ch. bulbosum)
A: *svinská veš*

krtičník – Scrophularia
(některé názvy se vztahují na k. hlíznatý – S. nodosa)
A: *ložnice*
B: *sviňský lupen* (k. h.)

krušina – Frangula
B: *psí jahůdky*

kustovnice – Lycium
(některé názvy se vztahují na k. obecnou – L. halimifolium; Dostál tento druh neuvádí, snad synonymum ke k. cizí – L. barbarum)
A: *jericho* (k. o.), *živý plot*

kyčelnice – Dentaria
A: *babí zub*

kyprej – Lythrum
A: *liščí ocas*

kyseláč – Acetosa
(vše k. luční – A. pratensis)
A: *čáp, klobásky, klobásy*
B: *kyselé lupení, šťagél, šťaglík, šťáva, divoká šťáva, kobylí šťáva, kyselé zelí*

lakušník – Batrachium
A: *holá káča, utopených oči, žabí očko, řasy*

laskavec – Amaranthus
B: *šibáčky*

leknín – Nymphaea
A: *hastrmánek, husičky, kačírky, leknutí*
B: *hastrmanovo kvítí, vodní růže*
C: *máselník*

lékořice – Glycyrrhiza
A: *sladké žíly*

lilek – Solanum
(některé názvy se vztahují na l. černý – S. nigrum, na brambor obecný – S. tuberosum a na potměchuť popínavou – S. dulcamara)
A: *psí kulky* (l. č.), *čertí ocet* (p. p.)
B: *jablko* (b. o.), *psí víno* (l. č.), *psí víno* (p. p.)

lnice – Linaria
(vše l. obecná (květel) – L. vulgaris)
A: *hubička, ovčí hubičky, žabí mléko, pantoflíčky, paštička, paštika, pséček*
B: *len Panny Marie*

lomikámen – Saxifraga
A: *mýdlíčko, škrob*

lopuch – Arctium
(názvy většinou označují i plody lopuchu; nezachycujeme pojmenování, která nář. pramen vztahuje pouze k plodům, přestože jsme si vědomi jisté náhodnosti takového výběru)
A: *babky, ježek, vlci, žebrácké vši*
C: *klobouči, knoflíčí*

loubinec – Parthenocissus
B: *psí víno*

lýkovec – Daphne
(některé názvy se vztahují na l. jedovatý – D. mezereum)
A: *stračí ocas*
B: *vlčí lýko, hadí střešně* (l. j.)

máčka – Eryngium
(některé názvy se vztahují na m. plocholistou – E. planum)
A: *chuť, chlapská láska* (m. p.), *zrádce*
B: *královo zelí*

máchelka– Leontodon
(m. srstnatá, subsp. olysalá – L. hispidus, subsp. glabratus)
A: *měsíčky*

majoránka – Majorana
A: *marjánka*

mák – Papaver
(vše m. vlčí – P. rhoeas)
A: *cikánka, kohoutek, kohoutky, kokrhel, kokýšek, ohníček, panáček, panák, panenka, paničky*
B: *karafiát, vlčí květ, máček, červený máček, polní máček, červený mák, divoký mák, planý mák, polní mák, psí mák, ptačí mák, slepý mák, šálený mák, vlčí mák, zaječí mák, tulipán, tulipánky*
C: *červáncí, kokrhélí, mačec*

maří list - Balsamita
(m. l. balšámový - B. major)
B: *Maří list*
mařinka – Asperula
A: *mařenka*

máta – Mentha
(některé názvy se vztahují na m. klasnatou – M. spicata a na m. rolní – M. arvensis)
A: *balšám* (m. k.), *koňský balšám* (m. r.), *koňská noha* (m. r.)

mateřídouška – Thymus
A: *mateří doušek, mateří douška, Maří droužka, mateří droužka, mařenka*

mečík – Gladiolus
(m. obecný – G. imbricatus)
A: *kukačka*

meduňka – Melissa
A: *meluzína*
B: *mrtvá kopřiva*

merlík – Chenopodium
(vše m. všedobr – Ch. bonus-henricus)
A: *beraní ocas, psí ocas, beránčí ocásky, beraní ocásky, psí ucho*
C: *ocasník*

měsíček – Calendula
(některé názvy se vztahují na m. lékařský – C. officinalis)
A: *měsíček, nehtek, pahnoztky, pazourky, slunečko* (m. l.)

měsíčnice – Lunaria
(m. vytrvalá – L. rediviva)
A: *penízky*

mléč – Sonchus
A: *kaní mléko*

modřenec – Muscari
B: *polní cibule, vlčí cibule*

modřín – Larix
A: *skřivan*
B: *dřín*

mochna – Potentilla
(některé názvy se vztahují pouze na m. husí – P. anserina, m. jarní – P. neumanniana a m. plazivou – P. reptans)
A: *bačkory* (m. j.), *husičky* (m. h.), *kačenky* (m. j.), *kachnička* (m. h.), *husí nožka* (m. h.), *slunečná rosa* (m. p.), *husí šlapka* (m. h.), *husí šlápota* (m. h.), *žebříček* (m. h.)

mochyně – Physalis
B: *liščí jablko, židovská jahoda, židovská třešně, psí višně*

mydlice – Saponaria
A: *kočičí mýdlo*

myší ocásek – Myosurus
A: *myší ocásek*
C: *ocáska*

náprstník – Digitalis
A: *náprstky*

narcis – Narcissus
(n. bílý – N. poeticus)
B: *lilie svatého Josefa*

nevadlec – Celosia
A: *kohoutí hřeben*

ocún – Colchicum
A: *bogdalec, koník, baraní kule, naháček, nahál, nahálek, sirotka, nahá ženská*
C: *hadule*

oměj – Aconitum
(některé názvy se vztahují na o. šalamounek – A. callibotryon)
A: *bačkorky* (o. š.), *kačenky* (o. š.), *kočárky* (o. š.), *kohoutky* (o. š.), *koníčky, střevíčky*

orlíček – Aquilegia
(některé názvy se vztahují na o. obecný – A. vulgaris)
A: *cvrček* (o. o.), *kohoutek* (o. o.), *koníčky, zvonečky* (o. o.)

orobinec – Typha
A: *cigárky, cigáry, doutníky*

orsej – Ficaria
(některé názvy se vztahují na o. jarní – F. verna)
A: *babí blysk* (o. j.), *mana*
B: *mastná kytka*

osívka – Erophila
(vše o. jarní – E. verna)
A: *bída, nouze*

osladič – Polypodium
A: *čertové peří*

ostrožka – Consolida
(vše o. polní – C. regalis)
A: *botečky, kozí brádka, židové gatě, kačka, boží nohavičky, Pána Boha nohavičky, strači nožka, pantoflíčky, ptáčky, sračka, zajíčky*

ostřice – Carex
(některé názvy se vztahují pouze na o. řídkou – C. gracilis)
A: *jazýčky* (o. ř.), *šavle*

oves – Avena
(vše o. hluchý – A. fatua)
C: *ovsaha, ovsiha, ovsice*

ovsík – Arrhenatherum
B: *ovsík*
C: *ovsíř*

ovsíř – Helictotrichon
C: *vousíř*

ožanka – Teucrium
(o. kalamandra – T. chamaedrys)
A: *zuzanka*

pamětník – Acinos
(p. rolní – A. arvensis)
B: *psí mateřídouška*

pampeliška („smetanka") – Taraxacum
(vše p. lékařská – T. officinale)
A: *kačenka, májíček, májík, měsíček, mníšek, pleška, smetana, staříček*
C: *másilka, maslina*

pantoflíček – Calceolaria
(Dostál rostlinu tohoto názvu neuvádí)
A: *pantoflíček*

papratka – Athyrium
A: *čertí péro*

paprska – Orlaya
C: *ušatka*

pelyněk – Artemisia
(některé názvy se vztahují na p. brotan – A. abrotanum, p. černobýl – A. vulgaris a kozalec kořenný – A. dracunculus)
A: *císařík* (k. k.), *pás svatého Jana* (p. č.)
B: *boží dřívko* (p. b.)
C: *boží dřevce* (p. b.), *boží dřevec* (p. b.)

penízek – Thlaspi
A: *penízky, penížek, tašky, holubí vole*

pětiprstka – Gymnadenia
(p. žežulník – G. conopsea)
A: *Panny Marie prsty*

pcháč – Cirsium
(některé názvy se vztahují pouze na p. rolní (oset) – C. arvense a p. zelinný – C. oleraceum)
A: *ježek* (p. z.), *mládenec* (p. r.)

pilát – Anchusa
A: *pilát*

pipa – Nonea
(p. osmahlá – N. pulla)
A: *vlčí ocas*

pivoňka – Paeonia
A: *kohoutí hnízdo*
B: *růže*
C: *růžák*

plamének – Clematis
A: *labuť*

plavuň – Lycopodium
(vše p. vidlačka – L. clavatum)
A: *vlčí ocasy, pech, peklo, čertovo peří, jelení růžek, rváč, jelení skok, zaječí skok, čertův spár, hastrmanovy šaty, špárek, hastrmanovy vlasy, zbojník*
B: *mech hadí, mech svatého Jana*

plicník – Pulmonaria
(vše p. lékařský – P. officinalis)
A: *zimičí korálky, kropáček, kropáčky*

podběl – Tussilago
A: *májík*

podbílek – Lathraea
A: *babí zub*

podražec – Aristolochia
A: *sýreček*
B: *vlčí jablko*

podzimka – Scorzoneroides
(p. obecná – S. autumnalis)
A: *psí jazýček*

pomněnka – Myosotis
(některé názvy se vztahují na p. bahenní – M. palustris a na p. lesní – M. sylvatica)
A: *andělíček, kamýček, kašička* (p. b.), *modrá kašička, žabí klepeto, krupička, mýdélko, kačení mýdlo, kočí mýdlo, kočičí mýdlo, žabí mýdlo, pánbíčkovy oči* (p. b.), *žabí oči* (p. b.), *Ježíškové očička* (p. b.), *očička Panny Marie* (p. b.), *pánbíčkovy očička, Panenky Marie očička, panenské očičko, pánbíčkovy očičky, rybí očka* (p. b.), *žabí očka* (p. b.), *boží očko, hastrmaní očko, kačení očko, modré očko, pánbíčkovo očko* (p. b.), *rybí očko, vraní očko, žabí očko, prstýnek, modrá rosička, rybička, pánbíčkovy slzičky, slzičky Panny Marie, hastrmaní šaty, Panenky Marii škrob, šmolka, ovčí vymeno* (p. l.), *kozí vemínko, vodník* (p. b.), *zuzanka* (p. b.)

popenec – Glechoma
A: *pupínek*

posed – Bryonia
B: *ďáblíkův kořen*

protnice – Gnaphalium
A: *beránky, kočičí cápky, kočičí drápky, jiskérky, myší ouško, paprčky, pazourky, kočičí tlapky*

průtržník – Herniaria
A: *husí mýdlo*

prvosenka – Primula
(některé názvy se vztahují na p. jarní – P. veris)
A: *kozí brada* (p. j.), *kuří dřist, kuří dřístek, kadrle, kadrlka, klíč, Petrové klíče, klíčiček, klíčik, kohoutek, kropáč, kropáček, kropenka* (p. j.), *kukačka, rukavička, kuří řiť, husí smrt, kuří stopa, kuří stopka*
B: *Petrovo kvítí* (p. j.)

pryskyřník – Ranunculus
(některé názvy se vztahují na p. lítý – R. sceleratus, p. prudký – R. acris a p. rolní – R. arvensis)
A: *blysk, mastná buchetka, mastná buchta, cink* (p. p.), *holá káča* (p. l.), *mastný knedlík* (p. p.), *babí lesk* (p. r.), *mazaneček*
B: *žlutý květ* (p. l.)

pryšec – Tithymalus
(některé názvy se vztahují na p. kolovratec – T. helioscopia)
A: *Panenky Marie kolo* (p. k.), *kolovrátek* (p. k.), *hadí mléko, kaní mléko, kozí mléko, zaječí mléko, žabí mléko*

přeslička – Equisetum
A: *kočí chvost, kocour, kocouří ocas, kočí ocas, přeslice, přeslička*

pstroček – Maianthemum
(p. dvoulistý – M. bifolium)
B: *malá konvalinka*

pšeníčko – Milium
C: *prosník*

pupalka – Oenothera
(p. dvouletá – O. biennis)
A: *svíce*

pupava – Carlina
(některé názvy se vztahují na p. bezlodyžnou – C. acaulis a p. obecnou – C. vulgaris)
A: *kartáček* (p. o.), *zaječí máslo* (p. b.)
B: *zaječí řepka* (p. b.)

rákos – Phragmites
(r. obecný – P. australis)
C: *píšťalák*

rdest – Potamogeton
(r. vzplývavý – P. natans)
A: *podkova*

rmen – Anthemis
(některé názvy se vztahují na r. smradlavý – A. cotula)
A: *hřmění* (r. s.)
B: *heřmánek smradlavý*

rozchodník – Sedum
(r. prudký – S. acre)
A: *zlatá hvězda*
B: *svatojánské zelí*

rozchodníkovec – Hylotelephium
(r. žlutokvětý – H. maximum)
A: *klustý janek, tlčí muž, mužíček*
B: *zaječí zelí, zelíčko*

rozpuk – Cicuta
A: *svinská veš*

rozrazil – Veronica
(některé názvy se vztahují na r. lékařský – V. officinalis, r. potoční – V. beccabunga, r. rezekvítek – V. chamaedrys a r. rolní – V. arvensis)
A: *bouřka, očička Panny Marie* (r. re.), *kuří střevo* (r. ro.), *traňk* (r. l.), *veronička* (r. l.), *veronika* (r. l.), *verunka* (r. l.), *vodník* (r. p.)
B: *žabí víno* (r. p.)

rožec – Cerastium
(některé názvy se vztahují na r. rolní – C. arvense)
A: *pánbíčkovy šatečky* (r. r.), *umrlčí zvonečky* (r. r.), *zvonky*

rudohlávek – Anacamptis
A: *hlavičky*

rulík – Atropa
B: *psí střešně*

růže – Rosa
(vše r. šípková – R. canina)
B: *divoká růže, polní růžičky, šípek*

řebříček – Achillea
(některé názvy se vztahují na ř. obecný – A. millefolium)
A: *myší chvostek* (ř. o.), *kroupky* (ř. o.), *krupička* (ř. o.), *husí ocásek* (ř. o.), *myší ocásek* (ř. o.), *žebříček*

řepeň – Xanthium
A: *žebrácké vši*

řepík – Agrimonia
(vše ř. lékařský – A. eupatoria)
A: *hřebíček, varkočky Panny Marie*

řeřicha – Lepidium
(ř. ladní – L. campestre)
A: *suchý nehet*

řeřišnice – Cardamine
(některé názvy se vztahují na ř. luční – C. pratensis)
A: *kašička* (ř. l.), *slepičky* (ř. l.), *slzičky* (ř. l.)
B: *žabí květ*

řešetlák – Rhamnus
B: *vlčí střešně*

sadec – Eupatorium
(s. konopáč – E. cannabium)
C: *konopáč*

samorostlík – Actaea
(některé názvy se vztahují na s. klasnatý – A. spicata)
A: *husí čapka* (s. k.), *baraní nožky, baraní rožky* (s. k.)

sasanka – Anemonoides
(některé názvy se vztahují na s. hajní – A. nemorosa a na s. pryskyřníkovou – A. ranunculoides)
A: *kozí brada, kozí dřist, kuří dřístka, housátka* (s. p.), *kolovrátek* (s. h.), *slepičí mor, kuří oči* (s. h.), *kuří očka* (s. h.), *kuří oko* (s. h.), *slepičí puška, kuří řiť, slepičky* (s. h.), *zuzanka* (s. h.)

sedmikráska – Bellis
A: *andělíček, babička, barborka, jarní bída, čečetka, dorotka, malá dorotka, husárek, husička, malá husička, jiskerka, konzárek, husí pupek, kuří pupek, sirotek, sirotka, malá šešetka*
B: *kvítíčko*

silenka – Silene
(s. nadmutá – S. *vulgaris)*
A: *bublina*

sléz – Malva
(všechny názvy se vztahují na s. přehlížený – M. neglecta, některé zároveň i na s. lesní – M. sylvestris)
A: *bochníčky, homulky* (též s. l.), *chlebíček* (též s. l.), *pánbíčkův chlebíček, kloboučky, koláčky, Pána Boha koláčky* (též s. l.), *pagáčky* (též s. l.), *patáčky* (též s. l.), *pecenek* (též s. l.), *syrečky* (též s. l.), *cigánské tvarůžky* (též s. l.), *drátenické vlasy*
C: *patáčí* (též s. l.), *syráčí* (též s. l.)

slezinník – Asplenium
(s. červený – A. trichomanes)
A: *podivení*

slunečnice – Helianthus
(názvy se vztahují na s. roční – H. annuus a na topinambur hlíznatý – H. tuberosus)
A: *koňská ďupa* (t. h.), *měsíc* (s. r.)
B: *brambory židovské* (t. h.)

smil – Helichrysum
(s. písečný – H. arenarium)
A: *dědek, boží láska*

smilka – Nardus
(s. tuhá – N. stricta)
A: *kozí brada*

smolnička – Steris
(vše s. obecná – S. viscaria)
A: *kobylí chcanky, koňské chcanky, masný kohoutek, kohoutky*

sporýš – Verbena
(s. lékařský – V. officinalis)
A: *vraní chléb*

srpek – Falcaria
A: *srpek*

srstka – Grossularia
(vše s. obecná „angrešt" – G. uva-crispa)
A: *bubínek, jakoubek*
B: *jahoda, zelená jahoda, jahůdka, víno, husí víno*
C: *chlupáček*

starček – Senecio
A: *stařeček*

střevíčník – Cypripedium
A: *pantoflíčky*

stulík – Nuphar
(některé názvy se vztahují na s. žlutý – N. lutea)
A: *leknutí, hastrmanovy oči* (s. ž.), *vodníkovy oči* (s. ž.)
B: *vodní karafiát* (s. ž.), *vodní růže*

suchopýr – Eriophorum
(některé názvy se vztahují na s. úzkolistý – E. angustifolium)
A: *pánbíčkovo fousy* (s. ú.), *kočičky* (s. ú), *pápeří* (s. ú.), *peří, cikánské peří* (s. ú.), peří *luční, peří svatého Ducha, peříčka, peřinky* (s. ú.), *vlásky Pána Ježíše* (s. ú.), *vlásky pánbíčkovy* (s. ú.), *vlásky Panny Marie* (s. ú.), *vousy svatého Ivana* (s. ú.), *vousy svatého Jana*

světlík – Euphrasia
A: *umrlčí zvonečky*
B: *kočičí len*

svízel – Galium
(některé názvy se vztahují na s. přítulu – G. aparine a na s. syřišťový – G. verum)
A: *lepivý honza* (s. p.), *margétka* (s. s.), *margita* (s. s.), *mařena*
B: *lepký rozmarýn* (s. p.)

svízelka – Cruciata
(s. chlupatá – C. laevipes)
A: *májová rosa*

svlačec – Convolvulus
A: *bičík, gramofonek, klobouček, kloboučky, milovník, opratě, chlopská zlost*

šalvěj – Salvia
(některé názvy se vztahují na š. lékařskou – S. officinalis a na š. luční – S. pratensis)
A: *babí břich, cigánovy gatě* (š. lu.), *vlčí chvost* (š. lu.), *koníčky* (š. lé.), *babí roucho, smrtky* (š. lé.), *babí ucho* (š. lu.), *babské ucho*

šeřík – Syringa
(některé názvy se vztahují na š. obecný – S. vulgaris)
A: *hráze, žebříček* (š. o.)
B: *bez* (š. o.), *svatojánský bez* (š. o.), *španělský bez* (š. o.), *turecký bez* (š. o.), *voňavý bez* (š. o.), *beza* (š. o.)

šípatka – Sagittaria
A: *čapí capa*

škumpa – Rhus
(š. orobincová – R. typhina)
A: ocet

šťavel – Oxalis
A: *zajíčí buchta, zaječí chléb, zajíčí chlebíček, zaječí pysk*
B: *zaječí jetel, zajíčí jetelina, jetelinka, divoká jetelinka, kyselá jetelinka, zaječí jetelinka, zaječí kapusta, zajíčkové listí, zaječí salát, žabí salát, zajíčí šťavlík, žabí šťavlík, ptačí víno, divoké zelé, ptačí zelí, zaječí zelí*

štědřenec – Laburnum
A: *zlatý déšť*

štírovník – Lotus
(vše š. růžkatý – L. corniculatus)
A: *beránky, pánbíčkovy botičky, kantorovy boty, kačenky, králíčky, pantoflíčky, pantoflíčky Panny Marie, pazourky*

šťovík – Rumex
(š. kadeřavý – R. crispus)
B: *sladký list*

tetlucha – Aethusa
(některé názvy se vztahují na t. kozí pysk – A. cynapium)
A: *blekot, kozí pysk* (t. k. p.), *svinská veš* (t. k. p.), *sviní veška* (t. k. p.)
B: *kočičí petržel* (t. k. p.), *kozí petržel* (t. k. p.), *psí petržel* (t. k. p.)

tolice – Medicago
(vše t. setá – M. sativa)
A: *lucerna*
B: *travička*

tomka – Anthoxanthum
A: *seníčko*

toten – Sanguisorba
(t. lékařský – S. officinalis)
A: *komeníčky*

třeslice – Briza
(vše t. prostřední – B. media)
A: *kuřátka, slzičky Panny Marie, slzy Panny Marie, srdéčka, srdíčka, tanečník, vlásky Panny Marie*

třezalka – Hypericum
(vše t. tečkovaná – H. perforatum)
A: *láska, milovníček, milovník, zvonečky*
B: *kvítí Panny Marie*

tykev – Cucurbita
A: *turek*

udatna – Aruncus
C: *chlapice*

upolín – Trollius
(některé názvy se vztahují na u. evropský – T. altissimus)
A: *bublina, bublinka, knedlíček* (u. e.), *buličí očka* (u. e.), *volí očka* (u. e.), *buličí oka, volské oko*
B: *plný tulipán* (u. a.)

vachta – Menyanthes
B: *hořký jetel*

večernice – Hesperis
(v. vonná – H. matronalis)
B: *noční fiala*

vemeník – Platanthera
A: *karolinka*
B: *konvalinka, planá konvalinka*
C: *vemeník*

vesnovka – Cardaria
(v. obecná – C. draba)
A: *holubí vole*

vikev – Vicia
(v. ptačí – V. cracca)
A: *ptáček*

violka – Viola
(některé názvy se vztahují na macešku trojbarevnou – V. tricolor a na v. psí – V. canina)
A: *sirotka* (m. t.)
B: *fialičky* (m. t.), *psí fialka* (v. p.)

vítod – Polygala
(v. větší – P. major)
A: *janíček*

vlaštovičník – Chelidonium
(některé názvy se vztahují na v. větší – Ch. majus)
A: *bolák* (v. v.), *nebeský dar, krvavý stařeček*

vlčí bob – Lupinus
(vše v. b. mnoholistý – L. polyphyllus)
A: *beran, beraní ocas*

vochlice – Scandix
A: *žabí kolénko, vidlička*

vraní oko – Paris
A: *vraní oko*

vrba – Salix
(vše v. obecná „jíva" – S. caprea)
A: *kočičky, kočka*

vřes – Calluna
(vše v. obecný – C. vulgaris)
A: *myší hora, rez, rváč, vřesk*
B: *perličkový mech, vysoký mech, černá tráva, prašivá tráva, smradlavá tráva, vlčí tráva*

vstavač – Orchis
A: *kukačka, muďátka, kukučí obrtel, zezulka*

všedobr – Imperatoria
A: *vředový janek*
B: *vředový kořen*

zběhovec – Ajuga
(některé názvy se vztahují na z. jehlancovitý – A. pyramidalis)
A: *kostelíčky* (z. j.), *kukačka, modrá kukačka, zezulka*

zemědým – Fumaria
(vše z. lékařský – F. officinalis)
A: *pásek, pižmo*

zimolez – Lonicera
A: *jericho*

zimostrázek – Polygaloides
(z. nízký – P. chamaebuxus)
A: *střevíčky*

zvonek – Campanula
A: *kloboučeк, sukénka, zvonek*

žabinec – Alsinula
(vše ž. obecný – A. media)
A: *pochcaný honza, kozí střevo*

žabník – Alisma
A: *babka vodní, panská drůžička, lopatka, lžíce, panská lžíce, žličky*
C: *lyžičník*

Jména bez jasného spojení s konkrétní rostlinou:
A: *hotaři*
C: *fouska* (druh pšenice)